

ประสิทธิภาพและพฤติกรรมความร่วมมือในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทย
: ศึกษาทางด้านต้นทุน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-849-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EFFICIENCY AND BEHAVIOUR OF BANK MERGER IN THAILAND
: COST STRUCTURE APPROACH

Mr. Thanawit Suttharattanagul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics in Economics

Department of Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-849-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ประสิทธิภาพและพฤติกรรมการรวมตัวในอุตสาหกรรมธนาคาร
พาณิชย์ของประเทศไทย : ศึกษาทางด้านต้นทุน
โดย : นายธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล
ภาควิชา : เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสศกธรร มัลลิกะมาส

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

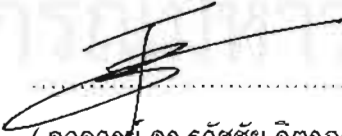
..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จีระธวัธมน)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วงศ์วิภาณันท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสศกธรร มัลลิกะมาส)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จารุมา อัครกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.รัชชัย จิตรพานันท์)

ธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล : ประสิทธิภาพและพฤติกรรมการรวมตัวในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทย : ศึกษาทางด้านต้นทุน (EFFICIENCY AND BEHAVIOUR OF BANK MERGER IN THAILAND : COST STRUCTURE APPROACH) , อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ไผ่ตฤณ มัลลิกะมาส, 105 หน้า , ISBN 974-333-849-7.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวัดผลกระทบที่มีต่อต้นทุนรวมของธนาคารพาณิชย์ไทยจากการจำลองการรวมกิจการของคู่ธนาคารพาณิชย์ ทั้งในด้านของความสามารถในการตัดลดต้นทุนจากการยุบรวมสาขา และประสิทธิภาพจากขนาดและขอบเขตภายหลังการรวมกิจการ โดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในการประมาณการสมการต้นทุนของอุตสาหกรรมธนาคารไทยในรูป Translog ด้วยข้อมูลรายไตรมาสตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ถึง 2540 ทั้งนี้มีข้อสมมติฐานที่สำคัญคือผลกระทบที่มีต่อต้นทุนนั้นเกิดขึ้นจากการตัดลดสาขาที่ซ้อนทับกัน (ซึ่งพิจารณาความซ้ำซ้อนของสาขาในระดับตำบล) รวมไปถึงประสิทธิภาพจากขนาดที่เพิ่มขึ้นภายหลังการรวมกิจการ

ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการจำลองการรวมกิจการ ทุกธนาคารมีการประหยัดต่อขนาดทั้งสิ้นโดยธนาคารศรีนครมีการประหยัดต่อขนาดโดยรวมมากที่สุด ในขณะที่ธนาคารนครธน มีการประหยัดต่อขนาดโดยรวมน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามไม่พบประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตในทุกคู่ผลผลิต (เงินกู้ยืม, เงินลงทุนในหลักทรัพย์ และรายได้จากค่าธรรมเนียม)

สำหรับภายหลังการจำลองการรวมกิจการนั้น โดยเฉลี่ยแล้วในการรวมกิจการของคู่ธนาคารพาณิชย์ไทยสามารถที่จะตัดลดสาขาลงได้ประมาณร้อยละ 19.71 ในขณะที่ต้นทุนรวมสามารถลดลงได้ประมาณร้อยละ 11.86 โดยเฉลี่ย ทั้งนี้คู่การรวมกิจการที่สามารถตัดลดต้นทุนลงได้มากที่สุดได้แก่คู่ของธนาคารทหารไทยกับธนาคารศรีนคร ในขณะที่คู่ของธนาคารกรุงเทพกับธนาคารเอเชียกลับมีการเปลี่ยนแปลงต้นทุนในทางที่เพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาในด้านของขนาดที่รวมกิจการกันนั้น พบว่าการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกันสามารถตัดลดต้นทุนลงได้มากที่สุดโดยเฉลี่ย ในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาดนั้น ภายหลังการจำลองการรวมกิจการ ในทุกคู่ของการรวมกิจการได้ประโยชน์จากขนาดที่ใหญ่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ด้วยกัน หรือธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง มีค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีขึ้นก่อนการรวมกิจการคือได้ค่าประสิทธิภาพ จากขนาดเท่ากับ 0.7857 และ 0.7719 ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวทางในการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยนั้น เมื่อมองในแง่ของการตัดลดต้นทุนและประสิทธิภาพจากขนาดแล้ว สามารถที่จะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขและปรับโครงสร้างของธนาคารเพื่อรองรับการแข่งขันในอนาคตได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามควรที่จะนำเอาปัจจัยในการกำหนดต้นทุนอื่นๆ เช่น โครงสร้างหนี้ รายละเอียดสาขา รูปแบบการบริหารจัดการ เป็นต้น มาประกอบในการพิจารณาเพิ่มเติมด้วย

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติสด

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....

.....

.....

4085563129 : MAJOR ECONOMICS.

KEYWORD : MERGER / COST CUTTING / ECONOMIES OF SCALE / COMMERCIAL BANK

THANAWIT SUTTHARATTANAGUL : EFFICIENCY AND BEHAVIOUR OF BANK
MERGER IN THAILAND : COST STRUCTURE APPROACH. THESIS ADVISOR :
ASST.PROF. SOTHITORN MALLIKAMAS, Ph.d. 105 pp. ISBN 974-333-849-7.

The main objective of this study is to find the impact on cost reduction from simulated commercial bank merger as the result of abolishing redundant branches and exploiting economy of scale and scope. We estimate a translog cost function of the Thai bank industry by using seemingly unrelated regression (SUR) technique with quarterly paneled data from 1994 to 1997.

We find that, before the simulated merger, there is economy of scale for all Thai banks. Bangkok Metropolitan Bank has the most scale advantage, while Nakornthon Bank has the least scale advantage. However, there is no efficiencies on scope in any paired output ; loans, investment, and fee.

After simulating merger, the cost could potentially be reduced by 11.86% on average whereas branch-overlapping is about 19.71%. In addition, the maximum cost reduction at 31.47% is the merging between Thai Military Bank and Bangkok Metropolitan Bank. On the other hand, the pairs of Bangkok Bank and Bank of Asia are found to increase their cost after merger by 1.38%. Furthermore, it shows that the group of large banks gain the most from mergers. On economies of scale, all paired banks can also gain more efficient from the bigger size, particularly among large and medium banks group.

As the result, the merger may be one of the appropriate way to restructure the Thai financial industry in order to improve competitiveness. However, it should be noted that the other factors such as the characteristic of each bank branch, debt structure, and other fixed costs should be taken into account for more realist result.

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้จัดทำ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผศ.ดร.โสตถิธร มัลลิกะมาส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านซึ่งได้แก่ รศ.ดร.ไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.จารุมา อชกุล และ อ.ดร.ธวัชชัย จิตรภาษนันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาในการแนะนำ และให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดธนาคารแห่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ช่วยอำนวยความสะดวกทางด้านข้อมูลในการประมวลผล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ บัณฑิตศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ ในความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการจัดพิมพ์ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนๆ ในรุ่น และน้องๆ ที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

ท่านที่สุดนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณป้า ที่คอยเอาใจใส่ดูแล และอบรมสั่งสอน ให้การสนับสนุนทางด้านการเงิน และกำลังใจแก่ผู้เขียนเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

ธนวิทย์ สุทธรัตนกุล

เมษายน 2543

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ปัญหาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	8
1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.6 โครงร่างการศึกษา	9
บทที่ 2 การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ	11
2.1 โครงสร้างและผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ..	11
2.2 ภาวะการแข่งขันในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ	17
2.3 มาตรการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ	19
2.4 การรวมกิจการในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ	21
บทที่ 3 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
3.1 ทฤษฎีทางด้านประสิทธิภาพของต้นทุน	26
3.1.1 การประหยัดจากขนาด	26
3.1.2 การประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต	31
3.2 ทฤษฎีการรวมกิจการ	33
3.2.1 ความหมายของการรวมกิจการ	33
3.2.2 แรงจูงใจและข้อกำหนดในการรวมกิจการ	35
3.2.3 เหตุผลของการรวมกิจการ	36
3.2.4 การรวมกิจการและโครงสร้างตลาด	38

สารบัญ (ต่อ)

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
3.3.1 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการกรณีที่มีการรวมกิจการเกิดขึ้นแล้ว	44
3.3.2 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการกรณีที่ยังไม่เกิดการรวมกิจการขึ้นจริง	49
3.3.3 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการในเชิงทฤษฎี	52
3.3.4 การศึกษาประสิทธิภาพของสถาบันการเงิน	53
บทที่ 4 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา	61
4.1 แบบจำลองและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	61
4.2 วิธีวัดประสิทธิภาพจากการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต	66
4.3 ประสิทธิภาพจากการรวมกิจการ	67
บทที่ 5 ผลการศึกษา	70
5.1 โครงสร้างต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย	70
5.2 ประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย	72
5.3 ความสามารถในการตัดลดต้นทุนจากการจำลองการรวมกิจการ	74
5.4 ประสิทธิภาพจากขนาดจากการจำลองการรวมกิจการ	82
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	92
6.1 บทสรุป	92
6.1.1 การตัดลดต้นทุน	93
6.1.2 การประหยัดต่อขนาด	93
6.2 ข้อเสนอแนะ	94
6.2.1 แนวทางในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์	94
6.2.2 ข้อเสนอในเรื่องการศึกษาต่อไป	96
รายการอ้างอิง	98
ภาคผนวก	101
ประวัติผู้เขียน	105

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ผลประกอบการธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ปี 2539 และ 2540	3
ตารางที่ 1.2 ตัวเลขการเพิ่มทุนและความเสียหายของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ	5
ตารางที่ 2.1 จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์แยกภูมิภาค	13
ตารางที่ 2.2 ส่วนแบ่งการตลาดด้านสินทรัพย์ เงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ไทย	14
ตารางที่ 2.3 รายรับต่อหุ้น (Earning per Share) ของธนาคารพาณิชย์ไทย	16
ตารางที่ 2.4 ผลกำไรของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศ	17
ตารางที่ 5.1 ผลการประมาณการสมการต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย	70
ตารางที่ 5.2 ค่าประสิทธิภาพจากขนาดและประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต ของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของไทย	72
ตารางที่ 5.3 ค่าประสิทธิภาพจากขนาดของแต่ละธนาคารพาณิชย์ไทย	73
ตารางที่ 5.4 จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์จากการจำลองการรวมกิจการ	75
ตารางที่ 5.5 สัดส่วนการตัดลดสาขาของธนาคารพาณิชย์ไทยจากการจำลองการรวม กิจการ	76
ตารางที่ 5.6 การเปลี่ยนแปลงต้นทุนรวมภายหลังการจำลองการรวมกิจการ	78
ตารางที่ 5.7 การเปลี่ยนแปลงต้นทุนรวมภายหลังการจำลองการรวมกิจการ (แยกตาม ช่วงการเปลี่ยนแปลง)	79
ตารางที่ 5.8 ความสามารถในการตัดลดต้นทุน พิจารณาตามลักษณะการรวมกิจการ ...	81
ตารางที่ 5.9 ประสิทธิภาพจากขนาดภายใต้การจำลองการรวมกิจการ	83
ตารางที่ 5.10 ประสิทธิภาพจากขนาดภายใต้การจำลองการรวมกิจการ (จำแนกตามช่วง)	84
ตารางที่ 5.11 ประสิทธิภาพจากขนาดโดยเฉลี่ยของกิจการรวมกิจการโดยแบ่งตามขนาด ของการรวมกิจการ	85
ตารางที่ 5.12 ผลการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานคร	87
ตารางที่ 5.13 ผลการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยคู่ต่างๆ	89

สารบัญรูปรภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 3.1 เส้นต้นทุนหน่วยสุดท้ายและเส้นต้นทุนเฉลี่ย	27
รูปภาพที่ 3.2 แผนภาพแสดงการประหยัดจากขนาดการผลิต	29
รูปภาพที่ 3.3 เส้นต้นทุนรวมที่มีลักษณะเว้าเข้าหาจุดกำเนิด	31
รูปภาพที่ 3.4 ประสิทธิภาพจากขนาดและประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต	31
รูปภาพที่ 5.1 การกระจายการตัดลดต้นทุนในรูปแบบต่างๆ	81
รูปภาพที่ 5.2 การกระจายประสิทธิภาพจากขนาดในการรวมกิจการแบบต่างๆ	86

1.1 ปัญหาและความสำคัญ

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุดในประเทศไทยและมีบทบาทมากที่สุดในการระดมทรัพยากร ตลอดจนการกำหนดทิศทางการจัดสรรการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อพิจารณาจากยอดสินทรัพย์ (Asset) ของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบรวมกันในปี 2540 มีมูลค่าประมาณ 7,369,995 ล้านบาท ยอดเงินฝากทั้งระบบประมาณ 4,308,697 ล้านบาท และมีวงเงินสินเชื่อประมาณ 6,059,956 ล้านบาท พัฒนาการของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยได้เริ่มต้น และขยายตัวควบคู่ไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของระบบธนาคารพาณิชย์ ซึ่งถือเป็นตัวกลางในการดำเนินธุรกิจการค้า การผลิต จนถึงปัจจุบันอาจพิจารณาได้จากจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์, สัดส่วนของเงินฝาก, การใช้เช็คของระบบธนาคาร หรือ จำนวนบัญชีเงินฝากและขนาดของบัญชีเงินฝากแต่ละประเภทเป็นต้น¹ ในขณะที่อัตราการขยายตัวของระบบธนาคารพาณิชย์มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในภูมิภาค) บทบาทของธนาคารพาณิชย์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็มีมากขึ้นเป็นลำดับไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการกำหนดทิศทางการให้สินเชื่อ ตลอดจนบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินไปสู่ภาคเศรษฐกิจที่ต้องการเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ในปี พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ระบบเศรษฐกิจการเงินที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของธนาคารพาณิชย์เป็นอย่างมาก ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งประสบปัญหาการดำเนินงานและคุณภาพสินทรัพย์เสื่อมลงมากจากการที่ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมซบเซา ประกอบกับการที่ค่าเงินบาทมีความผันผวนและอ่อนตัวกว่าที่ควรมาก รวมถึงวิกฤตความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นกับประชาชนและนักลงทุนต่อสถาบันการเงิน จนนำไปสู่การถอนเงินฝาก และการเรียกชำระหนี้คืน นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ยังต้องปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และระเบียบที่ทางการได้กำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบบสถาบันการเงินไทย เช่น การ

¹ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, วิวัฒนาการของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 40-49.

ปรับปรุงหลักเกณฑ์การรับรู้อย่างได้ การกันสำรองสำหรับสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อภาระดำเนินงาน และความมั่นคงของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย

เมื่อพิจารณาโดยรวมถึงผลประกอบการของระบบธนาคารพาณิชย์ในปี 2540 จากสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อภาระดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ โดยผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ (ไม่รวมธนาคารศรีนคร, ธนาคารมหานคร และธนาคารนครหลวงไทย) ในปี 2540 มียอดขาดทุน 8.33 พันล้านบาท (ดูตารางที่ 1.1) ลดลง 121.6 % เมื่อเปรียบเทียบกับผลกำไรสุทธิมูลค่า 38.55 พันล้านบาท ในปี 2539 ซึ่งมีสาเหตุมาจากรายได้รวมของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่มขึ้นเพียง 16.64 % จากปีก่อน ในขณะที่ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี้ย ของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น 19.3% จากปี 2539 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ต้นทุนการกู้ยืมเงินทั้งในและต่างประเทศ เพิ่มขึ้นตามค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลงอย่างมากนับตั้งแต่ทางการประกาศลอยตัวค่าเงินบาท อีกทั้งการถูกจัดลดอันดับความน่าเชื่อถือจากสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ ได้ทำให้เจ้าหนี้ต่างประเทศจำเป็นต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่สูงขึ้นหรือถึงกับไม่ต่ออายุหนี้เงินกู้ต่างประเทศ นอกจากนี้ผลการขาดทุนยังเกิดจากหลักเกณฑ์ใหม่ในการจัดชั้นสินทรัพย์และการกันสำรองของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศใช้สำหรับงวดสิ้นปี 2540 ซึ่งจะทำการจัดชั้นสินทรัพย์ตามเกณฑ์ใหม่มีสินทรัพย์ด้อยคุณภาพเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ต้องตั้งสำรองเป็นค่าใช้จ่ายทางบัญชีในปี 2540 เพิ่มขึ้นสูงถึง 142.8% ทำให้ผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ในงวดปี 2540 ประสบภาวะขาดทุน ในส่วนของการเพิ่มขึ้นของหนี้ด้อยคุณภาพนั้น ยังเป็นผลจากปัญหาของธุรกิจที่ขาดสภาพคล่องมากขึ้นจากปัญหาเศรษฐกิจซบเซา ตลอดจนธนาคารพาณิชย์ชะลอการให้สินเชื่อ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เปิดเผยตัวเลขเบื้องต้นของสินทรัพย์ด้อยคุณภาพทั้งระบบธนาคารพาณิชย์ ต่อสินเชื่อรวม ณ สิ้นปี 2540 มีประมาณ 18% เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียง 8.38% (เกณฑ์เดิม)

ตารางที่ 1.1 : ผลประกอบการธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ปี 2539 และ 2540

(หน่วย: พันล้านบาท)

ผลการดำเนินงาน	2539	2540	%
เงินฝาก	3,639	4,224.7	16
สินเชื่อ - เงินบาท	4,109.8	4,542.2	1.7
- BIBF	801.7	1,411.6	74.8
รวม	4,917.5	5,353.8	21.2
รายได้ดอกเบี้ยรวม	454.39	527.2	16.0
รายได้ที่ไม่มีดอกเบี้ยรวม	43.39	43.46	0.2
- รายได้บริหารตรา	9.71	23.08	137.6
ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยรวม	305.3	364.23	19.3
ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	42.85	104.05	142.8
กำไรสุทธิ	38.55	-8.33	-121.6

หมายเหตุ : สิ้นสุด ณ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2541

ที่มา : งบดุลธนาคารพาณิชย์

ในส่วนของรายได้ที่ไม่มีดอกเบี้ย ประเภทรายได้บริหารตรากลับเพิ่มขึ้นตามปริมาณธุรกรรมภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน โดยเพิ่มสูงขึ้นถึง 137.6% เมื่อเทียบกับปีก่อน ทั้งนี้ธนาคารมีกำไรในธุรกิจอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเนื่องจากธุรกิจส่วนใหญ่เริ่มที่จะซื้อธุรกรรมป้องกันความเสี่ยงล่วงหน้าไว้เพิ่มขึ้นจากภาวะความผันผวนของค่าเงินบาท

แต่อย่างไรก็ดีผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ ณ สิ้นปี 2540 กลับมีตัวเลขของความเสียหายจากสินเชื่อด้วยคุณภาพ (NPL) ที่ขยายตัวมากขึ้น อันเนื่องมาจากความไม่สามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจกำลังถดถอย รวมถึงธนาคารพาณิชย์ชะลอการปล่อยสินเชื่อให้กับหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ นอกจากนี้แล้วธนาคารพาณิชย์เองยังต้องเร่งเพิ่มทุนเพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์การจัดชั้นสินทรัพย์ใหม่อีกด้วย จากตารางที่ 1.2 แสดงให้เห็นถึงตัวเลขการเพิ่มทุน และความเสียหายของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ ณ สิ้นปี 2540 ซึ่งมี NPL ทั้งระบบประมาณ 45% และจะต้องแสวงหาทุนเพิ่มกว่า 748,061 ล้านบาท ตามเกณฑ์ใหม่ และเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวม ซึ่งวิกฤตการณ์การเงินในปี 2540 มีผลกระทบต่อความมั่นคงของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทย เนื่องจากปริมาณหนี้เสียและหนี้ด้วยคุณภาพ

ที่มีมาก ทำให้ต้องเร่งกันสำรองหนี้ด้วยคุณภาพมากขึ้น โดย ณ สิ้นปี 2540 กลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยกันสำรองหนี้ด้วยคุณภาพได้แล้วทั้งสิ้น 235.1 พันล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของสินเชื่อบริการสูงซึ่งถือว่าเท่าตัวเมื่อเทียบกับ 119 พันล้านบาทในปี 2539 แต่ก็ยังมีธนาคารพาณิชย์ไทยขนาดกลางและขนาดเล็กบางแห่งที่ยังไม่สามารถกันสำรองหนี้ด้วยคุณภาพและเพิ่มทุนได้ตามเกณฑ์ที่ทางการกำหนด ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะการที่ตลาดหลักทรัพย์ในประเทศชบเซา ทำให้มีปัญหาในการเพิ่มทุนในประเทศ ในขณะที่ไม่สามารถเจรจาเพิ่มทุนจากสถาบันการเงินต่างประเทศได้ เนื่องจากปัญหาหนี้ด้วยคุณภาพที่ยังค้างอยู่ ปัญหาเรื่องการเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงของธนาคารพาณิชย์ และปัญหาความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน สำหรับอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามระบบ BIS ของธนาคารพาณิชย์ไทยมีแนวโน้มลดลงตามผลการขาดทุน และยังไม่สามารถเพิ่มทุนได้เต็มที่ โดยมีอัตราส่วนเงินกองทุนทั้งหมดต่อสินทรัพย์เสี่ยงลดลงจากร้อยละ 10.24 เมื่อสิ้นปี 2539 เป็นร้อยละ 9.81 เมื่อสิ้นปี 2540 ปัญหาหนี้ด้วยคุณภาพและปัญหาหนี้ต่างประเทศยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือในต่างประเทศปรับลดอันดับความน่าเชื่อถือหนี้ต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ไทยหลายครั้งในปี 2540

ความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งต่างพยายามที่จะดำเนินการมาตรการต่างๆ เพื่อความอยู่รอดและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับธนาคาร เนื่องจากว่าหากสถาบันการเงินซึ่งเป็นเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงในการดำเนินธุรกิจต่างๆ ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารพาณิชย์ ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม การปิดกิจการจึงมิใช่เป็นแนวทางที่ดีนักในการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน ซึ่งแนวทางอื่นเช่น การแสวงหาผู้ร่วมลงทุนจากต่างประเทศ การเจรจากับลูกหนี้ การแข่งขันกันดึงเงินฝากเพื่อเสริมสภาพคล่องของธนาคาร เป็นต้น การควบหรือรวมกิจการก็เป็นแนวทางอีกแนวทางหนึ่งในอันที่จะเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับตัวธนาคารพาณิชย์ ทั้งในด้านของสินทรัพย์ ฐานลูกค้า ตลอดจนงานทางด้านบริการและเทคนิคการดำเนินงานต่างๆ

ตารางที่ 1.2 : ตัวเลขการเพิ่มทุนและความเสียหายของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ

ธนาคาร	สินเชื่อ (ล้านบาท)	NPL (ล้านบาท)	NPL (%)	ทุนที่จะต้องเพิ่ม* (ล้านบาท)
กรุงเทพ	1,028,321	431,563	42	80,510
กสิกรไทย	584,305	235,925	40	49,731
กรุงไทย	678,892	295,788	44	101,886
ไทยพาณิชย์	556,803	242,108	43	96,408
กรุงศรีอยุธยา	393,923	173,144	44	75,143
ทหารไทย	299,133	130,745	44	53,916
เอเชีย	128,844	55,968	43	29,222
ไทยพูน	113,830	49,459	43	20,443
นครธน	56,153	24,864	44	10,541
แหลมทอง	42,433	20,747	49	16,272
สหธนาคาร	55,107	27,865	51	17,687
มหานคร	291,259	169,507	58	73,204
นครหลวงไทย	238,544	116,476	49	51,370
กรุงเทพฯพาณิชย์ การัน	145,607	65,791	45	28,634
ศรีนคร	185,562	101,072	54	43,094
รวม	4,798,716	2,141,024	45	748,061

หมายเหตุ 1) * หมายถึงทุนที่จะต้องเพิ่มให้เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงเท่ากับ 8.5%

2) ณ ไตรมาสที่สองของปี 2541

ที่มา : งบดุลธนาคารพาณิชย์

จากที่กล่าวมาข้างต้นมีข้อสำคัญของระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยในช่วงของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจนั้น พทที่จะแบ่งสาเหตุออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ในระยะสั้น ซึ่งเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ส่งผลให้สถาบันการเงินต่างๆ มีฐานะการดำเนินงานที่แยลง จำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อเสถียรภาพขององค์กร ในส่วนของระบบธนาคารพาณิชย์เองซึ่งต่างก็ประสบปัญหานี้เสีย และหนี้ด้อยคุณภาพ (ดูตารางที่ 1.2) ปัญหาคือความเชื่อมั่นต่อธนาคารโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารขนาดเล็ก ทำให้เกิดการเคลื่อนย้าย

เงินฝากไปสู่ธนาคารที่มีขนาดใหญ่กว่า ถึงแม้ว่าธนาคารจะแข่งขันกันระดมเงินฝากโดยใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องจูงใจก็ตาม

ในอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภายใต้ความเป็นหนึ่งเดียวของโลก (Globalization) ประกอบกับนโยบายการเปิดเสรีทางการเงิน (Financial Liberalization) ของไทยในปี 2533 ซึ่งรัฐบาลไทยได้ยอมรับพันธะข้อ 8 จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจมีทางเลือกในการระดมทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ทำให้ระบบสถาบันการเงินไทย จำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อรองรับการแข่งขันกับคู่แข่งที่มากขึ้นโดยปริยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มสถาบันการเงินต่างประเทศ ทั้งนี้ก็เพื่อการเจริญเติบโตของธุรกิจ การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ส่วนแบ่งตลาดและผลกำไรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ด้วยเหตุข้างต้นทำให้สถาบันการเงินไทยโดยเฉพาะสถาบันหลักอย่างธนาคารพาณิชย์จำเป็นที่จะต้องปรับตัวในทั้งสองด้านไปพร้อมๆกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการแข่งขันกับคู่แข่งรายอื่น ข้อได้เปรียบสำหรับธนาคารต่างประเทศที่สำคัญอีกประการก็คือการมีต้นทุนทางการเงินที่ถูกกว่า ดังนั้นทางเลือกในการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ไทยจึงจำเป็นที่จะต้องปรับโครงสร้างเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทั้งในส่วนของแต่ละสถาบันการเงิน และต่อระบบโดยรวม

การแข่งขันในด้านราคาที่กำลังมาข้างหน้าทำให้แต่ละธนาคารพยายามที่จะตัดลดต้นทุนลง อันเนื่องมาจากรายรับที่ลดน้อยลงไปในช่วงภาวะเศรษฐกิจและการแข่งขันกับกลุ่มสถาบันการเงินต่างประเทศในบริบทของการเปิดเสรีทางการเงิน การปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของแต่ละธนาคารเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มรายรับให้มากขึ้น ทั้งนี้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานก็มีด้วยกันหลายประการเช่นประสิทธิภาพจากขนาด ประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เป็นต้น ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าวหลายธนาคารต่างก็พยายามปรับตัวทั้งในส่วนของปัญหาระยะสั้นเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการต่อไปได้ และปัญหาในระยะยาวที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถและบริการเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในอนาคต ในกรณีประเทศไทยหลายธนาคารได้เลือกแนวทางในการรวมกิจการเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและรูปแบบที่ต่างกันตั้งแต่เพื่อความอยู่รอด การเพิ่มประสิทธิภาพ หรือต้องการส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น ซึ่งในเบื้องต้นการรวมกิจการก็สามารถที่จะช่วยให้ธนาคารสามารถได้ประโยชน์จากประสิทธิภาพจากขนาด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีต้นทุนเฉลี่ยที่ลดลง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสที่จะมีการปรับโครงสร้างขององค์กรและ

โครงสร้างระบบสถาบันการเงินไปพร้อมๆกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารขนาดเล็กที่มีปัญหาในการดำเนินงานในขณะนี้

กระแสการรวมหรือควบกิจการนั้น สำหรับสถาบันการเงินในประเทศไทยแล้ว ยังมีกรณีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมอยู่น้อยมาก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในหลายๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย และเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม แต่สำหรับในต่างประเทศแล้ว โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่มีระดับความเป็นเสรีทางการเงินมากพอสมควร และมีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน เช่นในสหรัฐอเมริกา หรือ กลุ่มสหภาพยุโรป การรวมหรือควบกิจการก็เป็นแนวทางหนึ่งในการปรับตัวรองรับสภาวะทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันสูง ยกตัวอย่างในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา มูลค่าการผนวกกิจการในปี 2540 มียอดรวมทั้งสิ้น 920,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการธนาคารเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าการผนวกกิจการมากที่สุดจำนวน 216 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ (213 ราย) ในขณะที่อุตสาหกรรมโทรคมนาคมมีมูลค่าการรวมกิจการรองลงมา โดยมีมูลค่า 122.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (137 ราย) กระแสการผนวกกิจการดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มการธนาคาร อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาวะในตลาดหลักทรัพย์ที่แข็งแกร่ง และการปรับตัวของอัตราดอกเบี้ย ทั้งนี้รูปแบบของการผนวกกิจการและเข้าซื้อ² มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนหุ้นมากขึ้นถึง 90% เนื่องจากราคาหุ้นในตลาดมีมูลค่าสูงขึ้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้กระแสการผนวกกิจการรุนแรง เนื่องจากการผ่อนคลายกฎระเบียบของภาครัฐ การพัฒนาเทคโนโลยี ใหม่ๆ ในตลาดหลักทรัพย์และความต้องการเพิ่มมูลค่าหุ้นให้สูงขึ้นเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามความเป็นไปได้ในการรวมตัวกิจการของธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับในประเทศไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบในหลายๆด้าน ทั้งในเรื่องข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการรวมกิจการกันดังกล่าวว่าจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้มากขึ้นหรือไม่ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการพิจารณาถึงประสิทธิภาพจากการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยจะพิจารณาทางด้านต้นทุนเป็นหลักถึงความสามารถในการที่จะประหยัดต้นทุน (Cost

² - ควบกิจการในสหรัฐฯยังแรง จ่ายไปแล้ว 9.5 แสนล้านดอลลาร์", การเงินธนาคาร 17(สิงหาคม 2541) : 64.

cutting) ได้มากน้อยเพียงไรภายหลังการจำลองการรวมกิจการกัน ตลอดจนศึกษาถึงประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนด้วย

1.2) วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. วัตถุประสงค์หลัก เพื่อวัดถึงความสามารถในการตัดลดต้นทุนจากการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ และเปรียบเทียบประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นจากการรวมกิจการกัน

2. วัตถุประสงค์รอง เพื่อนำไปสู่การจัดการทางด้านนโยบาย การควบคุมพฤติกรรม และการปรับโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่นๆ

1.3) ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้จะทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากขนาด ประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต และความสามารถในการตัดลดต้นทุนเป็นหลัก ของสถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์ของไทยจำนวน 15 แห่ง โดยให้ข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2537-2540 ภายใตรมาส โดยจะแยกพิจารณาเป็นรายธนาคาร และพิจารณาเป็นกลุ่มธนาคาร ทั้งนี้ในการแบ่งกลุ่มธนาคารจะแบ่งตามขนาดของสินทรัพย์ ณ สิ้นปี พ.ศ.2540 ดังนี้

1. กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ (มีสินทรัพย์มากกว่าสี่แสนล้านบาทขึ้นไป) ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ (BBL) ธนาคารกสิกรไทย (TFB) ธนาคารกรุงไทย (KTB) ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB) และธนาคารกรุงศรีอยุธยา (BAY)

2. กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง (มีสินทรัพย์มากกว่าหนึ่งแสนหกหมื่นล้านบาทขึ้นไปแต่ไม่ถึงสี่แสนล้านบาท) ได้แก่ ธนาคารทหารไทย (TMB) ธนาคารนครหลวงไทย (SCIB) ธนาคารศรีนคร (BMB) และธนาคารมหานคร (FBCB)

3. กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก (มีสินทรัพย์น้อยกว่าหนึ่งแสนหกหมื่นล้านบาท) ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ (BBC) ธนาคารเอเชีย (BOA) ธนาคารสหธนาคาร (UB) ธนาคารไทยธนุ (TDB) ธนาคารแหลมทอง (LTB) และธนาคารนครธน (NTB)

ทั้งนี้ในส่วนของการพิจารณาการรวมกิจการระหว่างธนาคารนั้น จะเป็นการจำลองการรวมกิจการในทุกแบบระหว่างคู่ธนาคารพาณิชย์ไทย (โดยไม่พิจารณาธนาคารต่างประเทศ) ซึ่งสามารถจำลองแบบได้ทั้งสิ้น 105 กรณี รวมไปถึงการศึกษาเฉพาะคู่ธนาคารที่ได้มีการรวมกิจการกันจริง (ถูกควบคุมกิจการโดยธนาคารของรัฐ) คือ ธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานคร

1.4) แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ จะเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยจะใช้ตัวเลขจากรายงานประจำปีของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 15 แห่ง ในรายไตรมาส ตั้งแต่ปี 2537-2540 ทั้งนี้ได้แก่ งบดุล งบกำไรขาดทุน และงบการเงินอื่นๆ ในส่วนของข้อมูลอื่นๆอาศัยแหล่งข้อมูลต่างๆเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ฯลฯ

1.5) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาทางด้านต้นทุน ทั้งในรูปของการประหยัดต่อขนาด และการประหยัดต่อขอบเขตการผลิต
2. สามารถนำผลการศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนาในรูปแบบในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ทั้งในรูปของการขยายการผลิต และขยายขอบเขตการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
3. ผลการศึกษาถึงประสิทธิภาพในการรวมตัวของธนาคารพาณิชย์ สามารถช่วยในการกำหนดนโยบาย ตลอดจนแนวทางในการปรับตัวของระบบธนาคารพาณิชย์
4. สามารถใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์เข้ากับการศึกษารูปแบบการรวมตัวกันในอุตสาหกรรมอื่นๆได้

1.6) โครงร่างการศึกษา

ในการศึกษาถึงประสิทธิภาพและพฤติกรรมการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยนั้น ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นส่วนต่างๆดังนี้

บทที่ 1 : บทนำ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงปัญหาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ตลอดจนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษาคั้งนี้

บทที่ 2 : การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ โดยจะเน้นในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อระบบธนาคารพาณิชย์ของไทย รวมถึงแนวทางการแก้ไขในด้านการเกี่ยวข้องกับการรวมหรือควบกิจการ

บทที่ 3 : ทฤษฎีและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง จะกล่าวถึงทฤษฎีทางการประหยัดต่อขนาด การประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต และการรวมกิจการ ตลอดจนการสำรวจงานวิจัยที่ได้มีผู้ทำการศึกษาในเรื่องประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน และการรวมกิจการ

บทที่ 4 : แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา แสดงถึงรูปแบบของสมการต้นทุนที่ใช้ตลอดจนเงื่อนไขและข้อสมมติในการรวมกิจการ

บทที่ 5 : ผลการศึกษา ในส่วนนี้จะแสดงถึงประสิทธิภาพจากขนาด การขยายขอบเขตการผลิต และผลจากการจำลองการรวมกิจการในกรณีต่างๆ

บทที่ 6 : สรุปและข้อเสนอแนะ ในส่วนสุดท้ายนี้จะเป็นการสรุปถึงผลจากการจำลองการรวมกิจการว่าสามารถที่จะเกิดประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนแนวทางในการปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ต่อกลยุทธ์ในการรวมกิจการ

บทที่ 2

การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

2.1 โครงสร้างและผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

รูปแบบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยในปัจจุบันเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างจะเป็นไปในลักษณะของธนาคารในระบบสาขาอย่างชัดเจน ซึ่งในรูปแบบดังกล่าวก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือ ระบบสาขาจะช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่างเนื่องจากเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ สามารถแบ่งหน่วยงานออกตามความชำนาญ นอกจากนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน จากการกระจายการลงทุนไปในทรัพย์สินต่างๆ เช่นการให้กู้ก็กระจายไปในทุกอุตสาหกรรม ทำให้ความเสี่ยงของธนาคารที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางเศรษฐกิจลดลง รวมไปถึงความสามารถในการกระจายและจัดสรรทรัพยากร ไปสู่แหล่งที่มีความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในระบบธนาคารดังกล่าวก็มีข้อเสีย เช่น ก่อให้เกิดการผูกขาดทางการเงินโดยธนาคารขนาดใหญ่ที่มีสาขามากๆ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับธนาคารจะเป็นในลักษณะพิธีการ ลูกค้ารายเล็กอาจจะถูกละเลย หรือไม่ได้รับบริการที่ดี และอาจจะให้บริการไม่ทั่วถึงก็ได้

จากขอบเขตการศึกษาในบทที่ 1 ซึ่งได้แบ่งธนาคารพาณิชย์ของไทยออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก (โดยพิจารณาจากขนาดของสินทรัพย์ ณ สิ้นปี 2540) จากข้อมูลในตารางที่ 2.1 เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ กับกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก เช่นธนาคารกรุงเทพมีสาขาทั้งสิ้น 478 สาขา ธนาคารกสิกรไทยมีสาขาทั้งสิ้น 445 สาขา ในขณะที่ธนาคารขนาดเล็กเช่นธนาคารแหลมทอง หรือธนาคารนครธนมีสาขาเพียง 45 และ 65 สาขาตามลำดับ คิดเป็นซึ่งมีแนวโน้มที่จะเกิดการผูกขาดในการดำเนินกิจการในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของพิสิทธิ์ (2540)¹ ซึ่งได้ทำการศึกษถึงโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย ในส่วนของโครงสร้างตลาด ได้ใช้อัตราส่วนการกระจุก

¹พิสิทธิ์ ตันมหาพราน . "โครงสร้างตลาด พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย ในช่วงก่อนและหลังการเปิดเสรีทางการเงิน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540) , หน้า 54-56.

ตัว (Concentration Ratio) เป็นดัชนีในการชี้วัด เพื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของการผูกขาดในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยภายหลังการเปิดเสรีทางการเงินเป็นต้นมา (หลังปี 2532) ทั้งในส่วนของภาระผูกพันของเงินฝากและเงินให้สินเชื่อ ซึ่งพบว่ามีแนวโน้มที่ลดลงเป็นลำดับในส่วนของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ สำหรับในกลุ่มธนาคารขนาดกลางและเล็กนั้น ก็ได้ผลเช่นเดียวกับกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ คือมีอัตราการผูกขาดที่น้อยลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือทั้งระบบมีการแข่งขันกันมากขึ้น ภายหลังการเปิดเสรีทางการเงิน มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งสำหรับงานศึกษาของฟิลิปปินส์คือในกลุ่มธนาคารขนาดกลางมีระดับการแข่งขันที่สูงสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มธนาคารอื่น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของสาขาตามพื้นที่แล้ว จากตารางที่ 2.1 พบว่าสาขาของธนาคารมีการกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพและเขตปริมณฑล อำเภอขนาดใหญ่ รวมกัน 1,887 สาขา คิดเป็นร้อยละ 56 ของจำนวนสาขาทั่วประเทศ และเมื่อพิจารณาแยกภูมิภาคแล้ว สัดส่วนของสาขากระจุกตัวอยู่ในเขตภาคกลางประมาณร้อยละ 31 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 14.17 และ 11.68 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการพิจารณาข้างต้นต้องคำนึงถึงลักษณะทางการตลาดและด้านประชากรประกอบด้วย ซึ่งโดยภาพรวมแล้วในปี 2540 (มีสาขาของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งสิ้น 3,284 สาขา) จำนวนประชากรต่อจำนวนสาขาของประเทศไทยจะอยู่ที่ประมาณ 6,100 คนต่อหนึ่งสาขา (เปรียบเทียบกับประเทศอื่นเช่น มาเลเซีย 5,300 คน/สาขา ; ฟิลิปปินส์ 4,300 คน/สาขา ; อินโดนีเซีย 11,500คน/สาขา)² สำหรับสัดส่วนของสาขาเมื่อแยกตามขนาดของธนาคารแล้วจะเห็นได้ว่าจำนวนสาขาของธนาคารขนาดใหญ่มีถึงร้อยละ 51.98 ในขณะที่สาขาของธนาคารขนาดกลางและเล็กนั้นมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 34.34 และ 13.13 ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาในเรื่องของโอกาสในการผูกขาดทางการตลาดนั้น ทางการโดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้มีนโยบายโดยการพยายามที่จะส่งเสริมให้ธนาคารขนาดกลางและเล็กสามารถที่จะเปิดสาขาได้ง่ายกว่าธนาคารขนาดใหญ่ ซึ่งก็ช่วยให้ธนาคารดังกล่าวมีโอกาสที่จะเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดได้มากขึ้น

² Dominic Casserley and Greg Gibb , "Banking in Asia : The End of Entitlement" , John Wiley & Sons (Asia) 1999 , p.254.

ตารางที่ 2.1 จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์แยกภูมิภาค

ธนาคาร	ภทษ.	ธนาคารขนาดใหญ่					ธนาคารขนาดกลาง					ธนาคารขนาดเล็ก					รวม					รวมทั้งประเทศ				
		กรุงเทพฯ	เชียงใหม่	ภูเก็ต	สุราษฎร์ธานี	สงขลา	กรุงเทพฯ	นครราชสีมา	ขอนแก่น	อุดรธานี	ขอนแก่น	กรุงเทพฯ	เชียงใหม่	ภูเก็ต	สุราษฎร์ธานี	สงขลา	กรุงเทพฯ	เชียงใหม่	ภูเก็ต	สุราษฎร์ธานี	สงขลา					
ธนาคารขนาดใหญ่																										
กรุงเทพ	116	59	16	19	16	110	52	22	23	20	117	24	46	35	30	135	135	84	77	66	362	478				
กสิกรไทย	118	61	13	19	15	108	48	20	21	19	108	31	33	35	12	111	140	66	75	46	327	445				
ไทยพาณิชย์	110	63	12	17	14	106	42	19	21	17	99	21	24	9	5	69	126	55	47	36	264	374				
กรุงไทย	92	60	17	23	15	115	46	21	22	22	110	36	46	46	31	159	141	84	91	68	384	476				
กรุงศรีอยุธยา	106	46	12	13	18	86	44	19	19	16	98	12	15	10	4	41	102	46	42	35	226	331				
ธนาคารขนาดกลาง																										
ทหารไทย	81	56	11	16	14	95	39	17	20	14	90	12	14	20	13	69	106	42	56	41	244	325				
นครหลวงไทย	43	35	7	8	8	58	20	6	8	17	51	9	0	1	8	18	64	13	17	33	127	170				
ศรีนคร	66	26	8	7	6	45	24	11	7	3	45	5	4	1	-	10	55	21	16	9	100	156				
มหานคร	30	19	5	5	6	35	1	7	6	6	20	1	1	-	1	3	21	13	11	13	58	88				
ธนาคารขนาดเล็ก																										
กรุงเทพพาณิชย์การ	27	17	6	11	9	43	15	7	11	11	44	5	2	23	6	36	37	15	45	26	123	160				
เอเชีย	38	16	5	6	4	31	6	1	-	3	10	-	3	2	1	6	22	9	8	8	47	85				
สหธนาคาร	40	15	6	4	5	30	8	3	2	1	14	4	7	4	1	16	27	16	10	7	60	100				
ไทยทุน	36	26	3	3	1	33	9	1	1	-	11	3	-	-	-	3	38	4	4	1	47	83				
แหลมทอง	20	9	3	3	4	19	2	-	3	-	5	1	-	-	-	1	12	3	6	4	25	45				
นครธน	37	16	4	2	1	23	1	1	-	-	2	1	2	-	-	3	18	7	2	1	28	65				
รวม	960	523	126	165	136	931	366	166	164	149	824	166	197	186	112	660	1044	478	506	394	2421	3371				

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2.2 แสดงส่วนแบ่งการตลาดด้านสินทรัพย์ เงินฝาก และสินเชื่อ ของธนาคารพาณิชย์ไทย

ธนาคาร	เงินฝาก		สินเชื่อ		สินทรัพย์	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่	3063074	75.02	3197805	68.33	4207798	70.05
กรุงเทพ	946548	23.18	1016471	21.72	1408619	23.45
กรุงไทย	580049	14.21	653076	13.95	792664	13.20
กสิกรไทย	588414	14.21	582778	12.45	795385	13.24
ไทยพาณิชย์	558980	13.69	549832	11.75	717240	11.94
กรุงศรีอยุธยา	389083	9.53	395648	8.45	493890	8.22
กลุ่มธนาคารขนาดกลาง	627526	15.37	959097	20.5	1167376	19.43
ทหารไทย	257574	6.31	294392	6.29	388547	6.47
มหานคร	131617	3.22	276607	5.91	316145	5.26
นครหลวงไทย	158086	3.87	228744	4.89	272124	4.53
ศรีนคร	80249	1.97	159354	3.41	190560	3.17
กลุ่มธนาคารขนาดเล็ก	392340	9.61	523094	11.18	631906	10.52
เอเชีย	80086	1.96	130951	2.80	156644	2.61
กรุงเทพพาณิชย์การ	100629	2.46	123208	2.63	145971	2.43
ไทยท努	89860	2.20	112247	2.40	130266	2.17
นครธน	46762	1.15	58367	1.25	73799	1.23
สหธนาคาร	48399	1.19	56598	1.21	73284	1.22
แหลมทอง	26604	0.65	41723	0.89	51942	0.86
รวม	4083120	100.00	4679996	100.00	6007080	100.00

หมายเหตุ : ตัวเลข ณ สิ้นธันวาคม พ.ศ.2540

ที่มา : งบดุลธนาคารพาณิชย์

การดำเนินกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยในลักษณะดังกล่าวได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับเรื่อยมาเพื่อขยายขอบเขตการให้บริการของธนาคารให้ครอบคลุมกลุ่มลูกค้าให้มากขึ้น ซึ่งก็เป็นลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจทั่วไปที่ต้องการเติบโต และแสวงหากำไรให้มากขึ้น ณ สิ้นปี 2540 โครงสร้างทางการตลาดของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย (ตารางที่ 2.2) แสดงให้เห็นว่ามีสัดส่วนของทั้งเงินฝากและเงินให้สินเชื่อ ในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75 และ 68.33 ตามลำดับ ถือเป็นกลุ่มที่ยังมีอำนาจการผูกขาดมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางมีสัดส่วนของเงินฝากและเงินเชื่อร้อยละ 15.37 และ 20.5 ตามลำดับ และในกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก ซึ่งมีธนาคารรวมกัน 6 แห่ง มีสัดส่วนรวมกันเพียงร้อยละ 9.61 และ 11.18 ตามลำดับเท่านั้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มของการกระจุกตัวหรือการผูกขาดได้ลดลงตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

สำหรับผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ (Market Performance) หากพิจารณาในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตลาด พฤติกรรมและผลการดำเนินงาน (Structure-Conduct-Performance Approach) นั้นงานศึกษาส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างตลาด (โดยเฉพาะในลักษณะของการกระจุกตัวของผู้ขาย) มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของธนาคารในทางบวก เมื่อพิจารณาจากตัวเลขผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง แยกตามขนาดแล้วพบว่าธนาคารขนาดใหญ่มีอัตรากำไรเมื่อเทียบกับทุนในการดำเนินงานที่สูงกว่ากลุ่มธนาคารขนาดกลางและเล็กโดยเฉลี่ย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการดำเนินงานที่สูงกว่าหากวัดในรูปผลตอบแทนต่อหน่วยลงทุน หากพิจารณาตัวเลขในตารางที่ 2.3 ในปี 2539 พบว่าธนาคารขนาดใหญ่อย่างเช่นธนาคารกรุงเทพหรือธนาคารกสิกรไทยต่างมีรายรับต่อหุ้นในสัดส่วนที่สูงคือ 20.72 และ 14.83 บาทตามลำดับ ในขณะที่ธนาคารขนาดกลางและเล็กต่างมีรายรับต่อหุ้นที่ต่ำกว่าเช่น ธนาคารทหารไทยมีรายรับต่อหุ้น 9.59 บาท ธนาคารไทยทุน 9.32 บาทหรือธนาคารเอเชีย 4.51 บาทเป็นต้น ในช่วงปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการดำเนินงาน หรือคุณภาพในตัวสินทรัพย์ที่เสื่อมลง ซึ่งเป็นปัญหภายในประกอบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เป็นปัจจัยภายนอก ทำให้ผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์มีผลขาดทุนเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามธนาคารขนาดใหญ่ก็ยังสามารถที่จะดำเนินงานให้มีกำไรในระดับหนึ่ง ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กต่างก็ประสบกับภาวะขาดทุนในหลายๆธนาคารเช่น ธนาคารมหานคร ธนาคารศรีนคร ธนาคารนครมีรายรับต่อหุ้น -31.48 , -22.65 , และ -1.26 บาท ตามลำดับ เป็นต้น

ตารางที่ 2.3 : รายรับต่อหุ้น (Earning per Share) ของธนาคารพาณิชย์ไทย (หน่วย : บาท)

กลุ่ม	ธนาคาร	ปี 2539	ปี 2540
ขนาดใหญ่	กรุงเทพ	20.72	4.05
	กรุงไทย	6.96	0.14
	กสิกรไทย	14.83	1
	ไทยพาณิชย์	26.68	8.38
	กรุงศรีอยุธยา	11.33	3.92
ขนาดกลาง	ทหารไทย	9.59	2.67
	มหานคร	4.58	-31.48
	นครหลวงไทย	5.84	-22.69
	ศรีนคร	1.05	-22.65
ขนาดเล็ก	เอเชีย	4.51	0.1
	กรุงเทพฯ พาณิชยการ	-12.79	-4.4
	ไทยทุน	9.32	0.11
	นครชน	5.63	-1.26
	สหธนาคาร	N.A.	N.A.
	แหลมทอง	1.59	-4.79

ที่มา : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

และเมื่อพิจารณาทั้งระบบแล้ว (ตารางที่ 2.4) ในปี 2540 ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบขาดทุนถึง 39.54 พันล้านบาท และโดยเฉพาะในช่วงครึ่งปีหลังขาดทุนสูงถึง 75.52 พันล้านบาท ซึ่งเป็นผลการขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งหมด (รวมกิจการวิเทศธนกิจ)

ตารางที่ 2.4 : แสดงผลกำไรของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

หน่วย : พันล้านบาท

ธนาคารพาณิชย์	2539			2540		
	ม.ค.-มิ.ย.	ก.ค.-ธ.ค.	ทั้งปี	ม.ค.-มิ.ย.	ก.ค.-ธ.ค.	ทั้งปี
ธนาคารพาณิชย์ไทย (รวมกิจการวิเทศธนกิจ)	36.67	13.64	50.31	29.89	-74.85	-44.96
สาขานาธนาคารพาณิชย์ต่าง ประเทศ (รวมกิจการวิเทศธนกิจ)	4.15	3.70	7.85	5.55	0.79	6.34
กิจการวิเทศธนกิจของ สถาบันการเงินต่าง ประเทศที่ไม่มีสาขาใน ประเทศไทย	0.28	1.16	1.44	0.54	-1.46	-0.92
รวม	41.10	18.50	59.60	36.00	-75.52	-39.54

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

2.2 ภาวะการแข่งขันในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2540 เป็นต้นมา การแข่งขันในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยมีการแข่งขันกันในระดับที่สูง และมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่การเปิดเสรีทางการเงินเป็นต้นมา อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโครงสร้างของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งมีอัตราการกระจุกตัวที่ยังอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารขนาดใหญ่ ดังนั้นธนาคารขนาดเล็กและกลางจึงต้องพยายามที่จะแข่งขันเพื่อขยายฐานของลูกค้า หรือเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดให้มากขึ้น กลยุทธ์ทางด้านราคาถือเป็นเครื่องมือหลักในดำเนินการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็ก เพื่อเป็นแรงจูงใจกับลูกค้า ตลอดจนเงื่อนไขในการปล่อยสินเชื่อที่มีความสะดวกและง่ายกว่าเงื่อนไขของธนาคารขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณาตามเหตุผลข้างต้น ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กต่างมีต้นทุนทางการเงินที่แพงกว่าธนาคารขนาดใหญ่ ซึ่งมีทั้งส่วนแบ่งทางการตลาดที่สูงกว่า อีกทั้งมีช่องทางในการระดมเงินที่ง่ายและเร็วกว่าอีกด้วย ดังนั้นรูปแบบการแข่งขันโดยใช้ราคาเป็นกลยุทธ์จึงเป็นสิ่งที่ธนาคารขนาดกลางและเล็กมีความเสี่ยงอยู่ตลอดในการดำเนินธุรกิจ

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงกลยุทธ์ในด้านอื่นๆ เช่นรูปแบบการบริหารงาน ความมีชื่อเสียงขององค์กร หรือการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงาน ก็พบว่าในประเด็นแรกคือรูปแบบในการบริหารของธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กมีรูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิม (Traditional) ในขณะที่ธนาคารขนาดใหญ่มีการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพกว่า เช่นในกรณีของธนาคารกสิกรไทยที่ลงทุนในการปรับปรุงองค์กรทั้งระบบ (Re-engineering) เป็นต้น อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญก็คือการบริหารที่ยังเป็นในลักษณะของธุรกิจครอบครัว (Family Own) ซึ่งพบมากในกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก เช่นธนาคารศรีนคร (ตระกูลเดอะไพบูลย์) ธนาคารนครธน (ตระกูลหวังหลี) ทำให้การดำเนินงานอาจจะเกิดปัญหาในการบริหารงาน เช่นนโยบายการให้สินเชื่อที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายทางธุรกิจ เป็นต้น

ในด้านของการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงานนั้น ธนาคารขนาดใหญ่ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยมากขึ้น นับตั้งแต่การเริ่มเข้ามามีบทบาทของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่นเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) ระบบธนาคารทางไกลอัตโนมัติ (Tele-banking) เป็นต้น ซึ่งธนาคารขนาดใหญ่สามารถที่จะจัดหาโดยมีต้นทุนต่อหน่วยที่ถูกกว่า ตลอดจนอาศัยเครือข่ายที่มีมากกว่าในการกระจายการให้บริการ

สำหรับในเรื่องความมีชื่อเสียงของธนาคารนั้นความได้เปรียบของธนาคารขนาดใหญ่ต่อธนาคารขนาดกลางและเล็ก สะท้อนออกมาจากทั้งรูปแบบการดำเนินงาน เครือข่ายสาขา หรือแม้กระทั่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งธนาคารขนาดใหญ่สามารถที่จะดำเนินการได้ดีกว่าตามเหตุผลข้างต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นความได้เปรียบของธนาคารขนาดใหญ่ในด้านการแข่งขันโดยภาพรวมจึงมีอยู่เหนือธนาคารขนาดกลางและเล็กอยู่ในระดับหนึ่งอันเนื่องมาจากข้อจำกัดทั้งทางด้านเงินทุนสาขา ตลอดจนต้นทุนในการดำเนินงานของธนาคารขนาดเล็ก อีกทั้งเมื่อพิจารณาประกอบผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยผ่านข้อมูลรายรับต่อหุ้น (ในตารางที่ 2.3) ก็จะได้ชัดเจนขึ้นถึงความได้เปรียบของธนาคารขนาดใหญ่ต่อธนาคารขนาดเล็ก

ด้วยข้อจำกัดข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของขนาดในการดำเนินกิจการและนำไปสู่การพัฒนาและการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีธนาคารขนาดใหญ่เพียงไม่กี่แห่ง แต่ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจในช่วงวิกฤตการณ์เศรษฐกิจก็มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการรวมกิจการของธนาคารที่มากขึ้น เพื่อรองรับภาวะการแข่งขันในอนาคต

2.3 มาตรการการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

จากผลการขาดทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ที่แสดงในหัวข้อที่ 2.2 นั้นมีผลกระทบต่อความมั่นคงของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากปริมาณหนี้เสียและหนี้ด้อยคุณภาพมีมากและธนาคารพาณิชย์ไทยต่างต้องเร่งจัดการกับปัญหาดังกล่าว ซึ่งมาตรการในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าว ได้มีความพยายามทั้งจากทางการ และในส่วนของธนาคารพาณิชย์เองในการแก้ปัญหาในระบบสถาบันการเงินดังกล่าว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการปรับโครงสร้างของสถาบันการเงินไทยให้มีความมั่นคงมากขึ้น และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนโดยทั่วไป มาตรการต่างๆที่ทางการได้นำออกมาใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวก็เช่น

1. การออกมาตรการให้ธนาคารพาณิชย์กันสำรองสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐานในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ของยอดคงค้างสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน
2. นโยบายการรับรู้รายได้ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้สถาบันการเงินทุกแห่งจะต้องระงับการบันทึกบัญชีดอกเบี้ยค้างรับเป็นรายได้ตามเกณฑ์ค้างรับค้างจ่าย สำหรับลูกค้าชำระเงินที่ได้รับชำระจริงเท่านั้น จนกว่าลูกหนี้จะได้ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยที่ได้ชำระตามกำหนดนั้นจนหมดสิ้นก่อน สถาบันการเงินจึงจะบันทึกบัญชีดอกเบี้ยค้างรับเป็นรายได้ตามเกณฑ์ค้างรับเป็นรายได้ตามเกณฑ์ค้างรับค้างจ่ายได้ใหม่
3. การเพิ่มทุน ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้สถาบันการเงินทุกแห่งเตรียมแผนการเพิ่มทุนให้เพียงพอที่จะรองรับการกันสำรองที่จะเพิ่มขึ้น รวมทั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากสินทรัพย์ที่มีแนวโน้มจะเสื่อมคุณภาพ และการขยายตัวของธุรกิจในอนาคต
4. การสั่งระงับการดำเนินงานของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ที่มีปัญหาในการดำเนินงาน ในเรื่องของการปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้า รวมทั้งสิ้น 58 แห่ง

5. นโยบายการลอยตัวของค่าเงินบาท ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 จากระบบ
ตะกร้าเงินมาเป็นระบบลอยตัว (Managed Float)

ในส่วนของมาตรการเสริมเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน รัฐบาลได้พยายามแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายหลายฉบับที่ต้องทำควบคู่กันไปกับการเงินทุน และการปรับโครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงิน เช่น กฎหมายล้มละลาย กฎหมายบังคับจำนอง ศาลล้มละลาย และแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนบังคับคดีเพื่อให้การยึดทรัพย์ลูกหนี้สถาบันการเงินสามารถทำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการรวมกิจการ เป็นต้น (ซึ่ง พ.ร.บ. ที่เกี่ยวกับการรวมกิจการคู่ได้ในภาคผนวก)

ในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์หลายแห่งได้เริ่มดำเนินการไปในระดับหนึ่งแล้ว กล่าวคือได้มีการเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์เพื่อรองรับการขยายตัว และเป็นหนึ่งในมาตรการของทางการในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ระบบสถาบันการเงินไทย ทั้งในลักษณะของการขายตราสารต่างๆ แก่ผู้สนใจทั่วไป และการหาผู้ร่วมทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการปรับโครงสร้างการทำงานภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในส่วนของ การปรับตัวของแต่ละสถาบันการเงินนอกเหนือจากการดำเนินงานตามมาตรการของทางการแล้ว ธนาคารพาณิชย์เองต่างก็พยายามในลักษณะต่างๆ เช่นการขอกู้ยืมเงินจากกองทุนฟื้นฟู เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ การตัดลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ต่างๆ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นมาตรการในการแก้ปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น ในอันที่จะประคับประคองกิจการให้สามารถดำเนินกิจการได้ต่อไปได้

อย่างไรก็ตามในระยะยาว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสถาบันการเงินต่างๆ รวมถึงในกรณีของธนาคารพาณิชย์ด้วย เพื่อรองรับการแข่งขัน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมสู่การขยายตัวในอนาคต มีเหตุผลและปัจจัยหลายประการในอันที่จะกำหนดความสามารถขององค์กรที่จะขยายตัว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจธนาคารพาณิชย์ อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงในเงื่อนไขทางเศรษฐกิจต่างๆ , การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร

หรือแม้กระทั่งการมีหน่วยธุรกิจใหม่ๆเกิดขึ้น³ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การดำเนินงานที่ยุ่งยากขึ้นในการดำรงรักษาฐานลูกค้าของธนาคารไว้

2.4 การรวมกิจการในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจถือเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจและระบบสถาบันการเงินในประเทศไทย ทั้งในส่วนของระเบียบกฎเกณฑ์ มาตรการในการกำกับดูแล รวมไปถึงการปรับโครงสร้างทั้งระบบซึ่งถือเป็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงสถานะภาพ ตลอดจนแนวทางการดำเนินธุรกิจของแต่ละสถาบันการเงิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

ในส่วนของการรวมกิจการที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ในกรณีของการควบกิจการในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้น (ส่วนใหญ่เป็นการควบกิจการซึ่งถูกบังคับจากทางการ) ทางธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังได้มีการอนุมัติแผนการปรับโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่างๆ ที่มีปัญหา ภายใต้นโยบายปฏิรูปสถาบันการเงิน (ออกแถลงการณ์ร่วมเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2541) ซึ่งมีหลักการสำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปสถาบันการเงินคือ การเร่งให้มีการควบกิจการของธนาคารและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้าแทรกแซงและเสนอให้มีการควบกิจการ โดยสามารถจัดแยกออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ธนาคารกรุงไทยควบกับธนาคารมหานคร (รวมทั้งโอนเครือข่ายสาขาและพนักงานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารกรุงไทย) พร้อมรับโอนสินทรัพย์ที่ดีของธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ส่วนสินทรัพย์เสียหายคงอยู่ที่เดิม โดยจะแปรสภาพธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ที่มีกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เป็นเจ้าของ
- กลุ่มที่ 2 ธนาคารรัตนสินควบกับธนาคารแหลมทอง โดยให้ธนาคารรัตนสินเป็นแกนหลัก ส่วนธนาคารสหธนาคารให้ควบกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจและ

³Edward W. Reed and Edward K. Gill , Commercial Banking , 4th Edition (Prentice-Hall , 1989) , pp. 52-54.

บริษัทเงินทุนอีก 12 แห่ง โดยให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจเป็นแกนหลัก แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่ (ธนาคารไทยธนาคาร)

- กลุ่มที่ 3 ธนาคารนครหลวงไทยและธนาคารศรีนคร ซึ่งที่มีกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าแทรกแซง ต้องมีการเพิ่มทุนให้ได้ตามหลักเกณฑ์การจัดชั้นสินทรัพย์และกันสำรองให้ครบตามกำหนด เพื่อขายต่อให้กับภาคเอกชน
- กลุ่มที่ 4 สถาบันการเงินที่เหลืออยู่จะต้องมีการเพิ่มทุนเพื่อให้มีความมั่นคง ถ้ายังไม่สามารถทำได้จะมีการแทรกแซงจากรัฐบาล โดยให้มีการรวมกิจการเข้าด้วยกันให้มากขึ้น และพร้อมที่จะดำเนินธุรกิจแข่งขันกับต่างประเทศต่อไป

สำหรับในกลุ่มที่ 4 นั้นหลายธนาคารได้พยายามเพิ่มทุนโดยการหาผู้ร่วมลงทุน หรือพันธมิตรจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารต่างประเทศซึ่งมีสำนักงานสาขาในประเทศไทยซึ่งพยายามที่จะขยายตลาดเพิ่มมากขึ้น โดยเข้ามาในลักษณะของบริษัทผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (Holding company) ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นลักษณะของการดำเนินงานของบริษัทหนึ่งๆ ที่เข้าถือหุ้นของธนาคารพาณิชย์ อย่างน้อยหนึ่งแห่งขึ้นไป โดยสัดส่วนการถือหุ้นต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของมูลค่าหุ้นที่ออกจำหน่ายในแต่ละธนาคาร ซึ่งบริษัทใหญ่จะเป็นเพียงผู้ถือหุ้นรายหนึ่งเท่านั้น เหตุผลหนึ่งที่เกิดระบบธนาคารกลุ่มขึ้นก็เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมายในการห้ามเปิดสาขาในบางรัฐบางประเทศ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ในเขตนั้นๆ ต้องดำเนินงานเป็นลักษณะธนาคารเดี่ยว หรือธนาคารสาขาที่มีสาขาจำกัด ในขณะที่การให้บริการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ ต้องการความคล่องตัว รวดเร็วและประกอบด้วยสาขาเครือข่ายมากจึงจะมีความสะดวก ธนาคารดังกล่าวจึงจำเป็นต้องหาทางออกโดยจัดตั้งบริษัทใหม่ และขายหุ้นบางส่วนให้แก่บริษัทที่จัดตั้งขึ้นนั้น และให้บริษัทที่จัดตั้งขึ้นลงทุนในกิจการอื่นๆ เช่น ไปขอซื้อหุ้นจากธนาคารอื่น เพื่อขยายขอบเขตการให้บริการทางการเงินให้กว้างขวางขึ้น หรือขายหุ้นที่มีอยู่ให้กับบริษัทอื่น ซึ่งเป็นบริษัทที่มีสาขาเครือข่ายการให้บริการทางการเงินในเขตต่างๆ อยู่แล้ว ซึ่งด้วยวิธีการดังกล่าว ธนาคารเดี่ยวหรือธนาคารที่มีสาขาน้อยจะสามารถขยายเขตการให้บริการของตนออกไปสู่ธนาคารอื่นที่อยู่ในเครือข่ายของผู้ถือหุ้นเดียวกัน กระบวนการเข้าไปขอซื้อหุ้นในธนาคารโดยบริษัทใหญ่เรียกว่ากระบวนการรวมหรือควบกิจการ (Merger and Acquisition Process) การตัดสินใจเข้าร่วมซื้อหรือขายหุ้นในกิจการนั้นๆ ทั้งฝ่ายเสนอซื้อ (Bidder) และขาย (Target) ต่างมีเหตุผลของตนกล่าวคือ

ในฝ่ายที่เสนอขายหุ้นของตนให้แก่บริษัทใหญ่ มีเหตุผลสำคัญเช่น การบริหารงานภายในธนาคารล้มเหลว และต้องการทีมบริหารภายนอกมาแก้ปัญหา ,ได้รับการเสนอซื้อหุ้นของตนด้วยราคาที่น่าพอใจ ,ต้องการขยายขอบเขตตลาดของตน (การเข้าร่วมบริษัทใหญ่ที่มีกิจการธนาคารและสถาบันธุรกิจอื่นอยู่แล้ว จะเป็นการขยายขอบเขตการดำเนินงานทั้งในแนวราบและแนวดิ่ง) , มีความเสียเปรียบด้านการแข่งขัน ,ขาดความสามารถในการระดมเงินทุนจากท้องถิ่น หรือ ธนาคารที่เสนอขายกิจการต้องการให้ผลตอบแทน ค่าจ้างเงินเดือนแก่พนักงานของตนเพิ่มขึ้น ซึ่งลำพังธนาคารเองกระทำไม่ได้จำกัด

สำหรับเหตุผลทางด้านผู้เสนอซื้อนั้น เช่น ต้องการเพิ่มขอบเขตการดำเนินธุรกิจใแนวดิ่งและแนวนอน , ต้องการให้บริการที่กว้างขวางและมีประสิทธิภาพ , ต้องการให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ , ต้องการเพิ่มการเจริญเติบโต และการทำกำไร เป็นต้น

โดยภาพรวมแล้ว ในระบบธนาคารกลุ่มมีข้อดีในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการขยายขอบเขตการให้บริการ ความสามารถในการจัดหาทุน (ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ) ตลอดจนเป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างกิจการในเครือ อย่างไรก็ตามก็มีข้อเสียของระบบธนาคารกลุ่มเช่นกัน กล่าวคืออาจเกิดการผูกขาดในระบบธนาคารพาณิชย์ โดยบริษัทใหญ่ระดมเงินเพื่อซื้อหุ้นของธนาคารเล็กในท้องถิ่น ตลอดจนการควบคุมนโยบายของธนาคารมีอยู่จำกัด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในกรณีธนาคารในประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ไทยหลายแห่งได้แปลงสภาพเป็นธนาคารต่างชาติในที่สุด ในลักษณะของการถูกซื้อกิจการ (Acquisition) ด้วยเหตุผลในการเสนอขายข้างต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อความอยู่รอดขององค์กรอันเนื่องมาจากฐานะทางการเงินที่มีความเสี่ยงในการเลิกกิจการและต้องการผู้ร่วมทุนและเงินทุนในการลดปัญหาดังกล่าว (Clean up)⁴ ยกตัวอย่างเช่นธนาคารเอบีเอ็น แอมโร จากเนเธอร์แลนด์ผู้ถือหุ้นใหญ่ธนาคารเอเชียจำนวน 75% ธนาคารดีบีเอส จากสิงคโปร์ เข้าถือหุ้นธนาคารไทยทุนจำนวน 50.27% จากลักษณะดังกล่าวทำให้โครงสร้างความเป็นเจ้าของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบันสัดส่วนผู้ถือหุ้นต่างชาติในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ที่ร้อยละ 21 หากแต่นับเฉพาะธนาคารที่ไม่ถูกรัฐเข้าแทรกแซง (กรุงไทย ศรีนคร นครหลวงไทย ไทยธนาคาร และรัตนสิน) แล้ว

⁴ Dominic Casserley and Greg Gibb , ibid , pp.253-286.

ธนาคารที่เหลืออีก 7 แห่งนั้นมีต่างชาติเข้าถือหุ้นรวมรวมมูลค่าประมาณ 156,000 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 50 ของมูลค่าตลาดรวมของทั้ง 7 ธนาคารที่เหลือ

ความได้เปรียบของธนาคารที่เข้าถือหุ้นโดยธนาคารต่างชาตินั้นมีข้อได้เปรียบในหลายประการเช่น การมีต้นทุนทางการเงินที่ถูกกว่าเพราะสามารถระดมทุนได้จากทั่วโลก ประการที่สองคือปรัชญาในการดำเนินธุรกิจของธนาคารต่างชาตินั้นมีได้มุ่งเน้นกำไรจากส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย แต่จะมุ่งเน้นรายได้จากค่าธรรมเนียมจากการบริการทางการเงินในรูปแบบต่างๆ การพัฒนาบริการใหม่ๆมากกว่า ซึ่งเป็นผลมาจากการแข่งขันอย่างเสรี นอกจากนี้ในแง่ของเครือข่ายที่กระจายอยู่ทั่วโลกทำให้ธนาคารสามารถเชื่อมโยงและส่งผ่านธุรกรรมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁶

ลักษณะดังกล่าวทำให้โครงสร้างความเป็นเจ้าของในระบบธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สัดส่วนการเข้าถือครองของต่างประเทศได้เพิ่มสูงขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในส่วนของระบบธนาคารพาณิชย์ การเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานของต่างชาติกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในธุรกิจอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือในขณะที่ธนาคารไทยยังต้องจัดการกับปัญหาทั้งในเรื่องของการเพิ่มทุน การแก้ปัญหาหนี้ด้วยคุณภาพ ความเชื่อมั่นของลูกค้า ในขณะที่ธนาคารต่างชาติกลับเร่งนำความได้เปรียบทั้งจากฐานเงินทุนที่แน่นหนาและมีต้นทุนที่ต่ำกว่า ตลอดจนเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า และเครือข่ายทางธุรกิจที่กระจายอย่างกว้างขวางมาช่วยในการสร้างเครื่องมือทางการเงินรูปแบบใหม่ๆเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามธนาคารไทยเองก็ยังสามารถที่จะอาศัยความได้เปรียบที่มีอยู่ทั้งในด้านของสาขา และความสัมพันธ์กับลูกค้ามาช่วยในการแข่งขันกับธนาคารต่างประเทศได้ในระดับหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปก็คือธนาคารพาณิชย์ไทยเองต้องปรับโครงสร้างในการดำเนินงานไม่เพียงเพื่อปรับตัวในภาวะเศรษฐกิจถดถอยเท่านั้น แต่ยังจะต้องปรับตัวเพื่อรองรับภาวะการแข่งขันในระยะยาว ทั้งเรื่องของการเปิดเสรีทางการเงิน ระดับการแข่งขันระหว่างสถาบันการเงินที่สูงขึ้น ควบคู่ไปกับการรักษาการเจริญเติบโตขององค์กร ดังนั้นทิศทางการขยายตัว หรือการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างขององค์กร เพื่อรองรับการแข่งขันที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับ

⁶ “โฉมหน้าวงการแบงก์ไทย : International Thai Banks VS State Banks” , ผู้จัดการรายวัน (22 กันยายน 2541) : หน้า 3.

ประเทศไทย ในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเงิน จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มทุน , การรวมหรือควบกิจการ , การเพิ่มขอบเขตของธุรกิจ , การขยายสาขา หรือการแสวงหาพันธมิตรจากต่างประเทศ

บทที่ 3

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมกิจการกันนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาทั้งประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน และการรวมกิจการ โดยในขั้นแรกจะเป็นการกล่าวถึงแนวคิดในด้านประสิทธิภาพก่อน ส่วนการรวมกิจการจะอยู่ในส่วนถัดไป และท้ายที่สุดจะกล่าวถึงงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการรวมกิจการในลักษณะต่างๆ

3.1 ทฤษฎีทางด้านประสิทธิภาพของต้นทุน

3.1.1 การประหยัดจากขนาด (Economies of Scale)

การประหยัดจากขนาด¹ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยกับขนาดของธุรกิจ โดยสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว กล่าวคือถ้าธุรกิจมีการประหยัดจากขนาด เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาวจะมีความชันเป็นลบ (รวมทั้งศูนย์ด้วย) แสดงว่าหน่วยผลิตรายการผลิตอยู่ในช่วงที่เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตในสัดส่วนหนึ่งแล้ว ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนที่มากกว่าปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น (Increasing Return to Scale) ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยลดลง ในกรณีที่ได้เส้นต้นทุนเฉลี่ยมีความชันเป็นศูนย์ หมายถึงการผลิตอยู่ในช่วงที่เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตในสัดส่วนหนึ่งแล้ว ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนเดียวกับปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น (Constant Return to Scale) ซึ่งก็คือมีต้นทุนเฉลี่ยคงที่ และถ้าในกรณีที่ไม่มีผลประหยัดจากขนาด เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาวจะมีความชันเป็นบวก แสดงถึงหน่วยผลิตได้ทำการผลิตอยู่ในช่วงที่ต้นทุนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น คือเมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตในสัดส่วนหนึ่งแล้ว ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงต่ำกว่าการเพิ่มของปัจจัยการผลิต (Decreasing Return to Scale) จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อหน่วยธุรกิจต้องการ ต้นทุนที่ต่ำสุด

¹ Stephen Martin , "Industrial Economics ; Economic Analysis and Public Policy"

(Macmillan, 1989) , pp.193-214. , จุฬารัตน์ ด่านวัฒนะชัย , "การประหยัดจากขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2533) , หน้า31-34.

$$\min C = f(w_i, x_i)$$

$$\text{subject to } q = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$$

โดย C = ต้นทุนการผลิต
 x_i = ปัจจัยการผลิตชนิดที่ i
 w_i = ราคาปัจจัยการผลิตชนิดที่ i
 q = ผลผลิต
 เมื่อ $i = 1, 2, 3, \dots, n$

จากนั้นจึงสามารถหาสมการต้นทุนรวมของหน่วยผลิตเป็นฟังก์ชันของผลผลิต (q) และราคาปัจจัยการผลิต (w_i)

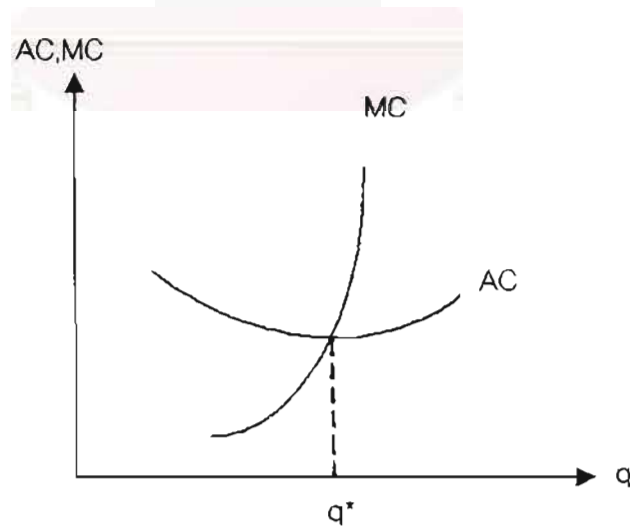
$$C = C(q_i, w_i)$$

$$AC = C(q_i, w_i) / q$$

จากรูปสามารถเขียนความสัมพันธ์ระหว่าง AC และ MC ได้ดังนี้

$$MC = \frac{\partial C(q_i, w_i)}{\partial q}$$

จากความสัมพันธ์ข้างต้น สามารถแสดงภาพเส้นต้นทุนเฉลี่ย และต้นทุนหน่วยสุดท้ายดังนี้

รูปภาพที่ 3.1 เส้นต้นทุนหน่วยสุดท้าย และเส้นต้นทุนเฉลี่ย

จากรูปที่ 3.1 สามารถเขียนความสัมพันธ์ระหว่าง AC และ MC ได้ดังนี้

$$(qC'(q) - C(q))/q \leq 0 \quad \text{เมื่อ } q < q^*$$

$$\text{หรือ} \quad C'(q) \leq C(q)/q$$

$$MC \leq AC$$

$$\text{และ} \quad C'(q) \geq C(q)/q \quad \text{เมื่อ } q > q^*$$

$$MC \geq AC$$

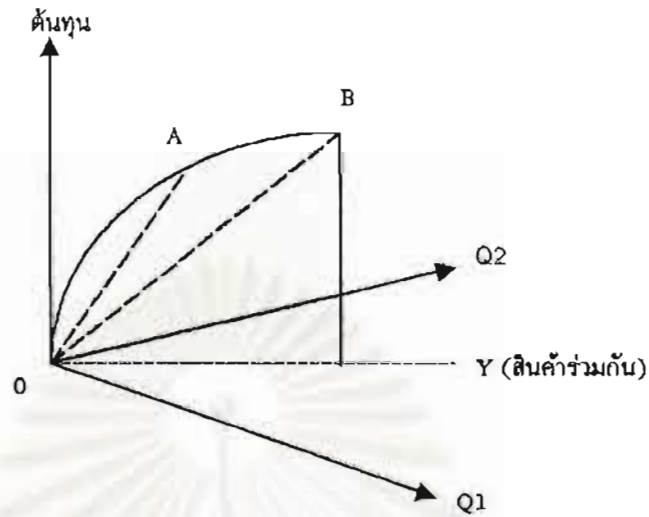
การประหยัดต่อขนาดเกิดขึ้นในช่วงที่ q น้อยกว่า q^* ซึ่งการผลิตในช่วงนี้อัตราการผลิตเพิ่มของผลผลิตจะมากกว่าอัตราการผลิตเพิ่มของปัจจัยการผลิต ซึ่งการประหยัดต่อขนาดของหน่วยผลิตเกิดจากการประหยัดต้นทุนภายในหน่วยผลิตเอง

อย่างไรก็ตามเนื่องจากไม่สามารถหาค่าจำกัดความของต้นทุนเฉลี่ย (Average cost) ของหน่วยผลิตที่ผลิตสินค้าหลายชนิด (Multiproduct Firm) ได้ แต่ก็สามารถที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมของต้นทุนเฉลี่ยของหน่วยผลิตที่ผลิตสินค้าหลายชนิดโดยแสดงในรูปความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต กับสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในผลผลิต (Ray Average Cost : RAC) ซึ่งถ้า RAC จะเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าสัดส่วนของปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น (Decreasing Ray Average Cost) ก็ต่อเมื่อ

$$C(vq) < vC(q) \quad \text{เมื่อ } v > 1 \quad \dots\dots\dots(1)$$

สมการที่ (1) แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตน้อยกว่าสัดส่วนที่เพิ่มของผลผลิตซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขของการประหยัดจากขนาดโดยพิจารณาได้จากแผนภาพที่ 3.2 ดังนี้

รูปภาพที่ 3.2 แผนภาพแสดงการประหยัดจากขนาดการผลิต

รูปภาพที่ 3.2 แสดงให้เห็นว่า RAC มีลักษณะเป็น Decreasing Ray Average Cost กล่าวคือค่าความชัน OA และ OB ลดลงเมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้นตามเส้น OY ตามเงื่อนไขในสมการที่ (1) ดังนั้น

$$RAC(q) = \frac{C(q)}{\sum_i q_i} \dots\dots\dots(2)$$

โดยที่ $C(q)$ = ต้นทุนการผลิต ของหน่วยผลิตที่ผลิตสินค้าหลายชนิด (Multiproduct Firm) ในการผลิตสินค้าร่วมกัน (Composite Commodity) ณ ผลผลิต q
 q_i = ผลผลิตของสินค้าชนิดที่ i

ดังนั้น ระดับของประสิทธิภาพจากขนาดโดยรวม (Overall Economies of Scale) สามารถแสดงได้ดังนี้

$$S = \frac{C(q)}{\sum_i q_i C_i(q)} = \sum_i \frac{AC}{MC} = \frac{1}{e+1} \dots\dots\dots(3)$$

โดยที่

$C_i(q)$ = ต้นทุนหน่วยสุดท้ายของผลผลิตชนิดที่ i

e = ความยืดหยุ่นของเส้น RAC ณ การผลิตที่ q

S = ค่าประสิทธิภาพจากขนาด

ซึ่งเกณฑ์ในการทดสอบความมีประสิทธิภาพคือ

$S > 1$ แสดงว่าค่าความชันของ RAC < 0 หรือมีการประหยัดต่อขนาดโดยรวม

$S = 1$ แสดงว่าค่าความชันของ RAC = 0 หรือมีต้นทุนเฉลี่ยคงที่

$S < 1$ แสดงว่าค่าความชันของ RAC > 0 หรือมีการไม่ประหยัดต่อขนาดโดยรวม

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการประหยัดและการไม่ประหยัดต่อขนาด

1. การประหยัดทางด้านแรงงาน ซึ่งการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นมีการขยายการผลิตให้มากขึ้น ทำให้มีโอกาสแบ่งงานกันทำมากขึ้น ซึ่งทำให้แรงงานเกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง (Specialization) ส่งผลให้ผลผลิตรวมเพิ่มสูงขึ้นได้

2. การประหยัดทางด้านเทคนิค เมื่อกิจการมีการขยายการผลิตมากขึ้น มีการนำเทคนิคใหม่มาใช้เช่น การนำเอาเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคนเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผลผลิตเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าต้นทุนที่เพิ่ม ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยลดลง

3. การประหยัดทางการจัดการ การประหยัดลักษณะนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับโรงงานขนาดใหญ่ ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญและความสามารถของผู้บริหารที่มากขึ้นในการจัดการเรื่องต่างๆภายในองค์กรที่มีความซับซ้อน โดยใช้เครื่องมือต่างๆเช่น โทรศัพท์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ในการประสานการทำงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น ซึ่งจะสามารถประหยัดต้นทุนลงได้

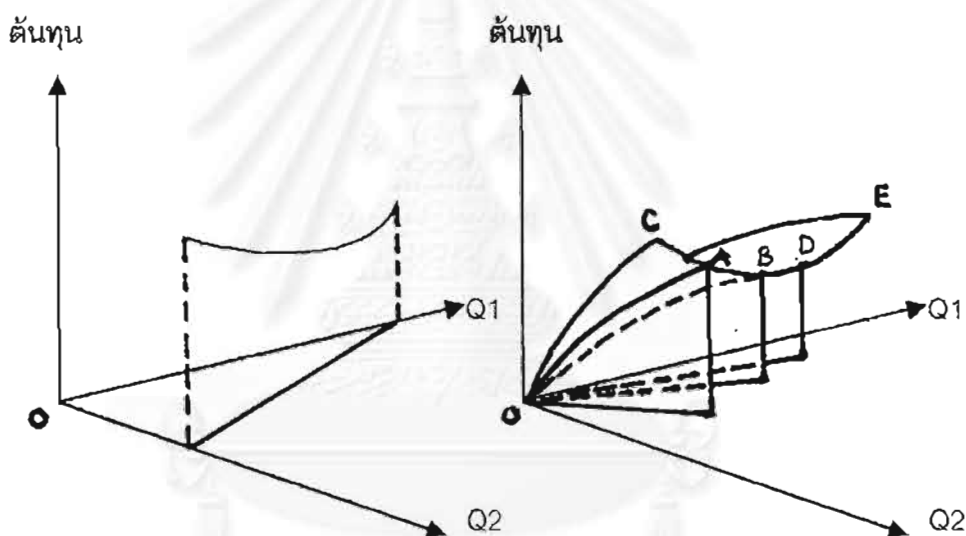
นอกจากนี้แล้วยังมีกฎพื้นฐานเกี่ยวกับขนาดของหน่วยผลิตที่เรียกว่ากฎทางกายภาพ (Physical Laws) ซึ่งกล่าวไว้ว่าขนาดใหญ่ย่อมดีกว่าขนาดเล็ก ยกตัวอย่างเช่นขนาดท่อ น้ำถ้ามีขนาดใหญ่ น้ำก็สามารถไหลผ่านได้ในปริมาณที่มากกว่าขนาดเล็กในระยะทางที่เท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามขนาดต้องไม่ใหญ่เกินไปด้วยเช่นกัน

3.1.2 การประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต (Economies of Scope)

การประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต² หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างขอบเขตการประกอบธุรกิจของหน่วยผลิตและต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย กล่าวคือเมื่อหน่วยผลิตเพิ่มชนิดของสินค้าที่ผลิตร่วมกัน (Joint Production) เท่ากับเป็นการขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจ จะมีผลให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยลดลงเมื่อเทียบกับต้นทุนเมื่อมีการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ (Specializing in the Production of one) โดยสามารถแสดงความสัมพันธ์ของการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตได้ดังนี้

$$C(q_1, q_2) < C(q_1, 0) + C(0, q_2) \quad \dots\dots\dots(4)$$

ลักษณะเส้นต้นทุนที่ก่อให้เกิดการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตสามารถแสดงได้ดังนี้

รูปภาพที่ 3.3

แสดงเส้นต้นทุนรวมที่มีลักษณะเว้าเข้า (Convex) จากจุดกำเนิด

รูปภาพที่ 3.4

แสดงการประหยัดจากขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 37-39.

จากรูปภาพที่ 3.3 แสดงถึงเส้นต้นทุนรวมที่มีลักษณะเว้าเข้า (Convex) จากจุดกำเนิด เมื่อมีการผลิตสินค้ามากกว่า 2 ชนิดร่วมกันตามเส้น Hyperplane $\sum w_i q_i = k$, $w_i > 0$ โดยที่ กำหนดให้ Y^a และ Y^b เป็น Vector ของผลผลิตสองชนิด สำหรับรูปภาพที่ 3.4 แสดง Transray Convexity (เกิดจาก RAC หลายๆเส้น) ซึ่งก่อให้เกิดเงื่อนไขดังนี้

$$C(\rho Y^a + (1 - \rho)Y^b) < \rho C(Y^a) + (1 - \rho)C(Y^b) \quad \dots\dots\dots(5)$$

$$\text{เมื่อ } 0 < \rho \leq 1$$

สมการที่ 5 และรูปภาพที่ 3.4 แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตของสินค้าเมื่อผลิตร่วมกันจะต่ำกว่าต้นทุนการผลิตของสินค้าเมื่อทำการผลิตแยกจากกัน ดังนั้นเส้นต้นทุนที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการประหยัดจากขนาดและเงื่อนไขการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต จึงเป็นเส้น OCABDE ในรูปภาพที่ 3.4

ซึ่งสามารถแสดงระดับการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต ได้ดังนี้

$$\text{Scope} = \frac{C(q_1, 0) + C(0, q_2) - C(q_1, q_2)}{C(q_1, q_2)} \quad \dots\dots\dots(6)$$

โดยที่

Scope > 0 แสดงว่ามีการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

Scope = 0 แสดงว่าไม่เกิดประโยชน์ในการผลิตร่วมกัน (No joint of Production)

Scope < 0 แสดงว่าไม่มีการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

ปัจจัยที่กำหนดการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

สาเหตุของการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตเกิดจากการผลิตสินค้าโดยใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกัน (Sharable Inputs) โดยการเพิ่มการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งจะไม่ทำให้เกิดความแออัดในการใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกันของสินค้าชนิดอื่นที่ทำการผลิตร่วมกัน (Joint of Production) ลักษณะเช่นนี้ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพส่วนเกิน (Excess capacity) ในการผลิต สำหรับในกรณีของธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นธุรกิจที่

เกี่ยวกับบริการในหลายๆรูปแบบของสินค้า การเสนอบริการของธนาคารพาณิชย์ในรูปแบบต่างๆ ต้องคำนึงถึงตลาด การแข่งขัน และความสอดคล้องในธุรกิจธนาคารพาณิชย์เอง เช่น การที่ธนาคารให้บริการแก่ลูกค้าโดยใช้ระบบเครือข่ายเชื่อมโยงกัน (Online) , เครื่องฝาก-ถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) และระบบธนาคารทางไกลอัตโนมัติ (Tele-banking) ร่วมกันนั้น เท่ากับว่าธนาคารพาณิชย์สามารถให้บริการที่มีความหลากหลายแก่ลูกค้า ซึ่งก่อให้เกิดผลดีในแง่การตลาด นอกจากนี้ยังสามารถใช้ศักยภาพของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการให้บริการของธนาคารแก่ลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการลดต้นทุนของธนาคารในขณะเดียวกันด้วย

3.2 ทฤษฎีการรวมกิจการ

3.2.1 ความหมายของการรวมกิจการ

การรวมกิจการมีวิธีการและระดับการรวมที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การที่หน่วยธุรกิจหนึ่งซื้อหุ้นสามัญจำนวนมากของอีกแห่งหนึ่งจนมีเสียงข้างมากในการควบคุม ไปจนถึงหน่วยธุรกิจที่ต้องการรวมกิจการ ได้ตกลงยุบกิจการเดิม แล้วจัดตั้งหน่วยธุรกิจขึ้นมาใหม่ รูปแบบการรวมที่นิยม³ อาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

การรวมกิจการเป็นบริษัทใหม่ (Consolidation) เป็นการรวมกิจการตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปเข้าด้วยกัน โดยเลิกบริษัทเดิมและจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ขึ้นมา โดยส่วนใหญ่แล้วขนาดของหน่วยธุรกิจที่มารวมตัวกันจะมีขนาดไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนเข้าด้วยกันและขยายกิจการให้ใหญ่โตยิ่งขึ้น

การควบกิจการ (merger) หมายถึงการที่หน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตตั้งแต่ 2 รายขึ้นไปมารวมตัวกันเป็นหน่วยภายใต้เจ้าของเดียวกัน หรือภายใต้ผู้มีอำนาจในการควบคุมกิจการเดียวกัน โดยยังคงใช้ชื่อเดิมของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง และลักษณะของการควบกิจการ หน่วยธุรกิจมีขนาดที่แตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน มีจุดมุ่งหมายก็เพื่อลดการแข่งขันระหว่างกันหรือขยายกำลังการผลิตเพื่อลดต้นทุน

³ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ . พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540) ,

นอกจากนี้แล้วยังมีรูปแบบของการรวมหน่วยธุรกิจเข้าด้วยกัน ที่สำคัญอื่นๆอีก เช่น

บริษัทผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (Holding Company) เป็นลักษณะของบริษัทที่ตั้งขึ้นมา เพื่อควบคุมการเงินของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจอยู่แล้วโดยเข้าถือหุ้นทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ของบริษัทนั้น ซึ่งเรียกว่าเป็นบริษัทแม่ และมีสิทธิเข้าควบคุมกิจการของบริษัทในเครือได้ ซึ่งมีข้อดีตรงที่มีต้นทุนในการควบคุมกิจการที่ต่ำกว่ากรณีการควบกิจการ และบริษัทแม่เองรับเอาความนิยมของบริษัทในเครือ โดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินของบริษัทดังกล่าว อย่างไรก็ตามรูปแบบดังกล่าวก็มีข้อเสียตรงความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทแม่และบริษัทในเครือมีความซับซ้อน ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ

บริษัทร่วมทุน (Joint Venture)¹ เป็นลักษณะของความร่วมมือตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป ในการทำกิจกรรมร่วมกัน อาจเป็นความร่วมมือระดับเอกชน ระดับรัฐบาล หรือระหว่างเอกชนกับรัฐบาลในการดำเนินโครงการ หรือลงทุนในกิจการหนึ่งๆ ซึ่งโดยปกติหน่วยธุรกิจที่ร่วมลงทุนก็จะมี ความชำนาญในการดำเนินงานเฉพาะอย่างแตกต่างกันไป

จากความหมายการควบกิจการข้างต้น สามารถแบ่งลักษณะการรวมตัวออกได้ เป็น 3 ประเภท² คือ

1. การรวมตัวในแนวตั้ง (Vertical Integration) คือ การรวมตัวของหน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป ซึ่งดำเนินการผลิตสินค้าหรือบริการชนิดเดียวกัน แต่ในขั้นตอนการผลิตหรือขั้นตอนการให้บริการที่ต่างกัน

2. การรวมตัวในแนวนอน (Horizontal Integration) คือ การรวมตัวของหน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป โดยหน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตเหล่านี้ต่างผลิตสินค้าหรือให้บริการอย่างเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน

3. การกระจายตัวหรือการขยายขอบข่ายกิจการ (Conglomerate diversification or Conglomerate merger) คือ การรวมตัวของหน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตตั้งแต่ 2 รายขึ้นไปผลิตสินค้าและให้บริการขั้นสุดท้ายที่แตกต่างกัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193.

² Patrik A Gaughan, Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings (John Wiley & Sons, 1996), pp7-8.

3.2.2 แรงจูงใจและข้อกำหนดในการรวมตัว⁶

โดยปกติแล้วเป้าหมายในการดำเนินงานของหน่วยธุรกิจก็เพื่อผลกำไรสูงสุด แรงจูงใจในการรวมตัวของผู้ผลิตนั้นจึงอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานดังกล่าว กล่าวคือประการแรกเป็นแรงจูงใจทางด้านผลได้ที่เพิ่มขึ้น (Synergy) ซึ่งเป็นผลได้ที่เพิ่มขึ้นมากกว่าผลรวมของการดำเนินกิจการโดยอิสระจากกันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความสามารถของธุรกิจที่รวมกันในการทำกำไรได้มากกว่าผลกำไรที่เกิดจากการดำเนินงานโดยอิสระรวมกัน โดยปกติแล้วผลได้ดังกล่าวจะถูกวัดจากมูลค่าของการรวมกิจการสุทธิ (Net acquisition value) ดังนี้

$$NAV = V_{AB} - [V_A + V_B] - P - E$$

โดยที่

- V_{AB} = มูลค่าของ 2 กิจการที่รวมกัน
- V_A = มูลค่าของกิจการ A
- V_B = มูลค่าของกิจการ B
- P = ค่าส่วนต่างมูลค่าหุ้น (Premium) ของการซื้อกิจการ B
- E = ค่าใช้จ่ายอื่นๆในกระบวนการควบกิจการ

ชนิดของผลได้ที่เพิ่มขึ้น (Synergy) นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่คือ ผลได้ที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินการ (Operating synergy) และ ผลได้ที่เพิ่มขึ้นทางการเงิน (Financial synergy) กล่าวคือผลได้ที่เพิ่มขึ้น ในการดำเนินการเป็นประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นจากการรวมตัวกัน ไม่ว่าจะเป็นในแนวตั้งหรือแนวนอน เช่น ประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน (Economic of scale) ,การเพิ่มความสามารถในด้านของแรงงานและการบริหาร ตลอดจนเกิดความประหยัดต่อการขยายของเขตการผลิต (Economic of scope) ในส่วนของผลได้ที่เพิ่มขึ้นทางการเงินนั้นเป็นผลที่ทำให้ต้นทุนทางการเงินหรือของเงินทุนลดลง (Cost of capital)

⁶ Ibid. ,pp.104-145.

นอกจากแรงจูงใจทางด้านผลได้ที่เพิ่มขึ้นแล้ว การกระจายการผลิต (Diversification) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นแรงจูงใจในการรวมตัว เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นกับกิจการ โดยการกระจายการผลิตไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้นในลักษณะของกลุ่มบริษัท (Conglomeration) ซึ่งนอกจากจะช่วยลดความเสี่ยงจากความผันผวนลงได้แล้ว ยังช่วยให้กิจการมีรายได้และกำไรมากขึ้นด้วย ทั้งนี้รูปแบบการกระจายการผลิตจะมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบคือ การกระจายสู่กิจกรรมที่สัมพันธ์กับกิจกรรมเดิม และไม่สัมพันธ์กับกิจกรรมเดิม

แรงจูงใจทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการรวมตัวของหน่วยธุรกิจ กล่าวคือ การรวมตัวไม่ว่าในกรณีใดก็ตามย่อมทำให้โครงสร้างของตลาดเปลี่ยนแปลงไปไม่มากนักน้อย เช่น การรวมตัวในแนวนอนนั้น จะช่วยให้หน่วยธุรกิจมีส่วนแบ่งทางการตลาดและอำนาจทางการตลาดที่เพิ่มขึ้น จากการที่หน่วยธุรกิจมีขนาดใหญ่ขึ้น หรือการรวมตัวในแนวตั้งก็สามารถที่จะทำให้ผู้ผลิตลดความเสี่ยงในขั้นตอนการผลิต ตลอดจนประโยชน์จากการควบคุมราคาสินค้าหรือปัจจัยการผลิตระหว่างหน่วยผลิตได้ในรูปแบบของการสร้างราคาโอน (Transfer pricing) สำหรับแรงจูงใจและข้อกำหนดอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเช่นแรงจูงใจทางด้านภาษี กล่าวคือเกิดขึ้นในลักษณะของการชดเชยกันระหว่างภาษีที่เสียของผู้ขายกิจการ กับรายได้ของผู้ซื้อกิจการ หรือแรงจูงใจในแง่ของภาพลักษณ์จากการรวมกิจการ ราคาหุ้นที่สูงขึ้นภายหลังการรวมกิจการ⁷ เป็นต้น ดังนั้นการรวมตัวทางธุรกิจในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ภายใต้อำนาจ และข้อกำหนดต่างๆข้างต้น จึงมักจะเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

3.2.3 เหตุผลของการรวมตัว⁸

1. เพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อเสถียรภาพในการประกอบการ (Survival and Stability) ซึ่งธุรกิจพยายามที่จะทำให้ความรุนแรงของความไม่มีเสถียรภาพอันเนื่องมาจากฤดูกาลให้น้อยที่สุด โดยการกระจายกิจกรรมในอุตสาหกรรมที่เจริญถึงจุดสุดยอดแล้วไปยังกิจกรรมอื่น ๆ หรืออีกทางหนึ่งก็คือเน้นความสนใจหรือความสำคัญพิเศษกับอุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากฤดูกาลน้อยที่สุด

⁷ Edward W. Reed and Edward K. Gill , Commercial Banking (Prentice-Hall , 1989) , p.53

⁸ วรรณา ภัทรสุข , องค์การอุตสาหกรรม (กรุงเทพฯ , 2533) , หน้า 103-106.

2. เพื่อการมีกำไร (Profitability) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตคงที่ หรือในอุตสาหกรรมที่เริ่มเสื่อม โดยเฉพาะในกรณีที่ธุรกิจมีปัจจัยการผลิตบางอย่าง ซึ่งไม่ได้รับประโยชน์และเสี่ยงต่อการเข้ามาแข่งขันของกิจการใหม่ๆ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้แล้วธุรกิจดังกล่าวจะได้ประโยชน์หรือมีกำไรมากขึ้นหากเปลี่ยนมาดำเนินงานในอุตสาหกรรมอันใหม่แทนที่จะมุ่งดำเนินการในกิจการที่ทำอยู่ อย่างไรก็ตาม ธุรกิจจะได้รับกำไรมากขึ้นหรือน้อยลงเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับความชำนาญทางด้านเทคนิค การบริหาร และประสบการณ์ที่มีอยู่ในกิจการที่ดำเนินการอยู่แล้ว และกิจการใหม่ที่จะดำเนินการ

3. เพื่อความเจริญเติบโตทางธุรกิจ (Growth) โดยเฉพาะในกรณีที่กิจการประสบกับข้อจำกัดด้านความสามารถในการเจริญเติบโตจากการดำเนินการในกิจการที่ทำอยู่ ข้อจำกัดที่ว่านี้อาจเป็นข้อจำกัดในการเจริญเติบโตทางด้านอุปสงค์ ของทั้งอุตสาหกรรมหรือลักษณะของการแข่งขันในอุตสาหกรรมซึ่งยากต่อการขยายส่วนแบ่งตลาดของธุรกิจหรือทั้งสองอย่าง

4. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต (Efficiency) การรวมตัวกันของผู้ผลิตก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเทคนิคหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในแนวนอนซึ่งได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด หรือ การรวมตัวในแนวตั้ง ซึ่งหน่วยผลิตที่รวมกัน จะได้ประโยชน์จากการรวมขั้นตอนการผลิตต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ รวมถึงอาจลดต้นทุนอย่างอื่นลงได้อีกด้วย เช่น ค่าขนส่ง ค่าจัดซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ ตลอดจนต้นทุนในการจัดจำหน่าย ซึ่งช่วยให้ต้นทุนในการดำเนินการลดลง

5. เพื่อลดภาวะความเสี่ยง (Risk avoidness) การรวมตัวกันระหว่างหน่วยผลิตที่ดำเนินการแตกต่างกันอาจลดภาวะความเสี่ยง ของหน่วยผลิตรายใดรายหนึ่ง หรือหน่วยผลิตทั้งหมดลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวในแนวตั้ง ทั้งนี้หากผู้ผลิตสามารถควบคุมการผลิตในขั้นตอนต่างๆ ได้หมดแล้ว ก็จะเป็นหลักประกันในเรื่องของการป้องกันการขาดแคลนสินค้าจากขั้นตอนหนึ่งไปขั้นตอนหนึ่งลงได้

6. เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาด (Market share) ในกรณีของการรวมตัวในแนวนอน จะทำให้หน่วยผลิตมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสามารถผลิตสินค้ามาขายในท้องตลาดมากขึ้น ทำให้อำนาจในการควบคุมตลาดของสินค้าชนิดนั้นสูงขึ้น

7. เพื่อเพิ่มอำนาจทางการตลาด (Market power) การเพิ่มอำนาจทางการตลาดนั้นเป็นไปได้ทั้งในกรณีการรวมตัวในแนวตั้ง , การรวมตัวในแนวนอน และการขยายขอบข่ายกิจการ กล่าวคือ ในกรณีการรวมตัวในแนวตั้ง ผู้ผลิตมีอำนาจในแง่ของการควบคุมขั้นตอนการผลิตหลายๆ ขั้นตอนไว้ในกิจการเดียวกัน ในส่วนการรวมตัวในแนวนอนนั้น จะทำให้ผู้ผลิตมีส่วนแบ่ง

ทางการตลาดมากขึ้น สำหรับการขยายขอบข่ายกิจการนั้น หน่วยผลิตสามารถที่จะควบคุมการผลิตสินค้าหลายชนิดเข้าไว้ในกิจการเดียวกัน

3.2.4 การรวมตัวและโครงสร้างตลาด

การรวมตัวของหน่วยผลิตไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุหรือรวมตัวในลักษณะใดก็ตามย่อมมีผลกระทบต่อโครงสร้างตลาดทั้งสิ้น เพราะการรวมตัวในแต่ละครั้งของธุรกิจอาจทำให้โครงสร้างของตลาดเปลี่ยนแปลงได้ เช่นอาจจะเปลี่ยนจากตลาดผู้ขายมากมายมาเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย หรืออาจจะเกิดการผูกขาดขึ้นโดยเป็นผู้ขายเพียงรายเดียวในตลาดก็ได้ ซึ่งการรวมตัวดังกล่าวก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียต่อตลาดโดยส่วนรวม กล่าวคือ

ข้อดี (Advantages)

เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนในการผลิตและการบริหาร ซึ่งอาจไปสู่การขายในราคาที่ถูกลง หรืออย่างน้อยก็ไม่แพงขึ้น รวมถึงความสามารถในการสร้างและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกิจการมากขึ้น เป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีให้แก่ประเทศ

ข้อเสีย (Disadvantages)

ในกรณีที่ผู้ผลิตเพียงไม่กี่รายมีอำนาจในการควบคุมตลาด อาจจะมีผลกระทบต่อราคาสินค้าได้ ถ้าหากผู้ผลิตมีการรวมตัวกันเพื่อกำหนดราคาจนกระทบต่อสวัสดิการของผู้บริโภค ในลักษณะของการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในผู้ผลิตบางราย (Seller Concentration) ซึ่งในงานศึกษาส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพขององค์กรภายหลังการรวมกิจการนั้นให้ผลที่แยกลงในหลายอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตามในส่วนของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ได้มีข้อโต้แย้งในเรื่องดังกล่าวเช่น การรวมกิจการกันของธนาคารทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการที่มีสาขามากขึ้น ประโยชน์จากความสามารถที่สูงขึ้นในการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ในขณะที่ราคาสินค้า ซึ่งในที่นี้หมายถึงความถี่อัตราดอกเบี้ยก็ได้เพิ่มสูงขึ้นตามโครงสร้างตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป ประโยชน์จากการมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มากขึ้น^๑ เป็นต้น

^๑ Edward W. Reed and Edward K. Gill , Commercial Banking (Prentice-Hall , 1989) , p.54

โดยทั่วไปการรวมตัวของหน่วยผลิตมักเกิดขึ้นเสมอ และยิ่งเศรษฐกิจพัฒนาไป แนวโน้มในการรวมตัวก็มีมากขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของอุตสาหกรรม เช่นการเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบต่างๆ การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยี เป็นต้น การรวมตัวกันอาจจะเกิดขึ้นจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย หรือเกิดจากความสมัครใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยอีกฝ่ายจำเป็นต้องยอมด้วย อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มีความชัดเจนว่าการรวมตัวของหน่วยผลิตจะเกิดขึ้นเมื่อใด แต่ในบางประเทศก็มีแนวทางคร่าวๆ ที่ชี้ให้เห็นว่าเมื่อถึงสถานการณ์ใดแล้ว การรวมตัวมักจะเกิดขึ้นเสมอ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา กระทรวงยุติธรรมของสหรัฐฯ ได้ให้แนวทางในการรวมตัวของหน่วยธุรกิจตามประเภทต่างๆไว้ดังนี้¹⁰

การรวมตัวในแนวนอน มักเกิดขึ้นใน 3 กรณี กล่าวคือ

1. เมื่ออัตราส่วนของการกระจุกตัว (Concentration ratio) ของธุรกิจ 4 รายใหญ่สุดรวมกันแล้วมีค่าตั้งแต่ 75% ขึ้นไป การรวมตัวจะเกิดขึ้นเมื่อหน่วยธุรกิจที่จะทำการรวมตัวมีส่วนแบ่งตลาดดังนี้

หน่วยธุรกิจที่จะซื้อกิจการ (Acquiring)		หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการ (Acquired)
4% หรือมากกว่า	และ	4% หรือมากกว่า
10% หรือมากกว่า	และ	10% หรือมากกว่า
15% หรือมากกว่า	และ	15% หรือมากกว่า

2. เมื่ออัตราส่วนของการกระจุกตัวของธุรกิจ 4 รายใหญ่สุดรวมกันแล้วมีค่าน้อยกว่า 75% การรวมตัวจะเกิดขึ้นเมื่อหน่วยธุรกิจที่จะทำการรวมตัวมีส่วนแบ่งตลาดดังนี้

หน่วยธุรกิจที่จะซื้อกิจการ (Acquiring)		หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการ (Acquired)
5% หรือมากกว่า	และ	5% หรือมากกว่า
10% หรือมากกว่า	และ	10% หรือมากกว่า
15% หรือมากกว่า	และ	15% หรือมากกว่า
20% หรือมากกว่า	และ	20% หรือมากกว่า
25% หรือมากกว่า	และ	25% หรือมากกว่า

¹⁰ Stephen Martin , Industrial Economics : Economic Analysis and Public Policy (Macmillan, 1989) , pp.218-241.

3. การรวมตัวอื่นๆ อาจเกิดขึ้นได้ นอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้น โดยเฉพาะในกรณีที่หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการมีส่วนแบ่งตลาดอย่างน้อย 2% การรวมตัวจะเกิดขึ้นหากธุรกิจที่จะซื้อกิจการหรือธุรกิจที่จะขายกิจการเป็นหนึ่งในแปดบริษัทใหญ่สุดในตลาดสินค้านั้นๆ และส่วนแบ่งตลาดของทั้ง 8 กิจการที่ใหญ่สุดได้เพิ่มขึ้น 7% หรือมากกว่าในรอบ 10 ปีก่อนมีการรวมตัว

การรวมตัวในแนวดิ่ง การรวมตัวจะเกิดขึ้นเมื่อ

1. กิจการที่จะขายมีส่วนแบ่งทางการตลาดในแง่ของยอดขายตั้งแต่ 10% ขึ้นไป และกิจการที่จะซื้อนั้น มีส่วนแบ่งทางการตลาดในแง่ของยอดขายตั้งแต่ 6%
2. กิจการที่จะซื้อมีส่วนแบ่งทางการตลาดในแง่ของยอดขายตั้งแต่ 10% ขึ้นไป และกิจการที่จะขายนั้น มีส่วนแบ่งทางการตลาดในแง่ของยอดขายตั้งแต่ 10%
3. กรณีอื่นๆ นอกจากข้างต้น

การขยายขอบข่ายกิจการ จะเกิดขึ้นเมื่อ

1. หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการมีส่วนแบ่งทางการตลาดตั้งแต่ 25% ขึ้นไป
2. หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการเป็นหนึ่งในสองกิจการที่ใหญ่ที่สุดในตลาด และมีส่วนแบ่งทางการตลาดรวมกันอย่างน้อย 50% ขึ้นไป
3. หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการเป็นหนึ่งในสี่กิจการที่ใหญ่ที่สุดในตลาด และส่วนแบ่งทางการตลาดของแปดหน่วยธุรกิจใหญ่สุดรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 75% ของตลาดโดยหน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการนี้มีส่วนแบ่งทางการตลาดอย่างน้อยที่สุด 10%
4. หน่วยธุรกิจที่จะขายกิจการเป็นหนึ่งในแปดธุรกิจใหญ่สุดในตลาด และส่วนแบ่งทางการตลาดของแปดหน่วยธุรกิจดังกล่าวรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 75%
5. การซื้อขายสินค้าซึ่งกันและกันมีความไม่แน่นอนจนอาจเกิดอันตรายแก่ลูกค้า
6. หน่วยธุรกิจที่จะซื้อกิจการต้องการเพิ่มอาจทางการตลาดหรือต้องการเพิ่มอุปสรรคในการเข้ามาแข่งขันแก่กิจการอื่นๆ ที่อาจเป็นคู่แข่ง

การรวมตัวข้างต้นเป็นเพียงแนวทางซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการรวมตัวของกิจการต่างๆ โดยทั่วไป (ของประเทศสหรัฐฯ) เท่านั้น มิได้เป็นการแยกพิจารณาในอุตสาหกรรมใดเป็นกรณีพิเศษ แต่อย่างไรก็ตามก็มีประโยชน์ในแง่ของการช่วยให้สามารถกำหนดนโยบายเกี่ยว

กับการรวมตัวของธุรกิจได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นยังต้องพิจารณาถึงเงื่อนไข กฎระเบียบ และผลได้ผลเสียจากการรวมตัวที่จะเกิดขึ้นด้วย

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการของตลาด (Market performance) ซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่ปรากฏในตลาดอันมีผลสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในตลาด โดยปกติแล้วมักถูกวัดออกมาในรูปของประสิทธิภาพในการผลิต (Efficiency) ,ความก้าวหน้าทางเทคนิค (Technical progress) ,และความเป็นธรรมในการกระจายผลผลิต (Equity in distribution) ตลอดจนเครื่องมืออื่น ๆ เช่น ความมีอิสระในการเลือก หรือความปลอดภัยจากความเสี่ยง เป็นต้น ซึ่งการรวมตัวกันของผู้ผลิตนั้นอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างของตลาดก็ได้

การศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวของธนาคารพาณิชย์ไทยนั้นยังไม่มีผู้ทำการศึกษาในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการรวมกิจการที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถาบันการเงินไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่ได้เกิดขึ้น อีกทั้งความเป็นไปได้ในการรวมตัวในอดีตก็เกิดขึ้นน้อยอันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ตลอดจนรูปแบบการบริหารในลักษณะของกิจการครอบครัวหรือในลักษณะเชิงอนุรักษ์นิยม อย่างไรก็ตามจากวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน แนวทางการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์เพื่อความอยู่รอดของธนาคารก็ได้เริ่มเกิดขึ้นบ้างในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะช่วยเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของกิจการ โดยมีรัฐเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาโดยรวมธนาคารที่มีปัญหาเข้ากับธนาคารของรัฐ หรือธนาคารขนาดใหญ่ ซึ่งน่าจะมีผลดีกว่าการปล่อยให้ต้องปิดกิจการไปซึ่งจะเป็นผลเสียต่อผู้บริโภคในวงกว้าง

ในขณะที่กระแสการรวมตัวในต่างประเทศได้เกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ช่วงปี 1897 เป็นต้นมา¹¹ (พิจารณาจากประวัติศาสตร์ของในประเทศสหรัฐอเมริกา) ซึ่งถือเป็นยุคแรกของกระแสการรวมตัว งานศึกษาของต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพของการรวมตัว

¹¹ Patrik A Gaughan , Mergers, Acquisitions , and Corporate Restructurings (John Wiley & Sons, 1996) , pp.18-48.

ของสถาบันการเงินนั้นมีอยู่มากมายด้วยกัน Allen N. Berger, et al¹² (1993) ได้แบ่งการศึกษาความมีประสิทธิภาพของสถาบันการเงินออกเป็น 6 กลุ่มหลักๆ ได้แก่

1. การประหยัดต่อขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขต ในระบบธนาคาร

2. ประสิทธิภาพ X (X-efficiency) ในระบบธนาคาร

3. ประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันในอุตสาหกรรมธนาคาร

4. ประสิทธิภาพของสถาบันการเงินของรัฐ

5. ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมประกันภัย

6. การศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดความมีประสิทธิภาพของสถาบันการเงิน

ซึ่งในส่วนของงานวิจัยของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันของสถาบันการเงินนั้น Allen N. Berger, et al ได้ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของสถาบันการเงินต่างๆ ในลักษณะของการสรุปจากงานวิจัยในอดีต ทั้งนี้ในส่วนของประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันในอุตสาหกรรมธนาคาร Berger ได้สรุปถึงงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวเป็นการศึกษาใน 2 กรณีด้วยกันกล่าวคือ ในรูปแบบแรก เป็นการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการรวมตัวของธนาคารที่เกิดขึ้นแล้ว โดยพิจารณาเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินก่อน และหลังการรวมตัวกัน อีกลักษณะของการศึกษา จะเป็นการจำลอง (simulation) ถึงต้นทุนก่อนและหลังการรวมตัว โดยใช้สมการต้นทุนในการพิจารณาถึงศักยภาพของการรวมตัวที่มีต่อต้นทุนขององค์กร ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าโดยเฉลี่ยแล้วไม่พบผลได้จากการรวมกิจการดังกล่าว

¹² Allen N. Berger, William C. Hunter, and Stephen G. Timme, "The Efficiency of Financial Institutions: A Review and Preview of Research Past, Present, and Future", *Journal of Banking and Finance* 17 (1993): pp.221-249.

ยกเว้นในงานศึกษาของ Cornett and Tehranian¹³ (1992) และ Spindt and Tarhan¹⁴ (1992) ซึ่งพบผลได้จากการรวมตัวของธนาคาร แต่เป็นการพิจารณาในรูปของรายรับหรือทางด้านผลผลิต ในขณะที่งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นพิจารณาการรวมตัวโดยดูจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านต้นทุนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทั้งนั้น Berger ได้สรุปปัญหาที่สำคัญสำหรับการศึกษาดังกล่าว ก็คือปัญหาในด้านข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ นั้น Berger ได้กล่าวว่าไม่สามารถที่จะใช้วัดความมีประสิทธิภาพของการรวมตัว ได้อย่างถูกต้องนัก เนื่องจากอัตราส่วนดังกล่าวไม่ได้เป็นตัวควบคุมทางด้านผลผลิต และราคาของปัจจัยการผลิต นอกจากนี้การใช้อัตราส่วนอย่างง่ายไม่สามารถที่จะแสดงความแตกต่างระหว่างผลได้จากประสิทธิภาพ X กับผลได้จากการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขต อย่างไรก็ตามวิธีแบ่งแยกงานศึกษาการควบคุมกิจการของสถาบันการเงินข้างต้นนั้นเป็นรูปแบบการศึกษาที่พบเห็นอยู่เสมอ และชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีผู้พยายามทำการศึกษาในวิธีการที่แตกต่างกันไปทั้งในด้านการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

รูปแบบการวัดประสิทธิภาพจากการรวมตัวนั้น เมื่อพิจารณาจากการแบ่งของ Berger แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาประสิทธิภาพในกรณีที่เป็นผลจากการรวมตัวกันแล้ว โดยเป็นการเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพก่อนและหลังการรวมตัวกัน ซึ่งอาศัยเกณฑ์หรือเครื่องวัดถึงประสิทธิภาพหรือผลได้ในหลายๆรูปแบบ กรณีหนึ่ง ในอีกกรณีหนึ่งนั้นเป็นการศึกษาประสิทธิภาพในกรณีที่ยังไม่มีการรวมกันจริง ในส่วนรูปแบบแรกนั้นมีงานศึกษาในหลายรูปแบบ

¹³ Cornett M.M. and H. Tehranian , "Changes in Corporate Performance Associated with Bank Acquisitions" , *Journal of Financial Economics* 31 : pp.211-234. Cited in Allen N. Berger , William C. Hunter ,and Stephen G. Timme , "The Efficiency of Financial Institutions : A Review and Preview of Research Past , Present, and Future" , *Journal of Banking and Finance* 17 (1993) : pp.221-249.

¹⁴ Spindt P.A. and V. Tarhan ,*Are the Synergies in Bank Mergers?* (Tulane University , New Orleans , LA , 1992) cited in Allen N. Berger , William C. Hunter ,and Stephen G. Timme . "The Efficiency of Financial Institutions : A Review and Preview of Research Past , Present, and Future" , *Journal of Banking and Finance* 17 (1993) : pp.221-249.

3.3.1 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการกรณีมีการรวมกิจการเกิดขึ้นแล้ว

ลักษณะการศึกษาประสิทธิภาพในกรณีนี้นั้นส่วนใหญ่อาศัยข้อมูลการดำเนินงานของกิจการก่อนและหลังการรวมกิจการมาทำการเปรียบเทียบกัน ไม่ว่าจะเป็นงบการเงิน , อัตราส่วนทางการเงิน , หรือประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน Stephen A. Rhoades¹⁵ (1993) ได้ทำการวัดถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันในแนวนอนของธนาคารจำนวน 898 แห่ง ในช่วงปี 1981-1986 โดยใช้อัตราส่วนทางการเงินเป็นตัวแปรในการกำหนดขนาดของควมมีประสิทธิภาพซึ่งวัดจากการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนค่าใช้จ่ายเปรียบเทียบระหว่างธนาคารที่รวมตัวกัน และธนาคารที่ไม่ได้มีการรวมตัวกัน โดยมีปัจจัยที่กำหนดเช่น ขนาดของสินทรัพย์รวม , สัดส่วนของสินเชื่อต่อสินทรัพย์รวม , จำนวนสาขา รวมไปถึงจำนวนเงินฝากที่ซ้ำซ้อนกัน¹⁶ (deposit overlap) ทำการประมาณการด้วยวิธี OLS และใช้เทคนิค Logit ในการพิจารณาถึงความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพ การศึกษาชี้ให้เห็นว่าการรวมตัวกันในแนวนอนไม่ได้มีผลกระทบในการเพิ่มประสิทธิภาพของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นระดับของการซ้อนทับของเงินฝาก (Deposit overlap) ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่สามารถกำหนดถึงควมมีประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพในช่วง 3 ปีก่อนการรวมตัว และ ช่วง 3 ปีหลังการรวมตัว

ต่อมาในปี 1997 Stephen A. Rhoades¹⁷ (1997) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบควมมีประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันของธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา 9 กรณีศึกษา (ส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวในแนวนอน (horizontal mergers) ในลักษณะคล้ายกับงานศึกษาของ Berger et al ทั้งนี้กรอบการวิเคราะห์ของ 9 งาน เป็นการพิจารณาอัตราส่วนทางการเงินหลักๆ การศึกษาทางด้านต้นทุน และตัววัดอื่นๆเช่น ราคาหุ้น เป็นต้น โดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบค่าควมมีประสิทธิภาพจากตัววัดประสิทธิภาพต่างๆ ใน 9 งานศึกษา (Case study approach) โดย

¹⁶ Stephen A. Rhoades , "Efficiency Effects of Horizontal (in market) Bankmergers" , Journal of Banking and Finance 17 (1993) : pp.411-422.

¹⁶ จำนวนเงินฝากของลูกค้าที่มีอยู่ในธนาคารคู่ที่รวมกิจการกันในจำนวนที่เท่ากัน

¹⁷ Stephen A. Rhoades , "The Efficiency Effects of Bank Mergers : An Overview of Case Studies of Nine Mergers" , Journal of Banking and Finance 22 (1998) : pp.273-291.

พิจารณาประสิทธิภาพในการตัดลดต้นทุน (Cost cutting) และการปรับปรุงประสิทธิภาพ (Efficiency improvement)¹⁸ การดำเนินการ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น ในส่วนแรกจะเป็น การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงิน 16 ตัว รวมทั้งอัตราส่วนทางด้านนายจ่าย 7 ตัว อัตราส่วน กำไร 2 ตัว และอัตราส่วนในงบดุลอีก 5 ตัว ทำการวิเคราะห์ในลักษณะของข้อมูลภาคตัดขวาง และใช้ข้อมูลอัตราส่วนทางการเงิน ก่อนและหลังการรวมตัวอย่างละ 3 ปี โดยมีเกณฑ์ในการเลือก การรวมตัวคือ เป็นบริษัทที่ใหญ่ , มีสาขาที่ใกล้เคียงกันในพื้นที่เขตเดียวกัน (overlapped) และเป็น การรวมตัวที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน ในส่วนต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือทาง เศรษฐมิติประมาณการสมการต้นทุนในรูป Translog เพื่อวัดค่าความมีประสิทธิภาพโดยรวม, ประสิทธิภาพจากขนาด และประสิทธิภาพ X และวัดผลลัพธ์ออกมาในรูปของอันดับ และในที่สุด ท้ายนั้น Rhoades ได้เปรียบเทียบข้อมูลในด้านอื่นเพิ่มเติมเช่นราคาหุ้น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ บริหารด้วย เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่าทั้ง 9 กรณีสามารถที่จะตัดลดต้นทุน (Cost cutting) ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ 4 ใน 9 กรณีนั้นประสบความสำเร็จในการปรับปรุงประสิทธิภาพ ทางด้านต้นทุน ในขณะที่อีก 5 กรณีนั้นยังไม่สามารถที่จะสรุปได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจาก ปัญหาในด้านการประมวลผลข้อมูล และการดำเนินงานขององค์กร เป็นที่น่าสังเกตว่าผลการ ศึกษาถึงประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนนั้น การรวมตัวกันในแนวนอนไม่ได้มีผลกระทบในการเพิ่ม ประสิทธิภาพของธนาคารทางด้านต้นทุนอย่างมีนัยสำคัญในงานศึกษาทั้งสอง แต่ในด้านของการ ตัดลดต้นทุนแล้วการรวมตัวสามารถที่จะตัดลดลงได้

Stavros Peristiani¹⁹ (1997) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันของ ธนาคารในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 (1980-1990) จำนวน 4,900 การรวมตัว โดยแบ่ง การรวมตัวออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) การรวมตัวภายในมลรัฐ 2) การรวมตัวในลักษณะบริษัทผู้ ถือหุ้นรายใหญ่ (Holding company) และ 3) การรวมตัวในลักษณะการช่วยเหลือจากสถาบัน

¹⁸ การตัดลดต้นทุน (Cost cutting) เป็นการตัดลดต้นทุนโดยตรง อาทิเช่น การปิดสาขา , การตัดการ ทำงานบางส่วนเช่น Back office เป็นต้น ส่วนการปรับปรุงประสิทธิภาพ (Efficiency improvement) จะเป็นการ พิจารณาในเชิงสัมพัทธ์โดยอาจจากอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ เช่น อัตราส่วนทางด้านค่าใช้จ่าย (expense ratio) , อัตราส่วนทางด้านรายได้ (revenue ratio) หรืออัตราส่วนทางด้านกำไร (profit ratio) เป็นต้น

¹⁹ Stavros Peristiani, "Do Mergers Improve the X-Efficiency and Scale Efficiency of U.S. Banks? Evidence from the 1980s", *Journal of Money, Credit, and Banking* 29 : pp.326-337.

ประกันเงินฝาก (FDIC-assisted merger) ซึ่ง Peristiani ได้ทำศึกษาโดยพิจารณาถึงความสามารถในการดำเนินการ (Performance) โดยดูจากสหสัมพันธ์ระหว่างค่าอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ กับค่าประสิทธิภาพ X นอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพทั้งในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาด และประสิทธิภาพ X ซึ่งใช้ข้อมูลก่อนและหลังการรวมตัวรายไตรมาสเป็นเวลา 4 ปี และใช้สมการต้นทุนแบบ Translog ในการหาความมีประสิทธิภาพ คล้ายกับการศึกษาของ Rhoades ช่วงต้น ทั้งนี้ผลผลิตของธนาคารในสมการถูกกำหนดด้วยสินเชื่อเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรม สินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อด้านอสังหาริมทรัพย์ , เงินฝากสะสมทรัพย์ และเงินฝากกระแสรายวัน ในส่วนของปัจจัยการผลิตประกอบด้วยกองทุนกู้ยืม (borrowed funds), เงินทุน, และพนักงานธนาคาร ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภายหลังจากการรวมกิจการธนาคารที่เข้าครองกิจการไม่สามารถที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพ X (คำนวณโดยวิธี Distribution free approach) แต่อย่างไรก็ตามธนาคารยังได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด นอกจากนี้ Peristiani ยังได้ทำการศึกษาต่อไปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการของธนาคารภายหลังจากการรวมตัวกัน ซึ่งการดำเนินการถูกวัดจากการเปลี่ยนแปลงในผลได้ต่อสินทรัพย์, การเปลี่ยนแปลงในค่าใช้จ่ายที่มีโชดอกเบ้, การเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพ X , และการเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพจากขนาด โดยตัวแปรกำหนดได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ, ระยะเวลา, อัตราการซ้ำซ้อนของเงินฝาก (Overlap deposit), ส่วนแบ่งทางการตลาดเป็นต้น แต่ปัจจัยดังกล่าวก็ไม่สามารถอธิบายการดำเนินการของธนาคารภายหลังจากการรวมตัวกัน ได้อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากการเปรียบเทียบจากอัตราส่วนทางการเงิน ค่าประสิทธิภาพจากต้นทุน (Scale, Scope ,X efficiency) แล้วซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านการต้นทุนดำเนินงาน (Expense ratio, Cost efficiency) เป็นหลักแล้วยังมีการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ในด้านอื่นๆ เช่น Dennis J. Fixler and Kimberly D. Zieschang²⁰ (1993) ได้ศึกษาการวัดประสิทธิภาพของการรวมกิจการธนาคาร โดยพิจารณาทางด้านการผลิต แทนการมองทางด้านต้นทุน ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้วัดนั้นอยู่ในรูป

²⁰ Dennis J. Fixler and Kimberly D. Zieschang , "An index number approach to measuring bank efficiency : An application to mergers", *Journal of Banking and Finance* 17 (1993) : pp.437-450.

ของการเปลี่ยนแปลงผลผลิตสัมพัทธ์ (relative productivity) จากการรวมกิจการ ในรูปของเลข
ดัชนี (Superlative multilateral productivity index)

ซึ่งหาได้จากอัตราส่วนระหว่าง ดัชนีผลผลิตเทียบกับดัชนีปัจจัยการผลิต²¹ ทั้งนี้
ดัชนีจะเป็นการเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง (reference bank)
โดยที่ ค่าดัชนีของแต่ละธนาคารคำนวณจาก

$$E_i = \frac{Y_i}{X_i}$$

กำหนดให้

E_i = การเปลี่ยนแปลงผลผลิตสัมพัทธ์ของธนาคารที่ i

Y_i = ดัชนีผลผลิตของธนาคารที่ i

X_i = ดัชนีปัจจัยการผลิตของธนาคารที่ i

ในส่วนของการวิเคราะห์การรวมตัวกันนั้นจะเป็นการเปรียบเทียบค่าดัชนีใน
ลักษณะของคู่กรณีศึกษา (bilateral comparison) ดังนี้

$$P_{ij} = \frac{E_j}{E_i}$$

²¹ ดัชนีผลผลิตและปัจจัยการผลิตแสดงได้ดังนี้

โดยที่ s = สัดส่วนของผลผลิตในปัจจัยการผลิตชนิดที่ k

ϵ = ความยืดหยุ่นต่อขนาด

ω = สัดส่วนของต้นทุนปัจจัยการผลิตชนิดที่ k

$$\ln Y_i = \frac{1}{2} \sum (s_k^i + \overline{s_k}) [\ln Y_k^i - \overline{\ln Y_k}]$$

$$\ln X_i = \frac{1}{2} \sum (\epsilon \omega_k^i + \overline{\epsilon \omega_k}) [\ln X_k^i - \overline{\ln X_k}]$$

กำหนดให้

P_i = ค่าดัชนีเปรียบเทียบระหว่างธนาคาร i และธนาคาร j

E_i = การเปลี่ยนแปลงผลผลิตสัมพัทธ์ของธนาคารที่ i

E_j = การเปลี่ยนแปลงผลผลิตสัมพัทธ์ของธนาคารที่ j

โดยทำการคำนวณค่าดัชนีของแต่ละธนาคารพาณิชย์ ประมาณ 2,000 แห่ง ในช่วงปี 1984-1988 และกลุ่มของธนาคารที่รวมตัวกัน 160 แห่งในปี 1986 ทั้งนี้ผลผลิตของธนาคารประกอบด้วยผลผลิต 8 ประเภทได้แก่สินเชื่อเพื่อการซื้อบ้าน (Mortgage loans), สินเชื่อธุรกิจและอุตสาหกรรม, สินเชื่อส่วนบุคคล, สินเชื่ออื่นๆ, หลักทรัพย์รัฐบาล, หลักทรัพย์อื่นๆ, รายได้จากค่าธรรมเนียม และเงินฝาก ในส่วนของปัจจัยการผลิตได้แก่แรงงาน และทุน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการรวมกิจการไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพของธนาคารขึ้น ในระยะยาวสอดคล้องกับงานศึกษาอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารเดี่ยวๆ ค่าดัชนีก็ยังแสดงถึงประสิทธิภาพที่สูงกว่าในช่วงที่ทำการศึกษา

มูลค่าของหลักทรัพย์ก็เป็นอีกเกณฑ์หนึ่งในการเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพจากการรวมกิจการ อย่างไรก็ตามราคาหลักทรัพย์ของกิจการที่รวมตัวกันเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถที่จะบอกถึงประสิทธิภาพจากการรวมกิจการได้ ถึงแม้ว่าจะมีราคาที่สูงกว่าแต่ละกิจการก่อนการรวมตัวก็ตาม งานศึกษาในลักษณะดังกล่าวเช่น R. Hal Mason and Maurice B.Goudzwaard²² (1976) ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันในลักษณะกลุ่มบริษัท (Conglomeration) ในรูปของอัตราผลตอบแทนเมื่อเทียบกับผลตอบแทนในลักษณะของการลงทุนแบบการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ (Portfolio) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลในปี 1962 และ 1967 ทั้งนี้กลุ่มบริษัทจะถูกเลือกมาจำนวน 22 บริษัท ในส่วนของการลงทุนแบบการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ นั้นทำการเลือกและประกอบการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ (Portfolio) ให้มีโครงสร้างของสินทรัพย์คล้ายกับกลุ่มบริษัท รวมทั้งสิ้น 22 กลุ่มหลักทรัพย์ โดยเปรียบเทียบค่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น โดยมีข้อสมมติในการบริหารการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ 3 กลยุทธ์ด้วยกันกล่าวคือ 1) การบริหารด้วยตนเอง (Self managed portfolio) 2) การบริหารแบบกองทุน

²² R. Hal Mason and Maurice B.Goudzwaard, "Performance of Conglomerate Firms : A Portfolio Approach", *Journal of Finance* 31 (1976) : pp.39-48.

รวม (Mutual fund portfolio) และ 3) การบริหารแบบถือหลักทรัพย์ (Buy and hold portfolio) ผลการศึกษาพบว่าในกรณีผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ การจัดกลุ่มหลักทรัพย์ จะมีผลตอบแทนดีกว่าในปี 1967 ในขณะที่ปี 1962 ไม่พบความแตกต่างดังกล่าว นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ กลุ่มบริษัท (Conglomerate) ของปี 1962 และ 1967 กลับพบว่าผลตอบแทนในปี 1962 กลับดีกว่า ในส่วนผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นนั้น การบริหารแบบการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ ด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าในลักษณะกลุ่มบริษัท

3.3.2 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการกรณียังไม่เกิดการรวมกิจการขึ้นจริง

สำหรับในกรณีการศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมตัวในกรณีที่ไม่เกิดการรวมตัวยังไม่ได้เกิดขึ้นจริงนั้น มีรูปแบบการจำลองการรวมตัวในหลายกรณีเช่น Sherrill Shaffer²³ (1993) ได้ทำการจำลองการรวมตัวกันเป็นคู่ๆ ของธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา ที่มีสินทรัพย์มากกว่า 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยการเปรียบเทียบผลรวมของต้นทุนที่ได้จากการประมาณการสมการของแต่ละธนาคาร กับต้นทุนที่ได้จากการประมาณการสมการของการรวมงบดุลของธนาคารที่รวมตัวกัน เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อต้นทุนรวม โดยใช้สมการต้นทุนแบบ Translog cost function มาใช้ในการจำลองเหตุการณ์ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1984-1989 ในการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวนั้น ได้ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพทั้งประสิทธิภาพจากการประหยัดต่อขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขต , ความมีประสิทธิภาพ X (X-efficiency) โดยใช้การวิเคราะห์แบบ Thick frontier , และประสิทธิภาพจากสาขา จากการศึกษาซึ่งทำการประมาณการต้นทุนในรูปสมการต้นทุนแบบ Translog ซึ่งกำหนด ปัจจัยการผลิตออกเป็น 3 อย่างได้แก่ เงินฝากสะสมทรัพย์และกระแสรายวัน , พนักงาน และปัจจัยการผลิตทางกายภาพ ในขณะที่ผลผลิตได้กำหนดไว้ 4 ชนิดคือสินเชื่อเพื่อการค้าและอุตสาหกรรม , การลงทุน , สินเชื่ออื่นๆ , และสินเชื่อภาคต่างประเทศ โดย Shaffer ได้เพิ่มตัวแปรเข้าไปควบคุมความแตกต่างทางด้านต่างๆ ของธนาคาร (bank heterogeneity) เช่น จำนวนสำนักงาน , สัดส่วนของมูลค่าในบัญชีนอกกระบบ (Off balance sheet) ต่อสินทรัพย์รวม เป็นต้น ซึ่ง Shaffer พบว่าต้นทุน สามารถที่จะลดลงได้ยกเว้นในกรณีการรวมตัวของธนาคารแต่ละแห่งที่มีสินทรัพย์มากกว่า 10 พันล้านเหรียญ และส่วน

²³ Sherrill Shaffer , "Can Megamergers Improve Bank Efficiency?" , *Journal of Banking and Finance* 17 (1993) : pp.423-436.

ใหญ่ประสิทธิภาพเกิดจากการรวมตัวข้ามรัฐ ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

ในส่วนของการจำลองอีกลักษณะหนึ่งนั้น เป็นการใช้อัตราผลตอบแทนมาเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบโดยมีค่าผลได้ผิดปกติ (Abnormal return) ซึ่งเป็นผลได้ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวมาเป็นตัวถ่วงน้ำหนักการประเมินมูลค่าการรวมตัว Joel F. Houston and Michael D. Ryngaert ²⁴(1994) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยรวมของการรวมตัวของธนาคาร ตลอดจนรูปแบบและวิธีการรวมตัวแบบต่างๆด้วย โดยใช้ราคาหุ้นในช่วงปี 1985-1991 สะท้อนมูลค่าของการรวมตัวกัน (ราคาหุ้นสะท้อนถึงการเข้าถึงตลาดของเงินหมุนเวียนในอนาคต) ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างได้ถูกเลือกจากกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ (สินทรัพย์มากกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) เป็นสถาบันการเงินประเภทออมทรัพย์ และไม่ใช้การรวมตัวที่เท่ากัน (เพื่อขจัดปัญหาในการกำหนดว่าธนาคารใดเป็น Bidder หรือ Target) ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวประกอบไปด้วย 153 คู่ที่ประกาศรวมตัวกัน ทั้งนี้การประเมินมูลค่าจากการรวมตัวกันใหม่ (Total revaluation) นั้นวัดจากความสัมพัทธ์

$$\text{การประเมินค่าใหม่ทั้งหมด} = \frac{VM_{tr} AR_{tr} + VM_{bi} AR_{bi}}{VM_{tr} + VM_{bi}}$$

โดย VM_{tr} = มูลค่าตลาดของราคาหุ้นของธนาคารเป้าหมาย 5 วันก่อนการประกาศรวมกิจการ

VM_{bi} = มูลค่าตลาดของราคาหุ้นของธนาคารที่เสนอซื้อ 5 วันก่อนการประกาศรวมกิจการ

AR_{tr} , AR_{bi} = ผลได้ที่ผิดปกติ (Abnormal return) ที่ i ของธนาคารเป้าหมาย (target) และธนาคารที่เสนอซื้อ (bidder) คำนวณจากผลตอบแทนของตลาดและของกิจการ (continuously compounded firm) ซึ่งค่าพารามิเตอร์ ถูกประมาณการโดยถ่วงน้ำหนักกับการจัดกลุ่มหลักทรัพย์ของตลาด (market portfolio) ในช่วง 230-30 วันก่อนการประกาศรวมกิจการ

ซึ่งผลการศึกษาพบว่าถึงแม้จะมีผลได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย หากแต่ค่าสถิติที่ได้กลับไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษานี้ ซึ่งระบุว่า ไม่มีการประหยัดต้นทุนจากการรวมกิจการ

²⁴ Joel F. Houston and Michael D. Ryngaert, "The overall gains from large bank mergers", *Journal of Banking and Finance* 18 (1994) : pp.1155-1176.

กล่าวคือผลได้จากเป้าหมาย (target) ถูกชดเชยด้วยผลลบจากผู้เสนอซื้อ (bidder) นอกจากนี้ Houston ยังได้วิเคราะห์ถึงความผันแปรต่อมูลค่าจากการรวมตัวกันโดยในขั้นแรกเป็นการพิจารณาจากค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ผลได้สุทธิของธนาคารผู้เสนอซื้อและเป้าหมาย , ขนาดของการเจรจา , จำนวนสำนักงานที่ซ้ำซ้อนกัน โดยในส่วนของตัวแปรสำนักงาน การรวมกิจการอาจจะสร้างกำไรให้มากขึ้นได้จากการปิดสำนักงานที่ซ้ำซ้อนกันอยู่ โดยวัดจากระดับของการซ้ำซ้อนระหว่างการดำเนินงานของธนาคารเป้าหมาย และธนาคารที่เสนอซื้อ (Overlap) ซึ่งตัวแปรดังกล่าวคำนวณได้ดังนี้

$$Overlap = \frac{\sum_{i=1}^n \min(T_i, B_i)}{\sum_{i=1}^n (T_i + B_i)}$$

โดย n = จำนวนเมืองซึ่งทั้ง 2 ธนาคารมีสำนักงานอยู่

T = จำนวนสำนักงานที่ธนาคารเป้าหมายมีอยู่ในเมือง i

B = จำนวนสำนักงานที่ธนาคารที่เสนอซื้อ มีอยู่ในเมือง i

ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยในส่วนของตัวแปรความซ้ำซ้อน (Overlap) นั้นระดับของการซ้ำซ้อนมีเพียง 2.8% เท่านั้น ซึ่งน้อยมากในกรณีดังกล่าว นอกจากนี้ Houston ยังได้ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดผลได้ที่ไม่ปกติ (Total abnormal return) โดยใช้การประมาณการแบบ WLS กับตัวแปรข้างต้น ซึ่งพบว่าการประเมินมูลค่าใหม่ (revaluation) เพิ่มขึ้นไม่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามธนาคารผู้เสนอซื้อ (Bidder) มีความโน้มเอียงกำไรมากกว่าธนาคารอื่นในขณะตลาดจะตอบสนองต่อการรวมตัวผ่านผลประกอบการในอดีตของธนาคารผู้เสนอซื้อ และธนาคารเป้าหมาย และถ้ามีระดับของการซ้ำซ้อนสูงก็จะมีผลในทางบวกต่อระดับราคาหุ้น นอกจากนี้ผลตอบแทนจากการรวมธนาคารนั้นยังมีความสัมพันธ์กับการจัดหาเงินในการเข้าซื้อกิจการด้วย

3.3.3 การศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการโบริ่งทฤษฎี

นอกจากนี้แล้วยังมีงานศึกษาทางด้านทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรวมตัว โดยใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly Market) ในลักษณะของการหาเงื่อนไข ภายใต้ข้อสมมติต่างๆ อาทิเช่น การศึกษาของ Koji Okuguchi and Takeshi Yamazaki²⁵ (1994) ซึ่งทำการศึกษาดังผลกระทบบางเศรษฐศาสตร์ต่อการรวมตัวในแนวนอนที่มีต่อผลผลิตกำไร และจำนวนของการรวมตัวกันในอุตสาหกรรมโดยใช้แนวคิด Cournot Oligopoly ทั้งนี้ผลการศึกษาภายใต้เงื่อนไขสำหรับการเพิ่มจำนวนของการรวมตัวเพื่อผลของกำไรนั้น มีข้อสมมติฐาน ได้แก่ สมการอุปสงค์เป็นสมการเส้นตรง ($P=1-bQ$) และ สมการต้นทุนเป็นสมการแบบกำลังสอง ($C_i=cx^2$) ในส่วนของดุลยภาพของผลผลิตนั้นถ้าจำนวนผู้ประกอบการในการรวมตัวเพิ่มขึ้น ผลผลิตจะลดลงสำหรับผู้ประกอบการภายใน (insiders) แต่ผลผลิตของผู้ประกอบการภายนอก (outsiders) จะมากขึ้น ในขณะที่การศึกษาดังผลกระทบบางกำไรจากจำนวนของการรวมตัวกันในอุตสาหกรรมนั้น จำนวนบริษัทในอุตสาหกรรมต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 และค่าพารามิเตอร์ของสมการอุปสงค์เท่ากับ 0.1 และของสมการต้นทุนเท่ากับ 1 จึงจะทำให้การรวมกันดังกล่าวมีกำไรอยู่ ดังความสัมพันธ์นี้

$$n = 2\sqrt{\frac{b+2c}{b}} + 1$$

โดยกำหนดให้

- n = จำนวนบริษัทในอุตสาหกรรม
- b = ค่าพารามิเตอร์ในสมการอุปสงค์
- c = ค่าพารามิเตอร์ในสมการต้นทุน

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานวิจัยทางด้านการรวม/ควบกิจการของธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศจะมีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ประการแรกจะเป็นการพิจารณาถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวที่เกิดขึ้นแล้ว ทั้งนี้อาจจะพิจารณาทางด้านต้นทุน โดยอาศัยฟังก์ชันต้น

²⁵ Koji Okuguchi and Takeshi Yamazaki, "General Analysis of Horizontal Merger", *Seoul Journal of Economics* 7 (1994) : pp.279-290.

ทุนรูปแบบต่างๆ หรือพิจารณาจากข้อมูลทางด้านอัตราส่วนทางการเงินเปรียบเทียบก่อนและหลังการรวมตัวกัน สำหรับในอีกลักษณะหนึ่งนั้นจะเป็นการจำลองการรวมตัวกันเพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการรวมตัวกัน โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการเปรียบเทียบถึงควมมีประสิทธิภาพ เช่น ความประหยัดต่อขนาด , ความประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต , ประสิทธิภาพ X , ผลตอบแทนหรือราคาหุ้น เป็นต้น ทั้งนี้ผลการศึกษส่วนใหญ่ชี้ไปในทิศทางเดียวกันถึงความไม่มีประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านประสิทธิภาพ X แต่อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพจากขนาด และจากการขยายขอบเขตยังมีอยู่บ้างในหลายงานศึกษา

นอกจากนี้แล้วการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันของธนาคารพาณิชย์ จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการวัดประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวัดประสิทธิภาพจากการรวมตัวกัน ทั้งนี้จะเป็นการพิจารณาถึงการวัดประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนเป็นหลักซึ่งได้มีผู้ทำการศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก และหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งงานศึกษาของไทยและต่างประเทศ อาทิเช่นการศึกษาการประหยัดจากขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขต ซึ่งเป็นการพิจารณาทางด้านต้นทุน , การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์ หนี้สิน และการทำกำไร ซึ่งเป็นการพิจารณาทางด้านความสามารถในการดำเนินการ นอกจากนี้แล้วยังมีรูปแบบการศึกษาถึงประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรหรือหน่วยผลิต อันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมหรือแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกองค์กร ที่จะกระตุ้นให้องค์กรมีการบริหารและการจัดการภายในที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรมีการดำเนินการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ระดับของต้นทุนการผลิตลดลงจากเดิม ซึ่งวิธีการศึกษาดังกล่าวเรียกว่าการศึกษาความมีประสิทธิภาพ X (X-Efficiency)²⁶

3.3.4 การศึกษาประสิทธิภาพของสถาบันการเงิน

การศึกษาถึงประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนของสถาบันการเงินนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนในหลายลักษณะทั้งงานศึกษาของไทยและต่างประเทศ

²⁶ วรรณญา ภัทรสุข , องค์กรอุตสาหกรรม (กรุงเทพฯ : 2533) , หน้า110-112.

ก. งานศึกษาของไทย งานศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านประสิทธิภาพจากขนาดและการขยายขอบเขตการผลิต เช่น พรายพล คุ่มทรัพย์²⁷ (2515) ศึกษาถึงความประหยัดต่อขนาดของธนาคารพาณิชย์ไทย ทำการประมาณสมการต้นทุนซึ่งกำหนดให้อยู่ในรูป Cobb-Douglas โดยศึกษาเฉพาะกรณีของธนาคารกรุงเทพ โดยใช้ข้อมูลปี 2504-2513 ซึ่งพบว่าธนาคารกรุงเทพมีการประหยัดต่อขนาดในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ญัฐริธา ตามใจจิตร²⁸ (2529) ใช้รูปแบบสมการต้นทุนซึ่งถูกกำหนดโดยผลผลิต (เงินให้กู้ยืมรวมและเงินลงทุนในหลักทรัพย์) ในการศึกษาการประหยัดจากการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์จำนวน 16 ธนาคาร โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ศึกษาลักษณะการประหยัดต่อขนาดของระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง และศึกษาในแต่ละธนาคารว่ามีการประหยัดต่อขนาดหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาช่วงปี 2521-2527 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย มีการประหยัดต่อขนาดทุกธนาคาร ยกเว้นธนาคารกรุงเทพ (เมื่อเทียบกับระบบธนาคาร) ในขณะที่การศึกษาข้อมูลในลักษณะอนุกรมเวลาพบว่าทุกธนาคารมีการประหยัดต่อขนาด จากการศึกษาริขังตันเป็นลักษณะของการวัดประสิทธิภาพจากสมการต้นทุนแบบต่างๆ นอกจากนี้ก็ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพจากรูปแบบสมการต้นทุนแบบต่างๆ เช่น จุฬารัตน์ ด่านวัฒนชัย²⁹ (2533) ได้ทำการศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ โดยใช้สมการต้นทุนแบบ Cobb-Douglas และสมการต้นทุนแบบ Translog Cost ทั้งนี้ได้ใช้การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี OLS ในแบบจำลอง Cobb-Douglas และใช้วิธี GLS ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์สมการต้นทุนแบบ Translog โดยใช้ข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2527-2531 ของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ ในลักษณะข้อมูลอนุกรมเวลาร่วมกับข้อมูลภาคตัดขวาง (Panel data) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าธนาคารพาณิชย์ไทยมีการประหยัดต่อขนาด ในส่วนของการประหยัดจากการขยายขอบเขตนั้น ภาคการให้กู้ยืม และการลงทุน จะมีการ

²⁷ พรายพล คุ่มทรัพย์, "การประหยัดจากขนาดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย" เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์ (2515) : 66-71.

²⁸ ญัฐริธา ตามใจจิตร, "การวิเคราะห์การประหยัดจากขนาดของธุรกิจในการดำเนินงานธนาคารพาณิชย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529).

²⁹ จุฬารัตน์ ด่านวัฒนชัย, "การประหยัดจากขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการดำเนินงานธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).

ประหยัดจากขอบเขตมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มธุรกิจการให้กู้ยืมและการทำค้ำประกันและภาระผูกพัน สำหรับกลุ่มธุรกิจการลงทุนและการทำค้ำประกันและภาระผูกพัน ไม่มีการประหยัดจากการขยายขอบเขตการดำเนินงานธุรกิจในกลุ่มนี้เลย หรือในงานศึกษาของรัตนา อีทรหนองไผ่³⁰ (2535) ได้ทำการศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต ของธนาคารพาณิชย์เป็นรายธนาคาร และกลุ่มธนาคาร โดยกำหนดให้ต้นทุนเป็นฟังก์ชันของผลผลิต มีรูปแบบเป็นลักษณะพาราโบลา และใช้สมการต้นทุนแบบ Translog โดยใช้วิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของสมการทั้งสองด้วยวิธี OLS ของข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2522-2534 ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งมีการประหยัดต่อขนาด ยกเว้นธนาคารแหลมทอง โดยธนาคารที่มีการประหยัดต่อขนาดมากที่สุดคือธนาคารนครหลวงไทย , ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์ การ ตามลำดับและกลุ่มธนาคารขนาดกลางมีการประหยัดต่อขนาดมากที่สุด ตามด้วยกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก และใหญ่ ตามลำดับ ในส่วนของการประหยัดจากขอบเขตการผลิตนั้น พบว่าธนาคารแต่ละแห่งมีการประหยัดจากขอบเขตการผลิตที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีความแตกต่างกันในการลงทุนในหลักทรัพย์ และการให้กู้ยืม ของแต่ละธนาคาร นอกจากนี้ก็มีลักษณะของการศึกษาเปรียบเทียบอื่นๆเช่น บรรเจิด พรหมโสภะ³¹ (2535) ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงความประหยัดต่อขนาดของสาขาของธนาคารกรุงไทย แต่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบถึงวิธีการประมาณสมการ ซึ่งแตกต่างจากกรณีของ จุฬารัตน์ หรือรัตนา ซึ่งเปรียบเทียบถึงลักษณะของสมการต้นทุน ข้อมูลของสาขาที่นำมาทำการศึกษาเป็นข้อมูลที่อยู่ในส่วนภูมิภาคจำนวน 148 สาขา โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2533 ทำการประมาณสมการต้นทุนซึ่งกำหนดให้อยู่ในรูปของ Cobb-Douglas การศึกษาได้นั้นถึงขนาดของความประหยัดของสาขาในแต่ละขนาด คือสาขาขนาดเล็ก , สาขาขนาดกลาง , สาขาขนาดใหญ่ และสาขารวมทั้งหมด ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพจากวิธีการประมาณการทั้งแบบ OLS และ GLS ผลการศึกษาพบว่าสาขาในทุกขนาดมีการประหยัดต่อขนาด โดยสาขาขนาดเล็กจะมีความประหยัดต่อขนาดมากที่สุด รองลงมาได้แก่สาขาขนาดใหญ่ และสาขาขนาดกลางตามลำดับ ในขณะที่ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณการด้วยวิธี OLS จะได้ค่าสถิติที่ดีกว่าวิธีการประมาณการแบบ GLS

³⁰ รัตนา อีทรหนองไผ่, "การประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตของธนาคารพาณิชย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535).

³¹ บรรเจิด พรหมโสภะ, "การประหยัดต่อขนาดของสาขาธนาคารพาณิชย์: ศึกษาเฉพาะกรณีธนาคารพาณิชย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535).

ในระยะหลังๆ การกำหนดรูปแบบของสมการต้นทุนในการศึกษาถึงความมีประสิทธิภาพนั้น ได้หันมานิยมการกำหนดสมการต้นทุนในรูปแบบ Translog กันมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบของสมการมีความยืดหยุ่นกว่าสมการต้นทุนรูปแบบอื่นๆ ธีระพล รัตนาลังการ³² (2533) ทำการศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต ของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ ซึ่งในการศึกษาได้ใช้สมการต้นทุนแบบ Translog และใช้ข้อมูลในช่วงปี 2529-2530 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงการมีความประหยัดต่อขนาดของธนาคารพาณิชย์ สำหรับการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตนั้น พบว่าภาคเงินฝาก , เงินให้กู้ยืม , เงินลงทุนและค่าธรรมเนียมมีการประหยัดจากการขยายขอบเขต ซึ่งในส่วนของเงินฝากนั้น การศึกษาของธีระพลได้กำหนดให้เงินฝากเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของธนาคารพาณิชย์ ในขณะที่การศึกษาของจุฬารัตน์ ไม่ได้กำหนดเช่นนั้น

นอกจากการศึกษาค่าความมีประสิทธิภาพทางด้านการประหยัดต่อขนาดและต่อขอบเขตการผลิตแล้ว ยังมีการศึกษาถึงความมีประสิทธิภาพในด้านอื่นๆ อีก เช่น การพิจารณาทางด้านการบริหารสินทรัพย์ หนี้สิน และความสามารถในการทำกำไร เช่น การศึกษาของ อุษณีย์ เหมะประเสริฐสุข³³ (2530) ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพในการบริหารเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ โดยพิจารณาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการถือสัดส่วนของเงินให้กู้ยืมต่อสินทรัพย์รวม รวมทั้งพิจารณาถึงค่าความเร็วในการปรับตัวของการถือสัดส่วนดังกล่าว โดยใช้แบบจำลองการปรับตัวของสินค้าคงคลัง (Stock adjustment) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจ คือ ภาวะการเงินในประเทศ , ความเสี่ยงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราส่วนของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง ในขณะที่ค่าของความเร็วในการปรับตัวของการถือสัดส่วน พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำในธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่

³² ธีระพล รัตนาลังการ , "ความประหยัดจากขอบเขต ความประหยัดจากขนาดในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย" (สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2533).

³³ อุษณีย์ เหมะประเสริฐสุข , "ประสิทธิภาพในการบริหารเงินให้กู้ยืมของธนาคารไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2530)

การนำผลการดำเนินงานในด้านอื่นมาเป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพก็เป็นอีกวิธีหนึ่งด้วยเช่นงานศึกษาของ ดุสิตา บุตรทวี³⁴ (2536) ซึ่งทำการศึกษถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสินทรัพย์ กับการทำกำไร (Profitability) โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของสินเชื่อเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบ OLS ซึ่งผลของการศึกษานั้น ปรากฏว่าความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่และเล็ก มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกับสัดส่วนของการปล่อยสินเชื่อ นอกจากนี้ยังพบว่า ขนาดของการกู้ยืม , การขยายตัวทางเศรษฐกิจ , และส่วนแบ่งตลาดสินเชื่อ มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ทุกกลุ่ม ในขณะที่สัดส่วนของเงินลงทุนในหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

งานศึกษาเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพของสถาบันการเงินของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะของการพิจารณาเฉพาะธนาคาร หรือกลุ่มธนาคารเท่านั้น โดยศึกษาจากทางด้านต้นทุน หรือ ลักษณะการบริหารสินทรัพย์ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่ในลักษณะของประสิทธิภาพจากการรวมตัวกันนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็น เนื่องจากการรวมกิจการที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะกับสถาบันการเงินมิได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ ทั้งนี้เป็นเพราะการที่สถาบันการเงินไทยได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐค่อนข้างมาก การรวมหรือควบกิจการจึงเป็นแนวทางในระยะยาวสำหรับการแก้ปัญหาหากเกิดปัญหาขึ้นกับสถาบันการเงิน

ข. งานศึกษาของต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับ การวัดประสิทธิภาพจากการประหยัดต่อขนาดและจากขอบเขตการผลิตนั้น มีงานศึกษาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะกำหนดรูปแบบสมการต้นทุนในรูป Translog เช่น Daniel M. Gropper³⁵ (1991) ได้ทำการศึกษถึงความประหยัดต่อขนาดของธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้ข้อมูลในช่วงปี 1979-1986 และใช้รูปแบบสมการแบบ Translog ในการประมาณการความประหยัดต่อขนาด (Overall scale economies) โดยกำหนดรูปแบบของผลผลิตเป็น การลงทุน เงินกู้รวม และบัญชีสินเชื่อ (trust

³⁴ ดุสิตา บุตรทวี, "การบริหารสินทรัพย์กับการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536)

³⁵ Daniel M. Gropper, "An Empirical Investigation of Changes in Scale Economies for the Commercial Banking Firm 1979-1986", *Journal of Money, Credit and Banking* 23 (1991) : pp.718-727.

account) ในส่วนของปัจจัยการผลิตได้แก่ แรงงาน สิ้นค้าทุน และเงินทุน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าระดับของการประหยัดต่อขนาดได้เพิ่มขึ้นในช่วงที่ทำการศึกษา เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านั้น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ข้อบังคับและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อธนาคารขนาดใหญ่ ซึ่งบ่งชี้ว่าอาจจะเป็นแรงกดดันทางด้านต้นทุนสำหรับธนาคารขนาดเล็กให้มีการขยายกิจการ , ควบหรือรวมกิจการกันมากขึ้น Greg Walker³⁶ (1998) ได้ทำการศึกษาความประหยัดต่อขนาดของธนาคารในประเทศออสเตรเลีย โดยใช้ฟังก์ชันต้นทุนในรูปแบบ Translog ทั้งนี้ได้ใส่ตัวแปรหุ่นเข้าไปในลักษณะ Fixed effect ลงไปด้วย Walker ทำการศึกษาข้อมูลในช่วงปี 1978-1990 ของธนาคารจำนวน 12 แห่ง ในลักษณะข้อมูลร่วมระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางและข้อมูลอนุกรมเวลา (Pooled data) โดยกำหนดผลผลิตให้อยู่ในรูปของ สินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ , สินเชื่อเพื่อการซื้อบ้าน , และการลงทุน ในส่วนของปัจจัยการผลิตได้แก่ แรงงาน , เงินฝากและกองทุนกู้ยืม , และ สินทรัพย์และอุปกรณ์การดำเนินงาน ซึ่งผลการคำนวณถึงแม้ว่าจะมีความอ่อนไหวในเรื่องของการกำหนดสมมติฐาน และข้อมูล แต่ Walker ก็ได้แสดงให้เห็นถึงการมีความประหยัดต่อขนาดของระบบธนาคารในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว Walker ยังได้ทำการศึกษาถึงความมีประสิทธิภาพ X ของแต่ละธนาคาร โดยธนาคารขนาดเล็กจะมีระดับของความมีประสิทธิภาพที่สูงกว่าธนาคารขนาดใหญ่ ในขณะที่ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนั้น (พิจารณาจากตัวแปรแนวโน้มของเวลา) สามารถที่จะช่วยลดต้นทุนลงได้ประมาณ 1%-3% ต่อปีอีกด้วย

S. Karafolas and G. Mantakas³⁷ (1996) ทำการศึกษาถึงอุตสาหกรรมธนาคารของประเทศกรีซ ในช่วงปี 1980-1989 โดยแบ่งเป็นกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ , เล็ก และทั้งระบบธนาคารนอกจากนี้ยังพิจารณาเป็น 2 ช่วงเวลา คือในช่วงปี 1980-1984 และปี 1985-1989 เพื่อประมาณการสมการต้นทุนและพิจารณาถึงความประหยัดต่อขนาด โดยใช้รูปแบบสมการแบบ Translog เช่นกันโดยมีปัจจัยการผลิตคือขนาดของสินทรัพย์ , ทุน , แรงงาน , และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในขณะที่ผลผลิตแทนด้วยอัตราส่วนระหว่างเงินฝากรวมต่อหนี้สินรวม ซึ่งแตกต่าง

³⁶ Greg Walker , "Economies of Scale in Australian Banks 1978- 1990" , Australian Economic Papers 37 (1998) : pp.71-87.

³⁷ S. Karafolas and G. Mantakas , "A Note on Cost Structure and Economies of Scale in Greek Banking" , Journal of Banking and Finance 20 (1996) : pp.377-387.

จากการกำหนดลักษณะผลผลิตในงานศึกษาที่ผ่านมา ผลการศึกษพบว่าต้นทุนในการดำเนินการ มีการประหยัดต่อขนาดชัดเจน ในขณะที่ถ้าพิจารณาถึงต้นทุนรวมแล้ว ยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนถึงความประหยัดต่อขนาด นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ต้นทุนของธนาคารลดต่ำลงด้วย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Walker

Asghar Zardkoohi and James Kolari³⁸ (1994) ทำการศึกษาถึงความประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตของสำนักงานสาขาจำนวน 615 สาขา ของธนาคาร 43 แห่ง ในประเทศฟินแลนด์ สมการต้นทุนที่ใช้ในการประมาณการอยู่ในรูป Translog ทำการประมาณการข้อมูลในปี 1988 ทั้งนี้ต้นทุนการดำเนินการและผลผลิตจะใช้ในระดับสาขา ซึ่งได้แก่เงินฝากรายย่อย (retail deposit) และเงินให้กู้ยืม ในขณะที่ราคาของปัจจัยการผลิต จะใช้ข้อมูลในระดับธนาคาร ซึ่งได้แก่ ทุน , แรงงาน , และต้นทุนของเงินฝาก ผลการศึกษพบว่าเส้นต้นทุนสำหรับสำนักงานสาขามีความชันที่ลาดลง ในช่วงที่พิจารณา ในส่วนของการประหยัดจากการขยายขอบเขตของธนาคารไม่ปรากฏแน่ชัดแต่อย่างไรก็ตาม เขาทั้งสองได้ให้ข้อสรุปว่า สาขาที่มีขนาดใหญ่จะมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าสาขาที่มีขนาดเล็ก และต้นทุนการดำเนินการจะสามารถลดลง ในระบบสาขาจะต้องมีจำนวน 5 สาขาเป็นอย่างน้อย

กล่าวโดยสรุปแล้ว การศึกษาถึงประสิทธิภาพในแง่ของการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต เมื่อพิจารณาจากทางด้านต้นทุน จะแตกต่างกันในเรื่องของการกำหนดรูปแบบของสมการต้นทุน (Cobb-Douglas , Translog , Parabola) วิธีการประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ (OLS, GLS) และรายละเอียดในการกำหนดรูปแบบผลผลิตและปัจจัยการผลิต ในสมการต้นทุน ซึ่งในส่วนของปัจจัยการผลิตนั้นส่วนใหญ่จะพิจารณาเฉพาะต้นทุนในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ก็มีการศึกษาอื่นๆ เช่นการศึกษาของจัวร์ตัน ที่ได้รวมต้นทุนทางด้านดอกเบี้ยจ่ายเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนรวมด้วยเป็นต้น สำหรับส่วนของผลผลิตนั้น จะพิจารณาจากเงินให้สินเชื่อ , เงินลงทุนในหลักทรัพย์ และผลผลิตในรูปของค่าธรรมเนียม เป็นเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ยังอาจมีการรวมเงินฝากประเภทต่างๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตด้วยในงานศึกษาหลายเรื่อง ในส่วนของประสิทธิภาพ X นั้น การศึกษาจะเป็นในลักษณะเปรียบเทียบ

³⁸ Asghar Zardkoohi and James Kolari , "Branch Office Economies of Scale and Scope : Evidence from Saving Banks in Finland" , *Journal of Banking and Finance* 18 (1994) : pp.421-432.

เทียบประสิทธิภาพจากขนาดและขอบเขตการผลิตไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นผลได้จากการประมาณการ
สมการต้นทุน โดยค่าความคลาดเคลื่อนของสมการต้นทุนจะถูกนำมาใช้ในการคำนวณประสิทธิภาพ
ภาพ X ดังกล่าวเช่นงานศึกษาของ Greg Walker เป็นต้น

บทที่ 4
วิธีการศึกษา

ในการศึกษาประสิทธิภาพจากการรวมกิจการธนาคารในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย อาศัยแนวทางการศึกษาตามแบบ Sherrill Shaffer (1993) ซึ่งในการศึกษาจะใช้สมการต้นทุนในรูป Translog ในการคำนวณค่าประสิทธิภาพจากขนาดและการขยายขอบเขตการผลิต ตลอดจนการจำลองการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยว่าสามารถตัดลดต้นทุนภายหลังการรวมกิจการได้มากน้อยเพียงใด โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

4.1 แบบจำลองและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในขั้นตอนการคำนวณค่าประสิทธิภาพจากขนาด และจากการขยายขอบเขต ตลอดจนการจำลองการรวมกิจการจะเริ่มต้นจากการประมาณการสมการต้นทุนซึ่งในรูป Tanslog ดังนี้

$$\ln C = \alpha_0 + \sum_{i=1}^3 \alpha_i Q_i + \sum_{j=1}^3 \beta_j P_j + 0.5 \sum_{i=1}^3 \sum_{k=1}^3 \delta_{ik} Q_i Q_k + 0.5 \sum_{j=1}^3 \sum_{k=1}^3 \gamma_{jk} P_j P_k + \sum_{i=1}^3 \sum_{j=1}^3 \rho_{ij} Q_i P_j + \sum_{h=1}^5 \eta_h X_h + \varepsilon_i \dots \dots \dots (1)$$

โดยที่ $\delta_{ii} = \delta_{jj} ; \forall i \neq j$ และ

$\gamma_{kk} = \gamma_{jj} ; \forall k \neq j$

เมื่อ

C = ต้นทุนรวม (ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยรวมกับค่าใช้จ่ายทางด้านดอกเบี้ย)

Q = ปริมาณผลผลิต i (ในรูปของ $\ln q - \ln q^*$; q^* = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง) โดย i = 1-3

P = ราคาปัจจัยการผลิต j (ในรูปของ $\ln p - \ln p^*$; p^* = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง) โดย j = 1-3

X = ตัวแปรควบคุม

E = ค่าความคลาดเคลื่อน

ทั้งนี้ในแบบจำลอง Translog มีเงื่อนไขที่ค่าของพารามิเตอร์ในแบบจำลองจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

$$\sum_j \alpha_j = 1 \quad ; \quad \sum_j \gamma_{jk} = \sum_j \rho_{ij} = 0$$

ทั้งนี้ในการประมาณการแบบจำลอง Translog มีทฤษฎีบทประกอบของ Shepard (Shepard's Lemma) ซึ่งอธิบายว่าแบบจำลอง Translog ประกอบด้วยสมการส่วนแบ่งต้นทุน (Cost share Equation) ประกอบอยู่ในรูปของระบบสมการ และทุกสมการมีส่วนในการประมาณค่าแบบจำลองด้วย โดยสมการส่วนแบ่งต้นทุนของปัจจัยการผลิต j จะอยู่ในรูป

$$\frac{\partial \ln C}{\partial \ln P_j} = \theta_j = \beta_j + \sum_k \gamma_{jk} \ln P_k + \sum_i \rho_{ij} \ln Q_i \quad \dots \dots \dots (2)$$

โดยที่

$$\sum \theta_j = 1$$

เนื่องจากทฤษฎีบทประกอบของสมการต้นทุนแบบ Translog แสดงให้เห็นถึงแบบจำลองมาตรฐานของฟังก์ชัน Translog เมื่อพิจารณาจากสมการที่ (1) และ (2) จะเห็นว่ารูปแบบของแบบจำลองฟังก์ชัน Translog อยู่ในรูประบบสมการ ซึ่งระบบสมการดังกล่าวอยู่ในรูป Seemingly Unrelated Regression (SUR) ทั้งนี้สามารถประมาณการค่าแบบจำลองตามรูปแบบทั่วไปได้โดยวิธี Seemingly Unrelated Regression ของ Zellner (1962)

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

เมื่อพิจารณาจากแบบจำลอง Translog ในสมการที่ 1 ข้างต้น สามารถแยกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดดังนี้

1. ต้นทุนรวม (C) ของธนาคารพาณิชย์จะแสดงทั้งในส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ซึ่งแสดงในงบกำไรขาดทุนส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่มีโชดอกเบี่ย และส่วนของค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี่ย อย่างไรก็ตามในงานศึกษาบางงานถือว่าค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี่ยไม่เป็นต้นทุนที่แท้จริง เนื่องจากเมื่อธนาคารได้รับเงินฝากจากประชาชน ก็จะนำเงินฝากเหล่านั้นไปให้กู้ซึ่งจะได้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี่ยเงินกู้มาแทน นอกจากนี้แล้วดอกเบี่ยจ่ายของธนาคารก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง

แปลงไปตามปริมาณการผลิต ด้วย แต่สำหรับในการศึกษานี้ได้พิจารณารวมค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบียเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนรวม เนื่องจากเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งที่ธนาคารต้องบริหารเงินฝากของลูกค้า ซึ่งเงินฝากก็ถือเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งในลักษณะทุนทางการเงิน

2.ผลผลิตของธนาคาร ประกอบไปด้วยผลผลิต 3 ชนิดได้แก่

1) เงินให้กู้ยืม (Q_1) แสดงเฉพาะยอดเงินต้น ยกเว้นเงินเบิกเงินบัญชีที่แสดงโดยรวมดอกเบียค้างรับไว้ด้วย

2) เงินลงทุนในหลักทรัพย์ (Q_2) ประกอบด้วย เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและที่รัฐบาลค้ำประกัน ,หลักทรัพย์จดทะเบียนและรับอนุญาต และหลักทรัพย์อื่นๆ โดยแสดงในราคาของหุ้นยกเว้นหลักทรัพย์จดทะเบียนและรับอนุญาต แสดงในราคาหุ้นหรือราคาตลาดแล้วแต่อย่างไรจะต่ำกว่า

3) รายได้จากบริการต่างๆที่มีใช้รายได้จากดอกเบีย (Q_3) ซึ่งเป็นผลผลิตในรูปของบริการต่างๆเช่นในรูปของค่าธรรมเนียมการออกหนังสือรับรอง การให้บริการโอนเงิน กำไรจากการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

3.ราคาของปัจจัยการผลิต ได้กำหนดให้ประกอบด้วยปัจจัยการผลิต 3 ประเภท ดังนี้

1)เงินฝาก โดยมีราคาของเงินฝากได้แก่อัตราดอกเบียเงินฝากเฉลี่ย (P_1)

2)แรงงาน ซึ่งมีราคาเป็นอัตราค่าจ้างรายไตรมาส (P_2) คิดจากค่าใช้จ่ายทางด้านพนักงานหารด้วยจำนวนพนักงาน

3)สินทรัพย์ทางด้านกายภาพ ต่างๆเช่น อาคาร,ที่ดิน รวมถึงอุปกรณ์ดำเนินงานต่างๆ โดยราคาคำนวณจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายทางด้านอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ ต่อ มูลค่าของสินทรัพย์ทางด้านกายภาพ (P_3)

4.ตัวแปรควบคุม (Control variables) ที่ใช้ในสมการต้นทุนข้างต้น เพื่อเป็นตัวปรับความแตกต่างกันของธนาคารแต่ละแห่งรวมถึงถึงลักษณะของข้อมูลบางอย่างเพื่อช่วยให้การประมาณการมีความเหมาะสมขึ้น ซึ่งได้แก่

- 1) จำนวนสำนักงานสาขาของธนาคารพาณิชย์ (X_1)
- 2) ตัวแปรหุ่น (Dummy variables) เพื่อปรับข้อมูลรายไตรมาส (Seasonal Adjustment) ดังนี้

X_2 เท่ากับ 1 ถ้า ข้อมูลเป็นข้อมูลในไตรมาสที่สอง และเท่ากับ 0 ในไตรมาสอื่น

X_3 เท่ากับ 1 ถ้า ข้อมูลเป็นข้อมูลในไตรมาสที่สาม และเท่ากับ 0 ในไตรมาสอื่น

X_4 เท่ากับ 1 ถ้า ข้อมูลเป็นข้อมูลในไตรมาสที่สี่และเท่ากับ 0 ในไตรมาสอื่น

- 3) แนวโน้มของเวลา (X_5) เป็นการพิจารณาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่อโครงสร้างต้นทุน โดยประมาณการในรูปของแนวโน้มเวลา (time trend)

ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ของตัวแปรทั้งสองสามารถพิจารณาได้ดังนี้

จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ที่กำหนดลงในสมการต้นทุนในสมการที่ (1) นั้นเป็นตัวแปรหลักในสมมติฐานการรวมกิจการในการศึกษาครั้งนี้ โดยภายหลังจากการจำลองการรวมกิจการ สาขาของแต่ละธนาคารจะถูกยุบรวมในกรณีที่ซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งจะใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาถึงความสามารถในการตัดลดต้นทุนภายหลังจากการรวมกิจการ

ตัวแปรแนวโน้มของเวลา ในส่วนตัวแปรแนวโน้มของเวลา ซึ่งได้นำมาใช้เป็นตัวแปรแทนการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในการผลิต ทั้งนี้ในกระบวนการผลิตความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดประสิทธิภาพในการผลิต สำหรับในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์นั้น มีตัวอย่างการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการให้บริการ เพื่อช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ตลอดจนจนเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าของธนาคาร เช่น ตู้ ATM บริการโอนเงินทางโทรศัพท์ เป็นต้น ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตน่าจะช่วยให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ และสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ ดังนั้นเครื่องหมายของสัมประสิทธิ์น่าจะมีเครื่องหมายเป็นลบ โดยแสดงถึงผลของการใช้เทคโนโลยีในการผลิตช่วยให้น่วยผลิตมีการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนรวมที่ลดลงได้

จากสมการที่ (1) และ (2) เมื่อแทนเงื่อนไขของแบบจำลองเข้าไปแทนในสมการ เพื่อลดจำนวนพารามิเตอร์ที่จะประมาณค่าในแบบจำลองให้น้อยลง ซึ่งเงื่อนไขคือ

$$\beta_1 + \beta_2 + \beta_3 = 1$$

$$\gamma_{11} + \gamma_{12} + \gamma_{13} = 0$$

$$\gamma_{12} + \gamma_{22} + \gamma_{23} = 0$$

$$\gamma_{13} + \gamma_{23} + \gamma_{33} = 0$$

$$\rho_{11} + \rho_{12} + \rho_{13} = 0$$

$$\rho_{21} + \rho_{22} + \rho_{23} = 0$$

และ $\rho_{31} + \rho_{32} + \rho_{33} = 0$

โดยแทนค่าของ

$$\beta_3 = 1 - \beta_1 - \beta_2$$

$$\gamma_{13} = 0 - \gamma_{11} - \gamma_{12}$$

$$\gamma_{23} = 0 - \gamma_{12} - \gamma_{22}$$

$$\gamma_{33} = 0 - \gamma_{13} - \gamma_{23}$$

$$\rho_{13} = 0 - \rho_{11} - \rho_{12}$$

$$\rho_{23} = 0 - \rho_{21} - \rho_{22}$$

และ $\rho_{33} = 0 - \rho_{31} - \rho_{32}$

ลงไปในสมการที่ (1) และ (2) จะได้ฟังก์ชัน Translog ดังนี้

$$\begin{aligned} (\ln c - \ln p_3) &= \alpha_0 + \alpha_1 \ln q_1 + \alpha_2 \ln q_2 + \alpha_3 \ln q_3 + \beta_1 (\ln p_1 - \ln p_3) + \beta_2 (\ln p_2 - \ln p_3) + \\ &0.5 \delta_{11} (\ln q_1 \ln q_1) + \delta_{12} (\ln q_1 \ln q_2) + \delta_{13} (\ln q_1 \ln q_3) + 0.5 \delta_{22} (\ln q_2 \ln q_2) + \\ &\delta_{23} (\ln q_2 \ln q_3) + 0.5 \delta_{33} (\ln q_3 \ln q_3) + \gamma_{11} ((0.5 \ln p_1 \ln p_1) - (\ln p_1 \ln p_3) + \\ &(0.5 \ln p_3 \ln p_3)) + \gamma_{12} ((\ln p_1 \ln p_2) - (\ln p_1 \ln p_3) - (\ln p_2 \ln p_3) + (\ln p_3 \ln p_3)) + \\ &\gamma_{22} ((0.5 \ln p_2 \ln p_2) - (\ln p_2 \ln p_3) + (0.5 \ln p_3 \ln p_3)) + \rho_{11} ((\ln q_1 \ln p_1) - (\ln q_1 \ln p_3)) \\ &+ \rho_{12} ((\ln q_1 \ln p_2) - (\ln q_1 \ln p_3)) + \rho_{21} ((\ln q_2 \ln p_1) - (\ln q_2 \ln p_3)) + \rho_{22} ((\ln q_2 \ln p_2) - \\ &(\ln q_2 \ln p_3)) + \rho_{31} ((\ln q_3 \ln p_1) - (\ln q_3 \ln p_3)) + \rho_{32} ((\ln q_3 \ln p_2) - (\ln q_3 \ln p_3)) + \\ &\eta_1 X_1 + \eta_2 X_2 + \eta_3 X_3 + \eta_4 X_4 + \eta_5 X_5 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\theta_1 &= \beta_1 + \gamma_{11}*(\ln p_1 - \ln p_3) + \gamma_{12}*(\ln p_2 - \ln p_3) + \rho_{11}*\ln q_1 + \rho_{21}*\ln q_2 + \rho_{31}*\ln q_3 \\ \theta_2 &= \beta_2 + \gamma_{12}*(\ln p_1 - \ln p_3) + \gamma_{22}*(\ln p_2 - \ln p_3) + \rho_{12}*\ln q_1 + \rho_{22}*\ln q_2 + \rho_{32}*\ln q_3\end{aligned}$$

หลังจากที่ทำการประมาณการสมการต้นทุนข้างต้นแล้ว ในขั้นต่อไปจะเป็นการคำนวณเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของธนาคารจากการประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต ดังนี้

4.2 วิธีการวัดประสิทธิภาพจากการประหยัดต่อขนาด และการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต

ประสิทธิภาพของธนาคารจากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) จะทำ Partial Differentiate ต้นทุนรวม ($\ln C$) เทียบกับผลผลิตที่ i ($\ln Q$) ซึ่งผลที่ได้จะเป็นดังนี้

$$\sum_1^n \frac{\partial \ln C}{\partial \ln Q_i} = \sum_1^n \alpha_i + \sum_i \sum_k \delta_{ik} Q_k + \sum_i \sum_k \rho_{ij} P_j = S$$

ถ้าค่า S มีค่าน้อยกว่า 1 ก็แสดงว่าหน่วยผลิตทำการผลิตอยู่ในช่วงการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ถ้าค่า S มีค่าเท่ากับ 1 ก็แสดงว่าหน่วยผลิตทำการผลิตอยู่ในช่วงที่ต้นทุนเฉลี่ยคงที่ (Constant Return to Scale) และถ้าค่า S มีค่ามากกว่า 1 ก็แสดงว่าหน่วยผลิตทำการผลิตอยู่ในช่วงที่ไม่ประหยัดต่อขนาด (Diseconomies of Scale)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในส่วนของการคำนวณแบ่งต้นทุนในปัจจัยการผลิตประเภทที่ตามไม่ต้องนำมาใช้ในการประมาณการ เนื่องจากได้แทนค่าเงื่อนไขเข้าไปในแบบจำลองแล้ว และเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการประมาณการค่าพารามิเตอร์ในระบบสมการ (Near singular matrix)

ประสิทธิภาพการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต (Economies of Scope) หาได้จาก

$$\frac{\partial^2 \ln C}{\partial \ln Q_i \partial \ln Q_k} = \frac{\partial(\partial \ln C / \partial \ln Q_i)}{\partial \ln Q_k} = \alpha_i \alpha_k + \delta_{ik} = Sc_{ik}$$

ซึ่งถ้าค่า Sc_{ik} มีค่าน้อยกว่า 0 หมายถึงหน่วยผลิตทำการเพิ่มการผลิตสินค้า Q_k หนึ่งหน่วยแล้วทำให้ต้นทุนหน่วยสุดท้ายของ Q_i ลดลงซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าหน่วยผลิตมี ประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต (Economies of Scope) เกิดขึ้น แต่ถ้าค่า Sc_{ik} มีค่ามากกว่า 0 ก็หมายถึงหน่วยผลิตทำการเพิ่มการผลิตสินค้า Q_k หนึ่งหน่วย แล้วทำให้ต้นทุนหน่วยสุดท้ายของ Q_i เพิ่มขึ้นตาม แสดงว่าเกิดความไม่มีประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต (Diseconomies of Scope) ในหน่วยผลิต และถ้าค่า Sc_{ik} มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่าสินค้า Q_i และ Q_k ไม่สามารถทำการผลิตร่วมกันได้ (No Joint of Production)

4.3 ประสิทธิภาพจากการรวมกิจการ

ในส่วนต่อไปจะเป็นการศึกษาถึงประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ภายหลังจากการรวมกิจการ ซึ่งจะพิจารณาจับคู่การรวมตัวระหว่างธนาคารเป็นกรณีๆ หากพิจารณาถึงจำนวนธนาคารไทยในปี 2540 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 15 ธนาคารจะสามารถจำลองการรวมตัวได้ทั้งสิ้น 105 กรณี² รวมไปถึงการรวมตัวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาปัจจุบัน (2540) เช่น กรณีของธนาคารกรุงไทยรวมกับธนาคารมหานคร อย่างไรก็ตามในการจำลองการรวมกิจการของธนาคารซึ่งยังไม่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดสมมติฐานต่างๆ เพื่อให้การวิเคราะห์ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ

4.3.1 ข้อสมมติในการรวมกิจการระหว่างธนาคาร

1) การจำลองการรวมกิจการที่เกิดขึ้นเป็นการรวมเป็นคู่ธนาคารระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทย

² คำนวณจาก ${}^{15}C_2 = 105$ วิธี

2) ในการรวมกิจการของธนาคารนั้น ธนาคารจะไม่ปรับผลผลิตภายหลังจากรวมกิจการเพื่อลดต้นทุน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งแต่ละธนาคารดำเนินการผลิตใกล้ขอบเขตของต้นทุน (Cost frontier) ทั้งก่อนและหลังการรวมกิจการจึงไม่จำเป็นที่จะต้องปรับผลผลิต

3) ในส่วนของปัจจัยการผลิต อาทิเช่น ปรับโครงสร้างพนักงาน , แผนกต่างๆ หรือ ปัจจัยอื่นๆ สามารถปรับได้ภายหลังจากการรวมกิจการเพื่อปรับให้ธนาคารที่รวมกิจการกันมีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน รวมทั้งการปรับยุบสาขาด้วย

4) สาขาที่ซ้ำซ้อนกันจะถูกปิดภายหลังจากการรวมกิจการกัน โดยพิจารณาพื้นที่รายตำบล

5) การปิดสาขาที่ซ้ำซ้อนกันนั้น จะปิดสาขาของธนาคารที่มีขนาดเล็กกว่า (พิจารณาจากขนาดของสินทรัพย์รวม ณ สิ้นปี 2540) และในกรณีที่มีสาขาซ้ำซ้อนกันมากกว่าหนึ่งสาขาให้ยุบสาขาที่ซ้ำซ้อนกันทั้งหมด แต่ไม่เกินจำนวนสาขาที่มีอยู่ของธนาคารขนาดใหญ่กว่า

4.3.2 วิธีการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคาร

จากข้อสมมติข้างต้นนั้นจะทำการจำลองการรวมกิจการโดยข้อมูลในการจำลองการรวมกิจการจะเป็นการรวมตัวเลขในงบดุลของธนาคารพาณิชย์คู่ที่จะทำการรวมกิจการกัน ทั้งนี้ ในส่วนของผลผลิตของธนาคารพาณิชย์นั้นจะสามารถทำการรวมตัวเลขกันได้เลยตามข้อสมมติที่ 2 ซึ่งถือเป็นผลผลิตรวมที่เกิดขึ้นจากการรวมกิจการกัน ในส่วนของตัวแปรที่เป็นราคาของปัจจัยการผลิตนั้น การรวมกิจการจะนำเอาราคาของปัจจัยการผลิตของแต่ละธนาคารที่จะรวมกิจการกัน มาทำการเฉลี่ยเป็นราคาของธนาคารใหม่หลังการรวมกิจการ สำหรับตัวแปรจำนวนสาขาของธนาคารนั้นภายหลังจากการรวมกิจการ สาขาภายหลังจากการรวมกิจการจะตัดสาขาที่ซ้ำซ้อนกันอยู่ลง โดยพิจารณาในระดับตำบล (ตามข้อสมมติข้อ 4 และ 5) ในส่วนตัวแปรแนวโน้มของเวลา และตัวแปรหุ่นที่เป็นตัวปรับข้อมูลรายไตรมาสนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการรวมกิจการ ทั้งนี้ ค่าตัวเลขที่ใช้ในการจำลองการรวมกิจการจะใช้ข้อมูล ณ ไตรมาสที่สี่ของปี 2540 เป็นเกณฑ์ในการจำลองการรวมกิจการ

ซึ่งในการจำลองการรวมตัวระหว่างธนาคารพาณิชย์เป็นคู่ๆ โดยจะทำการเปรียบเทียบค่าการประมาณการต้นทุนจากการรวมข้อมูลของคู่ธนาคารเข้าด้วยกัน กับผลรวมของค่าการประมาณการต้นทุนของแต่ละธนาคารที่รวมกิจการกัน (โดยการแทนค่าข้อมูลที่ ณ ไตรมาสที่สี่ของปี 2540) เพื่อพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อต้นทุนรวมภายหลังจากการรวมกิจการกันว่า

สามารถที่จะตัดลดต้นทุน (Potential Cost saving) ลงได้ในขนาดใด กล่าวคือถ้าค่าประมาณการต้นทุนของการจำลองการรวมกิจการต่ำกว่า ผลรวมของค่าประมาณการต้นทุนของแต่ละธนาคาร แสดงว่าการรวมกิจการธนาคารสามารถที่จะตัดลดต้นทุนลงได้

นอกจากจะพิจารณาถึงความสามารถในการตัดลดต้นทุนแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ ยังพิจารณาถึงประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นจากขนาด ที่เกิดจากการรวมกิจการกัน โดยนำข้อมูลจากการจำลองการรวมกิจการไปคำนวณหาประสิทธิภาพจากขนาดในแต่ละคู่กรณี ในสมการต้นทุนของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของไทย (สมการที่ 1)

บทที่ 5
ผลการศึกษา

5.1 โครงสร้างต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย

จากการศึกษาถึงโครงสร้างต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งใช้ข้อมูลการเงินในงบดุลของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้ง 15 แห่ง ในช่วงปี 2537-2540 ในการประมาณการสมการโดยวิธี SUR (Seemingly Unrelated Regression) ผลการประมาณการสมการเป็นดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงผลการประมาณการสมการต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย

ค่าสัมประสิทธิ์	ผลการประมาณการ	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-statistics
α_0	8.7064	0.0390	222.9964*
α_1	0.8255	0.0383	21.5542*
α_2	0.0161	0.0244	0.6610
α_3	0.0192	0.0148	1.2901
β_1	0.7813	0.0003	240.7226*
β_2	0.0933	0.0018	51.3092*
β_3	0.1254	0.0035	35.8286*
δ_{11}	0.0167	0.0875	0.1913
δ_{12}	-0.1493	0.0611	-2.4438*
δ_{13}	0.0073	0.0189	0.3895
δ_{22}	0.2761	0.0544	5.0725*
δ_{23}	-0.0265	0.0172	-1.5369
δ_{33}	0.0108	0.0049	2.1752*
γ_{11}	0.0885	0.0114	7.7167*
γ_{12}	-0.0631	0.0076	-8.2129*
γ_{13}	-0.0254	0.0137	1.8540**
γ_{22}	0.0571	0.0070	8.1158*

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ค่าสัมประสิทธิ์	ผลการประมาณค่า	ค่าช่วงไว้วางใจมาตรฐาน	t-statistics
γ_{23}	0.006	0.0103	0.5825
γ_{33}	0.0194	0.0202	0.9604
ρ_{11}	0.0286	0.0083	3.4135*
ρ_{12}	-0.0252	0.0047	-5.3432*
ρ_{13}	-0.0033	0.0095	-0.3473
ρ_{21}	-0.0081	0.0083	-0.9715
ρ_{22}	0.0145	0.0046	3.1198*
ρ_{23}	-0.0064	0.0094	-0.6808
ρ_{31}	-0.0102	0.0029	-3.4176*
ρ_{32}	0.0045	0.0016	2.7443*
ρ_{33}	0.0056	0.0033	1.6969**
η_1	0.0003	0.0001	2.3791*
η_2	-0.0334	0.0165	-2.0223*
η_3	-0.0399	0.0167	-2.3881*
η_4	-0.0462	0.0173	-2.6594*
η_5	0.0111	0.0014	7.4863*

หมายเหตุ : * ณ ระดับนัยสำคัญ 5% , ** ณ ระดับนัยสำคัญ 10%

R-Squared = 0.99176 , Adjusted R-Squared = 0.990797

Durbin-Watson Stat = 0.977203 , Sum squared resid = 2.083812g

ที่มา : จากการคำนวณ

จากผลการประมาณการสมการต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยข้างต้นนั้น เมื่อนำค่าสัมประสิทธิ์มาคำนวณค่าประสิทธิภาพจากขนาด และประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตนั้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทั้งอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ไทยพบว่าในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ไทยมีการประหยัดต่อขนาดโดยรวม โดยค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.8277 เมื่อแยกพิจารณาออกตามประเภทของผลผลิตซึ่งได้แก่เงินให้กู้ยืม เงินลงทุนในหลักทรัพย์

และรายได้จากค่าธรรมเนียมต่างๆ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้เท่ากับ 0.7003 0.1164 และ 0.0109 ตามลำดับ ทั้งนี้รายได้จากค่าธรรมเนียมเป็นผลผลิตที่มีความประหยัดต่อขนาดมากที่สุดในผลผลิตทั้งสามประเภท ในส่วนของประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตพบว่าในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของไทยไม่พบประสิทธิภาพในแง่ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ต่างมีค่ามากกว่า 0 ในทุกคู่ของผลผลิต ซึ่งแสดงรายละเอียดในตารางที่ 5.2 อย่างไรก็ตามในส่วนของรายได้จากค่าธรรมเนียม นั้น กับคู่ผลผลิตทั้งสอง ค่าประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ แสดงให้เห็นได้ว่าในผลผลิตประเภทรายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ยมีความสามารถในการผลิตร่วมกับผลผลิตอื่นน้อยมาก

ตารางที่ 5.2 ค่าประสิทธิภาพจากขนาดและประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของไทย

เกณฑ์	ค่าสัมประสิทธิ์
ประสิทธิภาพจากขนาดโดยรวม	0.8277
เงินให้กู้ยืม	0.7003
เงินลงทุนในหลักทรัพย์	0.1164
รายได้จากค่าธรรมเนียมต่างๆ	0.0109
ประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิต	
เงินกู้ยืม กับ เงินลงทุนในหลักทรัพย์	0.1627
เงินกู้ยืม กับ รายได้จากค่าธรรมเนียม	0.0085
เงินลงทุนในหลักทรัพย์ กับ รายได้จากค่าธรรมเนียม	0.0268

ที่มา : จากการคำนวณ

5.2 ประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย

ในส่วนของแต่ละธนาคารพาณิชย์ของไทยพบว่า ทุกธนาคารมีความประหยัดต่อขนาดโดยรวม (Overall Scale of Economies) โดยธนาคารศรีนครมีค่าความประหยัดต่อขนาดมากที่สุด คือ ประมาณ 0.742068 ตามมาด้วยธนาคารกรุงไทย (0.779) ในขณะที่ธนาคารนครธนและธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ให้ค่าความมีประสิทธิภาพจากขนาดโดยรวมน้อยที่สุด ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละผลผลิตของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 3 ประเภทแล้ว ในส่วนของเงินให้กู้ยืม ธนาคารกรุงเทพเป็นธนาคารที่มีการประหยัดต่อขนาดในผลผลิตประเภทนี้มากที่สุด (0.64) ใน

ขณะที่ธนาคารแหลมทองเป็นธนาคารที่ไม่มีประสิทธิภาพจากขนาดในผลผลิตประเภทนี้ สำหรับผลผลิตประเภทเงินลงทุนในหลักทรัพย์นั้น ธนาคารแหลมทองกลับมีประสิทธิภาพต่อขนาดได้ดีที่สุด ส่วนธนาคารกรุงเทพนั้นถึงแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพในผลผลิตดังกล่าว แต่ก็ให้ค่าน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับธนาคารอื่น ในส่วนของผลผลิตประเภทสุดท้ายคือรายได้จากค่าธรรมเนียมต่างๆนั้น ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การให้ค่าความประหยัดต่อขนาดดีที่สุดในส่วนธนาคารศรีนครให้ค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่ต่ำที่สุด สำหรับประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตนั้น ผลการศึกษาไม่พบประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตในทุกคู่ของผลผลิต โดยค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 0 ทั้งหมด ทั้งนี้รายละเอียดของการประหยัดต่อขนาดในแต่ละธนาคารนั้นสามารถแสดงได้ในตารางที่ 5.3 ดังนี้

ตารางที่ 5.3 แสดงค่าประสิทธิภาพจากขนาดของแต่ละธนาคารพาณิชย์ไทย

ธนาคาร	สินให้กู้ยืม	เงินลงทุน ในหลักทรัพย์	รายได้จากค่า ธรรมเนียมต่างๆ	ค่าประสิทธิภาพ โดยรวม
BAY	0.8302	-0.04729	0.0217	0.8046
BBC	0.8762	0.0989	-0.0422	0.9329
BBL	0.6438	0.1734	-0.0007	0.8165
BMB	1.0833	-0.4076	0.0663	0.7420
BOA	0.8512	0.1137	-0.0379	0.9271
FBCB	0.9564	-0.2160	0.0386	0.779
KTB	0.7931	-0.0612	0.0289	0.7608
LTB	1.2337	-0.4954	0.0557	0.7940
NTB	0.9942	-0.0273	-0.0273	0.9394
SCB	0.7181	0.0999	0.0143	0.8323
SCIB	0.8836	0.0241	-0.0395	0.8682
TDB	1.0095	-0.1372	-0.0189	0.8533
TFB	0.6969	0.1654	-0.0128	0.8494
TMB	0.8632	-0.0957	0.0368	0.8043
UB	0.9902	-0.0803	0.0227	0.9326

ที่มา : จากการคำนวณ

5.3 ความสามารถในการตัดลดต้นทุนจากการรวมกิจการ

ในขั้นต่อไปจะเป็นการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการรวมกิจการธนาคาร อันเป็นผลมาจากการลดลงของต้นทุนของธนาคารภายหลังการรวมกิจการ โดยการตัดลดสาขาของคู่ธนาคารที่ซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งภายใต้สมมติฐานการรวมกิจการกันนั้น จะเป็นการเปรียบเทียบค่าประมาณการต้นทุนรวมของแต่ละธนาคารที่รวมกิจการกัน กับค่าประมาณการต้นทุนที่เกิดจากการรวมข้อมูลของแต่ละธนาคารเข้าด้วยกัน โดยในการเปรียบเทียบจะใช้ข้อมูลในไตรมาสที่ 4 ของปี 2540 ในการแทนค่าในสมการต้นทุนที่ได้ในส่วนแรก ทั้งนี้ตัวเลขหลังการจำลองการรวมกิจการกันนั้น ในส่วนของตัวแปรผลผลิตของธนาคารพาณิชย์ที่รวมกิจการกันจะเป็นการรวมกันของผลผลิตของธนาคารพาณิชย์สองแห่ง ราคาของปัจจัยการผลิตจะเป็นการเฉลี่ยระหว่างสองธนาคาร ส่วนตัวแปรสาขาภายหลังการจำลองการรวมกิจการกัน จะเป็นการคำนวณโดยตัดลดสาขาที่ซ้ำซ้อนกันโดยพิจารณาในระดับตำบล ในส่วนของสาขาที่เหลือนั้นนั้นสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 5.4 และ ตารางที่ 5.5 (สัดส่วนในการซ้ำซ้อนของสาขาในแต่ละคู่ของธนาคารพาณิชย์)

ตารางที่ 5.5 สัดส่วนการตัดลดสาขาของธนาคารพาณิชย์ไทยจากการจำลองการรวมกิจการ

BBL																(หน่วย : ร้อยละ)
KTB	27.1															โดยที่ 1) ใหญ่ - ใหญ่
TFB	29.3	31.2														2) ใหญ่ - กลาง
SCB	28.5	29.9	33.3													3) ใหญ่ - เล็ก
BAY	29.1	31.8	33.5	32.8												4) กลาง - กลาง
TMB	28.1	32.6	31.0	34.5	33.1											5) กลาง - เล็ก
FBCB	13.1	15.4	15.6	16.2	19.6	18.4										6) เล็ก - เล็ก
SCIB	20.1	21.6	22.2	25.7	25.3	26.7	22.1									
BMB	20.6	21.7	22.9	26.8	28.9	26.1	22.4	24.7								
BOA	13.2	14.8	15.9	19.5	19.7	17.2	21.6	22.5	27.9							
BBC	17.9	18.4	19.6	19.6	21.6	20.2	18.6	20.4	22.2	20.8						
TDB	12.9	11.1	12.7	16.7	16.7	14.8	17.5	16.6	18.2	22.9	16.4					
NTB	8.5	9.6	11.0	12.8	13.6	13.9	19.1	18.3	18.2	26.6	14.6	19.0				
UB	14.2	13.5	15.2	16.7	17.0	17.7	18.2	19.3	20.6	21.9	16.6	15.9	20.2			
LTB	8.3	7.91	8.46	10.9	11.5	11.9	14.6	14.1	15.9	20.8	12.6	16.0	18.8	16.3		
	BBL	KTB	TFB	SCB	BAY	TMB	FBCB	SCIB	BMB	BOA	BBC	TDB	NTB	UB	LTB	

ที่มา : จากการคำนวณ

จากข้อมูลในตารางที่ 5.4 และตารางที่ 5.5 นั้นแสดงให้เห็นถึงจำนวนสาขาที่เหลืออยู่ภายหลังจากการจำลองการรวมกิจการ และร้อยละของจำนวนสาขานาครที่สามารถปรับลดได้ ซึ่งในแต่ละคู่การรวมกิจการนั้นมีโครงสร้างของการกระจายตัวของสาขาที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะแล้วการรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยนั้น สามารถตัดลดหรือยุบรวมสาขาลงได้ประมาณร้อยละ 19.71 โดยคู่การรวมกิจการที่สามารถตัดลดสาขาลงได้มากที่สุดคือคู่การรวมกิจการระหว่างธนาคารไทยพาณิชย์กับธนาคารทหารไทย โดยสามารถยุบสาขาลงได้ร้อยละ 34.49 ซึ่งสาเหตุที่สามารถตัดลดสาขาลงได้มากนั้นเนื่องจากการกระจายหรือการวางตำแหน่งของสาขาที่ใกล้เคียง

กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ และปริมาณผลมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 46.28 ของสาขาที่เข้าซื้อ
กัน รองลงมาได้แก่พื้นที่สาขาในภาคเหนือ (ร้อยละ 13.1) ในขณะที่คู่ของธนาคารแหลมทองกับ
ธนาคารกรุงไทยมีโครงสร้างตำแหน่งของสาขาที่ต่างกันอย่างสุดขั้วโดยตัดลดสาขาลงได้เพียงร้อยละ
7.91 เท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ธนาคารแหลมทองมีสาขาอยู่น้อยและกระจายไปในพื้นที่ที่ไม่
เข้าซื้อกับธนาคารกรุงไทยมากนัก ยกเว้นในพื้นที่ที่เป็นเขตชุมชนขนาดใหญ่ ทั้งนี้ในเขตกรุงเทพฯ
และปริมาณผลมีสัดส่วนการเข้าซื้อจากทั้งหมดร้อยละ 60 รองลงมาได้แก่พื้นที่ในภาคเหนือเช่นกัน

เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์โดยพิจารณาจากขนาดของธนาคารที่รวมกิจการ ในกลุ่ม
ธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกัน การรวมกิจการสามารถที่จะตัดลดสาขาที่เข้าซื้อกันได้เป็นสัดส่วนที่
มากที่สุดคือเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30.65 เมื่อเทียบกับกรณีการรวมกิจการกลุ่มอื่น รองลงมาได้แก่
การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดกลาง (เฉลี่ยร้อยละ 23.75) ในขณะที่การรวม
กิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดเล็กนั้นสามารถตัดลดสาขาได้น้อยที่สุดคือเฉลี่ยร้อยละ
14.25 ทั้งนี้ทั้งนี้การที่กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ที่รวมกิจการกันสามารถตัดลดสาขาลงได้มากก็
เนื่องมาจากลักษณะการวางตำแหน่งสาขาที่ใกล้เคียงกันเช่นในอำเภอขนาดใหญ่และขนาดกลาง
แต่ในกรณีของธนาคารขนาดกลางหรือขนาดเล็กนั้น การวางตำแหน่งของสาขานั้นมีลักษณะที่แตก
ต่างกันออกไปในแต่ละธนาคาร ถึงแม้ว่าในเขตชุมชนขนาดใหญ่จะมีธนาคารดังกล่าวเข้ามาตั้ง
สาขาการให้บริการ แต่ด้วยข้อจำกัดในหลายๆด้านเช่นเงินทุน ชื่อเสียง จึงทำให้ในบางกรณี
ธนาคารขนาดกลางหรือเล็ก ไม่สามารถขยายสาขาให้ครอบคลุมพื้นที่ได้ทั่วประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่า
ในบางพื้นที่อาจจะไม่มีสาขาของธนาคารขนาดเล็กตั้งอยู่เลย เช่นในภาคใต้มีสาขาของธนาคาร
นครธนเพียงแห่งเดียวที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา (ข้อมูลในปี 2540) หรือการที่ตั้งวาง
ตำแหน่งในพื้นที่ใหม่ๆแทนซึ่งมีคู่แข่งช้นน้อย หรือในพื้นที่มีแนวโน้มที่จะมีศักยภาพในการเติบโต
เป็นต้น

จำนวนสาขาภายหลังการรวมกิจการเป็นตัวแปรหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อ
ต้นทุนรวมว่าผลของการตัดลดสาขาที่เข้าซื้อกันนั้นจะช่วยลดต้นทุนลงได้เท่าไร ซึ่งหลังจากที่แทน
ค่าของตัวแปรต่างๆเข้าไปในสมการต้นทุนหลักแล้วจะได้ค่าประมาณการต้นทุนรวมก่อนและหลัง
การจำลองการรวมกิจการในแต่ละคู่การรวมกิจการ ซึ่งสามารถแสดงการเปลี่ยนแปลงในต้นทุน
ก่อนและหลังการจำลองการรวมกิจการได้กันดังนี้

ตารางที่ 5.7 การเปลี่ยนแปลงต้นทุนรวมภายหลังการจำลองการรวมกิจการ (แยกตามช่วงการเปลี่ยนแปลง)

ช่วงการเปลี่ยนแปลง (%)	จำนวน	ร้อยละ
-40 ถึง -30	2	1.90
-30 ถึง -20	12	11.43
-20 ถึง -10	41	39.05
-10 ถึง 0	49	46.67
0 ถึง 10	1	0.95
รวม	105	100.00
ค่าสถิติ	ค่าเฉลี่ย = -11.86129 ค่าสูงสุด = 1.3810 ค่าต่ำสุด = -31.4761	

ที่มา : จากการคำนวณ

ค่าเฉลี่ยจากคู่การจำลองการรวมกิจการทั้ง 105 กรณีนั้น พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วสามารถตัดลดต้นทุนลงได้ประมาณร้อยละ 11.86 โดยคู่การรวมกิจการที่สามารถตัดลดต้นทุนลงได้มากที่สุดคือการรวมกิจการระหว่างธนาคารศรีนครกับธนาคารทหารไทย ซึ่งสามารถตัดลดต้นทุนลงได้ถึงร้อยละ 31.47 ซึ่งโดยโครงสร้างของสาขาของธนาคารทั้งสองนี้ภายหลังการรวมกิจการสามารถยุบรวมสาขาลงได้ร้อยละ 26.16 นอกจากนี้คู่การรวมกิจการที่สามารถตัดลดต้นทุนรวมลงได้ในอันดับต้นๆ มีอยู่หลายคู่กรณีด้วยกันเช่นธนาคารมหานครกับธนาคารทหารไทย (26.75%) ธนาคารนครธนกับธนาคารทหารไทย (28.75%) หรือธนาคารไทยทูนกับธนาคารทหารไทย (26.69%) เป็นต้น อย่างไรก็ตามอัตราส่วนของการปิดสาขาที่ซ้ำซ้อนกันนั้นมีเพียงประมาณร้อยละ 14-18 เท่านั้น

ในอีกด้านหนึ่ง คู่การรวมกิจการที่ไม่สามารถตัดลดต้นทุนภายหลังการจำลองการรวมกิจการลงได้ได้แก่การรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงเทพกับธนาคารเอเชีย คือต้นทุนรวมสูงขึ้นร้อยละ 1.38 ถึงแม้ว่าสาขาส่งจะสามารถยุบลงได้ร้อยละ 13.24 ก็ตาม ซึ่งถึงแม้ว่าในงานศึกษานี้จะพิจารณาจำนวนสาขาเป็นปัจจัยหลักในการพิจารณาการตัดลดต้นทุนภายหลังการจำลองการรวมกิจการ แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นๆที่กระทบต่อต้นทุนของธนาคารภายหลังการจำลองการรวมกิจการเช่นการมีต้นทุนที่เพิ่มจากการปรับองค์กรภายหลังการรวมกิจการทั้งในส่วนของการบริหาร การจัดการ

หรือการปรับระบบงานให้สอดคล้องกัน ภาระหนี้สินของธนาคาร เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจแฝงอยู่ในส่วนของค่าความคลาดเคลื่อนในสมการต้นทุนทำให้ผลการจำลองการรวมกิจการมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้น สำหรับคู่กรณีอื่นที่ภายใต้การจำลองการรวมกิจการไม่สามารถที่จะตัดลดต้นทุนลงได้ หรือตัดลดลงได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่นกรณีของธนาคารกรุงเทพกับธนาคารกรุงเทพพาณิชย์ การ ลดลงเพียงร้อยละ 2.47 ธนาคารกรุงเทพกับธนาคารสหธนาคารลดลงร้อยละ 1.77 หรือธนาคารกสิกรไทยกับธนาคารเอเชียลดลงร้อยละ 2.57 เป็นต้น จะสังเกตได้ว่าเป็นลักษณะการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับธนาคารขนาดเล็กที่ต้นทุนภายหลังการรวมกิจการลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อย่างไรก็ตามความสามารถในการตัดลดต้นทุนของการจำลองการรวมกิจการดังกล่าว ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่ไม่เกินร้อยละ 20 คือมีถึงร้อยละ 85 จากคู่การรวมกิจการทั้งหมด โดยแบ่งเป็นระหว่างร้อยละ 10-20 ประมาณ 41 คู่การรวมกิจการและร้อยละ 0-10 อีก 49 คู่การรวมกิจการ

หากพิจารณาจำแนกรูปแบบการรวมกิจการออกตามขนาดของธนาคารที่รวมกิจการกัน แล้ว เช่นการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับธนาคารขนาดกลาง จะพบข้อนำสังเกตหลายประการด้วยกันกล่าวคือโดยเฉลี่ยแล้วลักษณะการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกัน หรือขนาดกลางกับเล็กจะสามารถตัดลดต้นทุนลงได้มากกว่ารูปแบบอื่นๆ ดังที่ยกตัวอย่างข้างต้น โดยสามารถที่จะตัดลดลงได้โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 22.28 และ 16.06 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามก็มีการกระจายของผลการตัดลดต้นทุนในแต่ละแบบที่สูงมากเช่นกัน ในขณะที่การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดเล็กนั้น โดยเฉลี่ยจะให้ผลการตัดลดต้นทุนที่น้อยที่สุดคือประมาณร้อยละ 6.01 เท่านั้น ซึ่งผลการศึกษาพิจารณาได้จากตารางสรุปที่ 5.8 ดังนี้

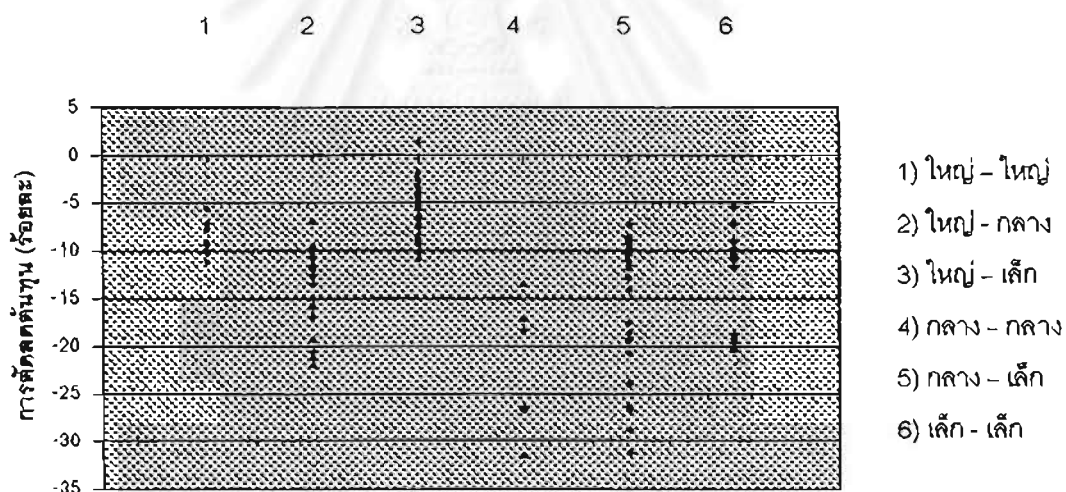
สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.8 ความสามารถในการตัดลดต้นทุน พิจารณาตามลักษณะการรวมกิจการ

ลักษณะการรวมกิจการ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย (%)	ค่าสูงสุด (%)	ค่าต่ำสุด (%)
ใหญ่ - ใหญ่	10	-8.3015	-5.5554	-11.0959
ใหญ่ - กลาง	20	-14.1492	-6.8976	-22.0302
ใหญ่ - เล็ก	30	-6.0160	1.3810	-10.8831
กลาง - กลาง	6	-22.2782	-13.4480	-31.4761
กลาง - เล็ก	24	-16.0602	-7.1929	-31.1904
เล็ก - เล็ก	15	-11.9892	-5.3315	-20.2845

ที่มา : จากการคำนวณ

รูปภาพที่ 5.1 แสดงการกระจายการตัดลดต้นทุนในรูปแบบต่างๆ

5.4 ประสิทธิภาพจากขนาดจากการจำลองการรวมกิจการ

สำหรับในส่วนของประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนในเรื่องของขนาดนั้น เมื่อนำค่าตัวเลขจากการจำลองการรวมกิจการไปคำนวณค่าประสิทธิภาพที่เกิดจากขนาดในแต่ละกรณีการรวมกิจการแล้ว ผลการศึกษาแสดงได้ในตารางที่ 5.9 และ 5.10 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วภายหลังจากการรวมกิจการ ธนาคารใหม่ที่เกิดขึ้นได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดมากขึ้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การประหยัดต่อขนาดเฉลี่ยเท่ากับ 0.802 ทั้งนี้คู่การรวมกิจการที่มีการประหยัดต่อขนาดมากที่สุด ได้แก่การรวมกิจการระหว่างธนาคารแหลมทองกับธนาคารศรีนคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การประหยัดต่อขนาดเท่ากับ 0.738 ในขณะที่คู่ของธนาคารนครธนกับธนาคารสหธนาคารได้ค่าประสิทธิภาพที่ต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับคู่การรวมกิจการคู่อื่นๆ คือมีค่าเท่ากับ 0.89 ทั้งนี้เมื่อแยกพิจารณาออกตามชนิดของผลผลิตโดยเฉลี่ยแล้ว เงินลงทุนในหลักทรัพย์จะเป็นผลผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดมากที่สุด รองลงมาได้แก่รายได้จากค่าธรรมเนียม และเงินให้กู้ยืมตามลำดับ

ตารางที่ 5.9 ประสิทธิภาพจากขนาดภายใต้การจำลองการรวมกิจการ

BBL																
KTB	0.771															
TFB	0.792	0.777														
SCB	0.793	0.779	0.807													
BAY	0.785	0.756	0.796	0.798												
TMB	0.791	0.760	0.804	0.806	0.781											
FBCB	0.789	0.753	0.801	0.803	0.772	0.777										
SCIB	0.794	0.761	0.808	0.811	0.782	0.791	0.775									
BMB	0.792	0.748	0.804	0.806	0.769	0.773	0.747	0.767								
BOA	0.800	0.772	0.820	0.823	0.799	0.812	0.799	0.818	0.798							
BBC	0.803	0.776	0.823	0.827	0.803	0.816	0.804	0.823	0.801	0.858						
TDB	0.797	0.760	0.814	0.818	0.784	0.792	0.769	0.791	0.749	0.829	0.834					
NTB	0.805	0.771	0.826	0.830	0.800	0.812	0.792	0.817	0.779	0.863	0.871	0.822				
UB	0.807	0.776	0.829	0.833	0.806	0.820	0.804	0.828	0.798	0.875	0.883	0.841	0.896			
LTB	0.802	0.764	0.822	0.826	0.791	0.800	0.772	0.799	0.738	0.851	0.854	0.786	0.849	0.877		
	BBL	KTB	TFB	SCB	BAY	TMB	FBCB	SCIB	BMB	BOA	BBC	TDB	NTB	UB	LTB	

โดยที่ 1) ใหญ่ - ใหญ่
 2) ใหญ่ - กลาง
 3) ใหญ่ - เล็ก
 4) กลาง - กลาง
 5) กลาง - เล็ก
 6) เล็ก - เล็ก

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 5.10 ประสิทธิภาพจากขนาดภายใต้การจำลองการรวมกิจการ (จำแนกตามช่วง)

ช่วงประสิทธิภาพจากขนาด	จำนวน	ร้อยละ
0.7 ถึง 0.75	4	3.81
0.75 ถึง 0.8	46	43.81
0.8 ถึง 0.85	46	43.81
0.85 ถึง 0.9	9	8.57
รวม	105	100.00
ค่าสถิติ	ค่าเฉลี่ย = 0.8027 ค่าสูงสุด = 0.8960 ค่าต่ำสุด = 0.7379	

ที่มา : จากการคำนวณ

การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกันเช่นธนาคารกรุงเทพกับธนาคารกสิกรไทย หรือธนาคารไทยพาณิชย์นั้น จะให้ประสิทธิภาพจากขนาดในผลผลิตประเภทเงินให้กู้ยืมมากที่สุดคือประมาณ 0.59 ขณะที่ธนาคารที่เกิดจากการรวมกิจการของธนาคารศรีนครและธนาคารแหลมทอง กลับไม่พบประสิทธิภาพจากขนาดและเป็นกรณีที่น่าที่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับคู่การรวมกิจการอื่นๆ ในผลผลิตประเภทเงินให้กู้ยืม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.04 ซึ่งแสดงถึงความไม่มีประสิทธิภาพจากขนาดในผลผลิตนี้ แต่อย่างไรก็ตามคู่การรวมกิจการดังกล่าวกลับมีค่าประสิทธิภาพโดยรวมที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากได้รับการชดเชยในประสิทธิภาพจากขนาดในผลผลิตประเภทเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ซึ่งกลับมีประสิทธิภาพมากที่สุดเช่นกัน ในด้านความมีประสิทธิภาพจากขนาดในผลผลิตประเภทที่สองคือเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ที่น้อยที่สุดได้แก่การรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงเทพกับธนาคารกสิกรไทย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงทิศทางที่สวนทางกันระหว่างความมีประสิทธิภาพต่อขนาดในเงินกู้ยืมกับเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ซึ่งถ้าได้ประโยชน์จากขนาดในผลผลิตหนึ่งแล้ว ก็อาจจะไม่ได้ประโยชน์จากประสิทธิภาพต่อขนาดในเงินลงทุนในหลักทรัพย์

ในผลผลิตประเภทที่สามซึ่งโครงสร้างต้นทุนแสดงให้เห็นถึงความไม่สามารถในการผลิตร่วมกับผลผลิตอื่นๆ (โดยพิจารณาจากค่าตัวเลขประสิทธิภาพที่เกิดจากการขยายขอบเขตการผลิตจากสมการต้นทุนหลัก กล่าวคือมีค่าใกล้เคียงศูนย์) พบว่าในผลผลิตประเภทรายได้จากค่าธรรมเนียม นั้นโดยเฉลี่ยแล้วได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้เท่ากับ 0.02)

ทั้งนี้คู่การรวมกิจการที่ได้รับประโยชน์จากประสิทธิภาพต่อขนาดในผลผลิตประเภทนี้มากที่สุดคือ การรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงเทพกับธนาคารกสิกรไทย ในขณะที่คู่การรวมกิจการที่มีประสิทธิภาพจากขนาดที่น้อยที่สุดในผลผลิตประเภทนี้คือการรวมกิจการระหว่างธนาคารศรีนครกับธนาคารแหลมทอง

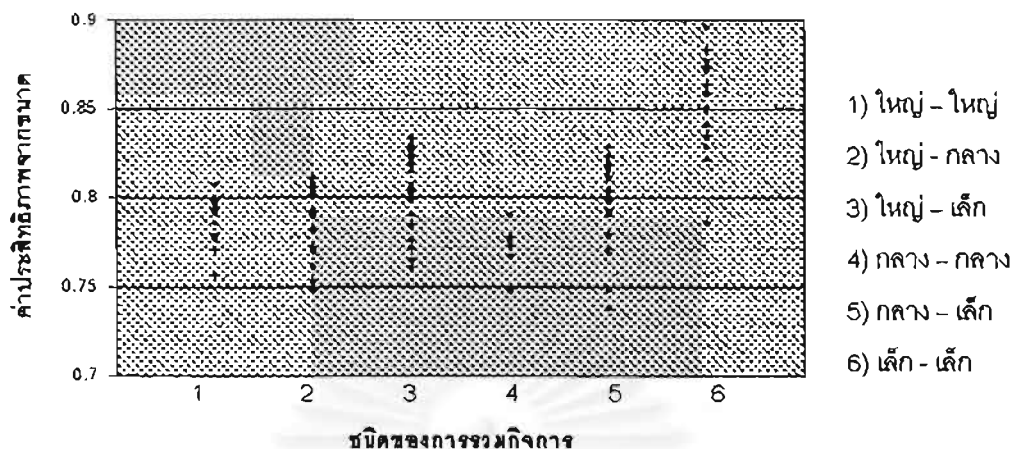
หากจะพิจารณาในลักษณะของการรวมกิจการกันแล้วพบว่าลักษณะการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกันจะให้ค่าความมีประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีที่สุด รองลงมาได้แก่การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกัน และกับธนาคารขนาดกลางตามลำดับ โดยธนาคารขนาดเล็กที่รวมกิจการกันจะให้ค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับ การรวมกิจการแบบอื่นๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกันจะให้ค่าความประหยัดต่อขนาดในผลผลิตประเภทเงินให้กู้ยืมและรายได้จากค่าธรรมเนียมที่ดีที่สุด โดยเฉลี่ย ส่วนเงินลงทุนในหลักทรัพย์นั้น การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกันจะให้ค่าความมีประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีที่สุดโดยเฉลี่ย ดังแสดงรายละเอียดสรุปในตารางที่ 5.11

ตารางที่ 5.11 ประสิทธิภาพจากขนาดโดยเฉลี่ยของคู่การรวมกิจการโดยแบ่งตามขนาดของการรวมกิจการ

ลักษณะการรวมกิจการ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
ใหญ่ - ใหญ่	10	0.7857	0.8075	0.7566
ใหญ่ - กลาง	20	0.7871	0.8114	0.7481
ใหญ่ - เล็ก	30	0.8039	0.8336	0.7603
กลาง - กลาง	6	0.7719	0.7905	0.7476
กลาง - เล็ก	24	0.7973	0.8285	0.7379
เล็ก - เล็ก	15	0.8531	0.8960	0.7857

ที่มา : จากการคำนวณ

รูปภาพที่ 5.2 แสดงการกระจายประสิทธิภาพจากขนาดในการรวมกิจการแบบต่างๆ

สำหรับการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิตในกรณีของการรวมกิจการขนาดค่านั้น ภายใต้โครงสร้างของสมการต้นทุนเดิม จะให้ค่าประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตเท่าเดิม โดยการผลิตในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของไทยนั้นไม่พบความมีประสิทธิภาพในแง่ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างการทำกู้ยืมและการลงทุนในหลักทรัพย์ ส่วนคู่ผลิตที่รวมกับรายได้จากค่าธรรมเนียมนั้นพบว่าไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตรวมกัน (No Joint of production) ซึ่งค่าที่ได้มีค่าใกล้เคียงศูนย์มาก

ในส่วนของตัวแปรควบคุมที่นำมาพิจารณาในสมการต้นทุนนั้น แนวโน้มของเวลาซึ่งเป็นตัวแปรที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนรวม ผลจากการศึกษาพบว่าโครงสร้างต้นทุนในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยนั้น การรับเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงาน ไม่ได้ช่วยให้ต้นทุนรวมลดลงได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้มีค่า 0.011 กล่าวคือการรับเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตนั้นส่งผลให้ต้นทุนเปลี่ยนแปลงมากขึ้นร้อยละ 0.01 อย่างไรก็ตามแนวโน้มของเวลาที่ได้นำมาใช้ในการพิจารณาผลของเทคโนโลยีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงต้นทุนในแบบจำลองนี้ มีช่วงในการพิจารณาที่น้อยเกินไป ซึ่งอาจจะทำให้ข้อสรุปข้างต้นไม่สามารถที่จะนำมาอธิบายได้อย่างชัดเจนนัก

5.5 กรณีศึกษา

จากผลการศึกษาข้างต้นเป็นเพียงการจำลองการรวมกิจการกันระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทย ซึ่งยังมีได้เป็นการรวมกิจการที่เกิดขึ้นจริง ยกเว้นในกรณีของธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานคร ซึ่งถูกบังคับให้รวมกิจการกันโดยธนาคารกรุงไทยจะรับโอนทั้งเครือข่ายสาขาและพนักงานของธนาคารมหานครไปเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารกรุงไทย ซึ่งผลการศึกษาของคู่การรวมกิจการดังกล่าวให้ผลดังนี้

ตารางที่ 5.12 ผลการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานคร

เกณฑ์	กรุงไทย	มหานคร	กรุงไทย + มหานคร
ตัดลดต้นทุน	-	-	13.56
ประสิทธิภาพจากขนาดโดยรวม	0.7607	0.7790	0.7532
เงินให้กู้ยืม	0.7931	0.9564	0.7614
เงินลงทุนในหลักทรัพย์	-0.0613	-0.2160	-0.0263
รายได้จากค่าธรรมเนียม	0.0289	0.0386	0.0181

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตารางที่ 5.12 ในกรณีของการรวมกิจการระหว่างธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานครสามารถที่จะตัดลดต้นทุนลงได้ประมาณร้อยละ 13.561 ในขณะที่โครงสร้างการกระจายของสาขาสามารถยุบรวมสาขาภายหลังการรวมกิจการได้เพียงร้อยละ 15.40 จากสาขารวมทั้งหมด อย่างไรก็ตามตัวเลขดังกล่าวก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ในส่วนของประสิทธิภาพที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดนั้นในผลผลิตทั้งสามประเภทภายหลังการจำลองการรวมกิจการ ทุกผลผลิตได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดที่เพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบกับก่อนการรวมกิจการในแต่ละธนาคาร รวมไปถึงค่าประสิทธิภาพต่อขนาดโดยรวมด้วย ยกเว้นในผลผลิตประเภทการลงทุนในหลักทรัพย์ที่ค่าประสิทธิภาพจากขนาดภายหลังการจำลองการรวมกิจการมีค่าที่แย่งลง อย่างไรก็ตามการวัดถึงประสิทธิภาพดังกล่าวเป็นเพียงการพิจารณาเฉพาะการประหยัดต่อขนาด และการตัดลดต้นทุนเท่านั้น ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริง ควรที่จะนำเอาข้อมูลในด้านอื่นๆมาประกอบในการพิจารณาเพิ่มเติมด้วยเช่น ขนาดของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของทั้งคู่การรวมกิจการ ซึ่งสร้างปัญหาให้ในการบริหารภายหลังการรวมกิจการ เป็นต้น

ในส่วนของการรวมกิจการในกรณีอื่น ๆ นั้นมิได้เกิดขึ้นจริง (ระหว่างธนาคารพาณิชย์ของไทยด้วยกัน) จะมีเพียงในกรณีของธนาคารจากต่างประเทศที่เข้ามาซื้อหุ้นเพิ่มทุนในธนาคารพาณิชย์ไทยเท่านั้น เช่น ธนาคารเอบีเอ็นเอมโร จากประเทศเนเธอร์แลนด์ที่เข้ามาซื้อหุ้นเพิ่มทุนของธนาคารเอเชีย จนกลายเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และเข้าดำเนินกิจการแทน เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็มีคู่กรณีอื่นๆ ที่นำศึกษาในหลายกรณีด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารขนาดเล็กที่มีปัญหาในการดำเนินงาน ในกรณีของธนาคารเอเชีย และธนาคารไทยทูนันในปัจจุบันนั้นสามารถที่จะแก้ไขปัญหาไปได้ในระดับหนึ่งแล้วด้วยการเพิ่มทุน และมีผู้สนใจซื้อหุ้นเพิ่มทุนไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในส่วนของธนาคารพาณิชย์ที่เหลือ และมีปัญหาอยู่นั้น เช่น ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารศรีนคร และธนาคารนครธน ที่ในปัจจุบันรัฐบาลได้เข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานอันเนื่องมาจากปัญหาในการดำเนินงาน และเตรียมหาผู้ร่วมทุนเข้ามาบริหาร ดังนั้นในกรณีของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 3 แห่งจึงมีความเป็นไปได้ที่จะถูกรวมกิจการเข้ากับธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะขอยกตัวอย่างในกรณีที่ธนาคารทั้งสามแห่งรวมกิจการกับธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของไทย ซึ่งน่าจะเป็นไปได้มากกว่าการรวมกิจการกับธนาคารพาณิชย์ไทยขนาดอื่น ซึ่งผลการศึกษาแสดงได้ในตารางที่ 5.13

ในกรณีของธนาคารนครธน ซึ่งถูกรัฐเข้าแทรกแซงโดยสั่งลดทุนและเพิ่มทุน เนื่องจากมีปัญหาในการดำเนินงาน ซึ่งในภายหลังจะเตรียมขายให้แก่ผู้ที่สนใจต่อไปนั้น ในการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารนครธนกับธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของไทยทั้ง 5 แห่งนั้น ผลการศึกษาพบว่า ในด้านของความสามารถในการตัดลดต้นทุนนั้นการรวมกิจการกับธนาคารกรุงไทยจะสามารถตัดลดต้นทุนลงได้มากที่สุดคือประมาณร้อยละ 9.08 ในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาดนั้นการรวมกิจการกับธนาคารกรุงไทยก็ให้ค่าที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเช่นกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าประสิทธิภาพดังกล่าวหากเปรียบเทียบกับก่อนการจำลองการรวมกิจการกลับแย้ง ในอีกกรณีหนึ่งคือการรวมกิจการกับธนาคารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งให้ค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่ตีรองลงมา และมีค่าที่ดีขึ้นจากก่อนการรวมกิจการ เมื่อแยกพิจารณาออกตามชนิดของผลผลิตแล้ว การรวมกิจการกับธนาคารกรุงเทพจะให้ค่าประสิทธิภาพจากขนาดในเงินให้กู้ยืมและรายได้จากค่าธรรมเนียม ดีที่สุด ในขณะที่เงินลงทุนในหลักทรัพย์นั้น การรวมกิจการกับธนาคารกรุงศรีอยุธยาจะให้ค่าที่ดีที่สุด

ตารางที่ 5.13 ผลการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยคู่ต่างๆ

กรณี		การตัดลดต้นทุน (%)	ประสิทธิภาพของ ขนาดก่อนการรวม		ประสิทธิภาพ จากขนาด หลังการรวมกิจ การ
			ธนาคารที่ มีปัญหา	อื่นๆ	
นครธน	กรุงเทพ	4.1797 (5)	0.9394	0.8165	0.8053* (3)
	กสิกรไทย	6.3711 (3)		0.8495	0.8264* (4)
	ไทยพาณิชย์	7.2877 (2)		0.8323	0.8302* (5)
	กรุงไทย	9.0864 (1)		0.7607	0.7718 (1)
	กรุงศรีอยุธยา	5.3695 (4)		0.8046	0.8000* (2)
ศรีนคร	กรุงเทพ	11.9125 (5)	0.7420	0.8165	0.7920 (3)
	กสิกรไทย	15.6935 (4)		0.8495	0.8039 (4)
	ไทยพาณิชย์	16.9962 (1)		0.8323	0.8066 (5)
	กรุงไทย	15.7700 (3)		0.7607	0.7481 (1)
	กรุงศรีอยุธยา	15.9588 (2)		0.8046	0.7698 (2)
นครหลวง ไทย	กรุงเทพ	6.8976 (5)	0.8682	0.8165	0.7941* (3)
	กสิกรไทย	9.4522 (4)		0.8495	0.8086* (4)
	ไทยพาณิชย์	10.7509 (2)		0.8323	0.8115* (5)
	กรุงไทย	11.7340 (1)		0.7607	0.7612 (1)
	กรุงศรีอยุธยา	9.6893 (3)		0.8046	0.7829* (2)

หมายเหตุ : 1) * แสดงถึงประสิทธิภาพต่อขนาดดีขึ้น

2) ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงอันดับ

ที่มา : จากการคำนวณ

สำหรับกรณีของธนาคารศรีนครซึ่งก็มีปัญหาในลักษณะที่คล้ายกับของธนาคารนครธน และทางการก็ได้เข้าแทรกแซงการดำเนินงานเช่นกันนั้น ผลการจำลองการรวมกิจการพบว่าในด้านของความสามารถในการตัดลดต้นทุนนั้น การรวมกิจการกับธนาคารไทยพาณิชย์จะสามารถตัดลด

ต้นทุนลงได้มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 16.99 รองลงมาได้แก่ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาดนั้น การรวมกิจการกับธนาคารกรุงไทยยังคงเป็นการรวมที่ให้ประสิทธิภาพจากขนาดโดยรวมมากที่สุด รองลงมาได้แก่การรวมกับธนาคารกรุงศรี และธนาคารกรุงเทพตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามชนิดของผลผลิตแล้วเงินให้กู้ยืม และรายได้จากค่าธรรมเนียม จะได้ประโยชน์จากการรวมกิจการมากที่สุดหากรวมกับธนาคารกรุงเทพ ในขณะที่เงินลงทุนในหลักทรัพย์นั้น การรวมกิจการกับธนาคารกรุงศรีอยุธยาจะให้ค่าที่ดีที่สุดเช่นกัน

กรณีสุดท้ายซึ่งเป็นการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารนครหลวงไทยกับธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ของไทย 5 แห่ง พบว่า ความสามารถในการตัดลดต้นทุนจะดีที่สุดหากเป็นการรวมกิจการกับธนาคารกรุงไทย โดยสามารถลดได้ประมาณร้อยละ 11.73 ในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาดนั้นแม้ว่าการรวมกับธนาคารกรุงไทยจะให้ค่าประสิทธิภาพที่ดีที่สุด แต่ค่าที่ได้ก็มิได้แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงค่าประสิทธิภาพต่อขนาดของทั้งสองธนาคารโดยค่าที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.7612 หากพิจารณาในลำดับถัดมา การรวมกิจการกับธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัดจะให้ค่าประสิทธิภาพจากขนาดเท่ากับ 0.7829 และมีค่าดีขึ้นก่อนการรวมกิจการในทั้งสองธนาคาร และเมื่อพิจารณาแยกออกตามชนิดของผลผลิตก็ให้ผลเช่นเดียวกันกับ ในกรณีของธนาคารนครธน และศรีนคร ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ในแต่ละธนาคารมีค่าความประหยัดต่อขนาดในแต่ละผลผลิตที่ได้อยู่แล้วก่อนการรวมกิจการกัน

กล่าวโดยสรุปจากผลการศึกษาข้างต้นทั้งในส่วนของ การจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยด้วยกันทั้ง 105 กรณี และคู่การรวมกิจการที่เกิดขึ้นจริงแล้วนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการรวมกิจการสามารถที่จะได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดในทุกกรณี ยกเว้นในส่วนของ การรวมกิจการกับธนาคารขนาดเล็กบางแห่งซึ่งอาจมีการชดเชยผลเสียจากขนาดของธนาคารขนาดเล็กจนทำให้ธนาคารที่รวมกิจการด้วยเสียประโยชน์จากขนาดเดิม ในส่วนของ การตัดลดต้นทุนนั้นการรวมกิจการในกลุ่มของธนาคารขนาดกลางด้วยกันสามารถตัดลดต้นทุนได้มากที่สุด ถึงแม้ว่าสัดส่วนในการตัดลดสาขาที่ซ้ำซ้อนกันจะน้อยกว่ากรณีการรวมกิจการของกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ก็ตาม สำหรับการรวมกิจการที่เกิดขึ้นจริงระหว่างธนาคารกรุงไทยกับธนาคารมหานครนั้นโดยภาพรวมถือว่าได้ประโยชน์จากการรวมกิจการในด้านประสิทธิภาพจากขนาดและการตัดลดต้นทุน เช่นเดียวกันกับการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับคู่

ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กที่มีปัญหาการดำเนินงานในปัจจุบันซึ่งก็สามารถได้ประโยชน์จากการ
ตัดลดต้นทุนและประสิทธิภาพจากขนาดได้

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาถึงประสิทธิภาพจากการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ของไทย โดยพิจารณาทางด้านต้นทุน ทั้งในเรื่องของความสามารถในการตัดลดต้นทุน และประสิทธิภาพจากขนาดในบทที่ผ่านมา ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการศึกษาที่ได้ตลอดจนข้อเสนอแนะ ทั้งในส่วนของการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ และ การศึกษาในเรื่องการรวมกิจการในขั้นต่อไป

6.1 บทสรุป

จากผลการศึกษาในโครงสร้างต้นทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย โดยเฉลี่ยแล้วยังมีประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นจากขนาด (0.8277) รวมไปถึงเมื่อพิจารณาในแต่ละธนาคารก่อนการจำลองการรวมกิจการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย การดำเนินงานยังมีจุดที่มีประสิทธิภาพจากต้นทุนมากที่สุด หากแต่สามารถที่จะขยายขนาดการผลิตออกไปเพื่อให้ได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดได้มากยิ่งขึ้นในผลผลิตทั้งสามประเภท และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตประเภทรายได้จากค่าธรรมเนียมต่างๆ ซึ่งจะสามารถได้ประโยชน์จากการขยายขนาดการผลิตออกไปได้มากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในผลผลิตดังกล่าวเท่ากับ 0.011 รองลงมาได้แก่การลงทุนในหลักทรัพย์ และเงินให้กู้ยืมตามลำดับ

ในส่วนของประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ไทยพบว่าไม่มีประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนในการผลิตร่วมกันระหว่างคู่ผลผลิตต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเงินให้กู้ยืมกับเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ซึ่งค่าที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.1627 สำหรับคู่ผลผลิตรูปแบบอื่นนั้น คือ เงินให้กู้ยืมกับรายได้จากค่าธรรมเนียม และเงินลงทุนในหลักทรัพย์กับรายได้จากค่าธรรมเนียม นั้น ค่าที่คำนวณได้มีค่าใกล้เคียงศูนย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่สามารถในการผลิตสินค้าร่วมกันได้ (No joint of production) จากผลการศึกษาถึงประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ไทย อาจกล่าวได้ว่าโดยภาพรวมของของโครงสร้างต้นทุนในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยสามารถที่จะขยายปริมาณการผลิตเพื่อที่จะได้ประสิทธิภาพจากขนาดได้มากขึ้น ในผลผลิตทั้งสามประเภท อย่างไรก็ตามในการผลิตในแต่ละผลผลิตนั้น ไม่มีประสิทธิภาพจากการขยายขอบเขตการผลิตร่วมกัน

6.1.1 การตัดลดต้นทุน

หลังจากการจำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยเป็นคู่ๆ ทั้ง 105 กรณีนั้น เมื่อพิจารณาในด้านความสามารถในการตัดลดต้นทุนภายหลังการรวมกิจการ โดยในการศึกษาได้ใช้จำนวนสาขาเป็นปัจจัยในการวัดถึงขีดความสามารถในการตัดลดต้นทุนภายหลังการจำลองการรวมกิจการ ซึ่งได้มีการตัดลดสาขาที่ซ้อนทับกันอยู่ ออก ผลการศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นว่าภายหลังการจำลองการรวมกิจการธนาคารระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทย สามารถตัดลดต้นทุนลงได้โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 11.86 ในขณะที่สัดส่วนในการตัดลดสาขาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 19.71 ทั้งนี้ ความสามารถในการตัดลดต้นทุนในแต่ละคู่ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งใช้เพียงจำนวนของสาขาเป็นเกณฑ์หลักในการพิจารณาถึงความสามารถดังกล่าว อย่างไรก็ตามไม่สามารถที่จะนำมาสรุปได้ อย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการตัดลดต้นทุนกับสัดส่วนของการตัดลดสาขาที่ว่าหากมีสัดส่วนการตัดลดสาขาที่สูงจะช่วยให้สามารถตัดลดต้นทุนรวมได้มากตามไปด้วยการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวจึงเป็นเพียงเกณฑ์อย่างคร่าวๆ ในการคำนวณถึงความสามารถในการตัดลดต้นทุนเท่านั้น ซึ่งหากมีการกำหนดเงื่อนไขที่มากขึ้น ก็อาจสามารถคำนวณต้นทุนได้ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่นการนำขนาดของสาขาของธนาคารพาณิชย์เข้ามาพิจารณาด้วย หรือต้นทุนของสำนักงานใหญ่ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีต้นทุนส่วนกลางที่สามารถใช้ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ ส่วนกลาง ค่าใช้จ่ายแก่ผู้บริหาร หรือแผนกต่างๆ ในลักษณะที่เรียกว่า Back Office เป็นต้น

6.1.2 การประหยัดต่อขนาด

ในประเด็นเรื่องการประหยัดต่อขนาดภายหลังการจำลองการรวมกิจการ และคำนวณค่าประสิทธิภาพจากขนาดในแต่ละคู่การรวมกิจการ ซึ่งพบว่าธนาคารภายหลังการจำลองการรวมกิจการโดยเฉลี่ยแล้วมีค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีขึ้น โดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.8027 จากเดิม 0.8277 (ประสิทธิภาพจากขนาดโดยเฉลี่ยของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย) ซึ่งถือว่าได้ประโยชน์จากการรวมกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกัน และ ธนาคารขนาดกลางด้วยกัน ในกรณีการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดเล็กกับเล็ก และขนาดใหญ่กับเล็ก ให้ค่าประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม คือไม่ได้ช่วยให้มีประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีขึ้นจากก่อนการรวมกิจการ อย่างไรก็ตามในทุกกรณีก็ยังมีประสิทธิภาพต่อขนาดทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการรวมกิจการในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นในลักษณะของการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่รวมกิจการกับธนาคารขนาดเล็ก หรือขนาดกลาง ซึ่งเป็นธนาคารที่มีปัญหาในการดำเนินงานจนทางการต้องเข้าไปแทรกแซงนั้น ผลการศึกษาโดยรวมแล้วธนาคารภายหลังการรวมกิจการมีประสิทธิภาพจากขนาดที่ดีขึ้น เมื่อเทียบกับประสิทธิภาพจาก

ขนาดในแต่ละธนาคารก่อนการรวมกิจการ แต่ก็มีในบางกรณีที่ค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่ได้เป็นการชดเชยกันระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก โดยธนาคารขนาดเล็กจะได้ประโยชน์จากขนาดที่เพิ่มขึ้นเช่นกรณีของธนาคารกรุงไทยกับธนาคารนครธน ธนาคารกรุงเทพกับธนาคารศรีนคร หรือธนาคารกรุงไทยกับธนาคารนครหลวงไทย เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอบนเนะ

ในส่วนนี้จะนำเสนอออกเป็นสองส่วนกล่าวคือ ในส่วนแรกจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ และส่วนที่สองจะเป็นข้อเสนอในเรื่องของการศึกษาต่อไป

6.2.1 แนวทางในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์

การรวมกิจการซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการแก้ปัญหาการดำเนินงานของสถาบันการเงิน เพื่อให้เกิดความมั่นคง ตลอดจนเพื่อการขยายตัวของสถาบันการเงินในการรองรับการแข่งขันกันในอนาคต จากผลการศึกษาซึ่งพิจารณาเฉพาะประสิทธิภาพจากขนาดและการตัดลดต้นทุน ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การรวมกิจการสามารถที่จะได้ประโยชน์จากการประหยัดทางด้านต้นทุนทั้งจากประสิทธิภาพจากขนาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่ด้วยกัน หรือระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกัน และความสามารถในการตัดลดซึ่งจะสามารถตัดลดได้มากในกรณีของการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกัน

ในกรณีของการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกันนั้น ซึ่งในปัจจุบันแต่ละแห่งต่างก็ประสบปัญหาในการดำเนินงานในระดับที่สูง จนบางแห่งต้องรับความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งถ้าพิจารณาเฉพาะประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นภายหลังการจำลองการรวมกิจการแล้ว การรวมกิจการในลักษณะดังกล่าวก็น่าที่จะช่วยให้สถาบันการเงินที่เกิดขึ้นใหม่มีความสามารถในการแข่งขันที่มากขึ้น อย่างไรก็ตามความเป็นไปได้ในการรวมกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะของสถาบันการเงินที่มีปัญหาและจะต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือถูกผนวกกิจการ โดยสถาบันการเงินที่ใหญ่กว่าเพื่อที่จะสามารถเข้าไปช่วยเหลือ ตลอดจนรองรับความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งในลักษณะการรวมกิจการดังกล่าว สามารถตัดลดต้นทุนได้ในระดับหนึ่ง (การรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับเล็กสามารถตัดลดต้นทุนได้ประมาณร้อยละ 6.01 และระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดกลางตัดลดได้ประมาณร้อยละ 14.14) อีกทั้งประสิทธิภาพจากขนาดที่เกิดขึ้นก็ได้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในกรณีดังกล่าว โดยเฉพาะระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับเล็ก ซึ่งประสิทธิภาพจากขนาดแทบไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามในกรณีของการ

จำลองการรวมกิจการระหว่างธนาคารขนาดกลางด้วยกันซึ่งสามารถที่จะตัดลดต้นทุนและได้ประโยชน์จากขนาดมากที่สุดภายหลังกการรวมกิจการ ก็แสดงให้เห็นถึงขนาดที่เหมาะสมของการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ของไทยได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นแล้วแนวคิดในการแก้ปัญหาสถาบันการเงินโดยการรวมหรือควบกิจการ หากพิจารณาเฉพาะทางด้านต้นทุน และโอกาสในการรวมกิจการแล้ว ประโยชน์ที่ได้จึงเป็นในลักษณะของความสามารถในการตัดลดต้นทุนได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น (ในโครงสร้างของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งเป็นแบบธนาคารสาขา) ซึ่งขนาดของต้นทุนที่สามารถตัดลดได้จากสาขาที่ซ้อนทับกันในพื้นที่ก็เป็นเพียงเครื่องชี้วัดอย่างคร่าวๆเท่านั้น (ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 6.1.1) ในส่วนของประสิทธิภาพจากขนาดนั้นส่วนใหญ่นาธนาคารขนาดกลางและเล็กที่รวมกิจการจะได้ประโยชน์จากการรวมกิจการ ในขณะที่ธนาคารขนาดใหญ่จะมีค่าประสิทธิภาพจากขนาดที่แย่งลง

อย่างไรก็ตามธนาคารยังสามารถที่จะได้ประโยชน์จากการขยายขนาดการผลิตในผลผลิตแต่ละชนิดของธนาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลผลิตประเภทรายได้จากค่าธรรมเนียม ซึ่งมีประสิทธิภาพจากขนาดมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตประเภทเงินให้กู้ยืมและเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ทั้งนี้ในอนาคตซึ่งการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มที่ธนาคารพาณิชย์จะแสดงบทบาทในลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกทางการเงินมากขึ้น (Financial Facilities) ขณะเดียวกันบทบาททางด้านตัวกลางทางการเงิน (Financial Intermediary) นั้นเริ่มลดความสำคัญลง จะเห็นได้จากส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยได้ลดลงเป็นลำดับ อีกทั้งการมีผลผลิตทางการเงินใหม่ๆ ออกมาสนองความต้องการของลูกค้ามากขึ้น พร้อมกับการพัฒนาของตลาดเงินของประเทศสู่การเปิดเสรีทางการเงินในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นการพึ่งพารายได้จากค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ จึงเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในอนาคต ในขณะที่เงินให้กู้ยืมและเงินลงทุนในหลักทรัพย์นั้น ธนาคารพาณิชย์ก็ควรพยายามขยายการผลิตเพื่อไปสู่ระดับที่มีประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนที่ดีที่สุดไปพร้อมกัน

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ จากผลการศึกษาซึ่งแสดงถึงความไม่มีประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย อันเป็นผลจากการที่ลูกค้าผู้ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดังกล่าวยังขาดความเข้าใจและคุ้นเคยกับการเปลี่ยนแปลงจน

ทำให้ประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงานไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ เช่นเครื่องรับฝากเงินอัตโนมัติ เครื่องรับฝากเช็ค เครื่องแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยังมีความคุ้นเคยกับบริการต่างๆที่พนักงานคอยอำนวยความสะดวกให้

ซึ่งในอนาคตสาขาของธนาคารพาณิชย์อาจมีพนักงานเพียง 2-3 คนคอยให้คำแนะนำ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ลูกค้าดำเนินการด้วยตัวเอง และพนักงานจะคอยตอบคำถามและให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับบริการของธนาคารเท่านั้นในลักษณะที่เรียกว่าธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Branch) ซึ่งน่าจะช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานได้มากขึ้นหากลูกค้าสามารถที่จะทำธุรกรรมได้ด้วยตัวเอง และจะช่วยให้การใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตและอำนวยความสะดวกมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดทางด้านข้อมูลในการประมาณการสมการต้นทุนของตัวแปรอื่นๆ ทำให้ตัวแปรแนวโน้มของเวลาที่ใช้เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีช่วงที่สั้นเกินไปในการที่จะสามารถอธิบายถึงผลกระทบที่มีต่อต้นทุนได้ ซึ่งในทางปฏิบัติควรที่จะมีระยะเวลาที่มากขึ้น

นอกจากนี้การรวมกิจการก็ยังเป็นเพียงแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินเท่านั้น ซึ่งประโยชน์จากการรวมกิจการกันของสถาบันการเงินควรที่จะมีเกณฑ์ในการตัดสินใจก่อนที่จะรวมกิจการกันจริงที่มากกว่านี้ เช่นโครงสร้างของสาขา ลักษณะของผลผลิตขององค์กรมีความเชื่อมโยงกันขนาดใด หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมการบริหารหรือการดำเนินงานในองค์กร

6.2.2 ข้อเสนอในเรื่องของการศึกษาต่อไป

สำหรับข้อเสนอในเรื่องของแนวทางในการศึกษาต่อไปนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการจำลองการรวมกิจการซึ่งยังมีได้เกิดขึ้นจริง อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการศึกษาในหลายๆเรื่องเช่นข้อมูลที่ใช้อยู่ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ อาจทำให้การประมาณสมการต้นทุนเกิดความคลาดเคลื่อนจากภาวะปกติ นอกจากนี้แนวทางในการพิจารณาถึงผลจากการรวมกิจการโดยพิจารณาจากต้นทุนของธนาคารพาณิชย์นั้นอยู่ภายใต้ข้อสมมติหลายข้อเพื่อให้การวิเคราะห์สามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยไม่ได้นำผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรวมกิจการในด้านอื่นๆนอกจากสาขา ขนาด มาพิจารณา เช่นผลได้ที่เพิ่มขึ้น (Synergy) จากการรวมกิจการ การจ้างงานภายหลังการรวมกิจการ อย่างไรก็ตามเพื่อให้การวิเคราะห์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้นในการศึกษา สามารถที่จะกำหนดเงื่อนไข

และแนวทางในการศึกษาในขั้นต่อไปได้หลายลักษณะ เช่น การนำค่าใช้จ่ายส่วนกลางมาเป็นเกณฑ์หนึ่งในการตัดลดต้นทุน ขนาดของสาขาที่จะยุบรวมเข้าด้วยกัน สถานภาพของธนาคารในด้านภาระหนี้สินที่มีอยู่ นอกจากนี้แล้วการนำเครื่องวัดประสิทธิภาพอื่นนอกเหนือไปจากประสิทธิภาพจากขนาดและจากการขยายขอบเขตการผลิต มาช่วยในการพิจารณาถึงผลการจำลองการรวมกิจการกันก็น่าจะช่วยให้ผลการจำลองถูกต้องยิ่งขึ้นเช่น ประสิทธิภาพ X (X-efficiency)

อีกแนวทางหนึ่งสามารถศึกษาในลักษณะของการเปรียบเทียบผลการดำเนินการก่อนและหลังการรวมกิจการ ซึ่งในปัจจุบันสำหรับกรณีการรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยด้วยกันก็คือธนาคารกรุงไทย และธนาคารมหานคร ซึ่งสามารถที่จะเปรียบเทียบผลการดำเนินงานก่อนและหลังการรวมกิจการโดยพิจารณาจากอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ ราคาหลักทรัพย์ หรือประสิทธิภาพ X เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิติมา แต่มทอง . "ความมีประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ไทย" . วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2539.
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม . วิวัฒนาการของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย . คณะเศรษฐ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . 2536.
- จุฬารัตน์ ต่านวิฒนชัย . "การประหยัดจากขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขต
การดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ไทย" . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . 2533.
- ดุสิตา บุตรทวี . "การบริหารสินทรัพย์กับการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์" . วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . 2536.
- ณัฐริภา ตามใจจิตร . "การวิเคราะห์การประหยัดจากขนาดของธุรกิจในการดำเนินงาน
ธนาคารพาณิชย์ไทย" . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 2529.
- ธนิช อุสฎีกาญจน์ . "การศึกษาทางเศรษฐมิติของข้อมูลอนุกรมเวลารวมกับข้อมูลภาคตัด
ขวางในรูปแบบจำลอง Translog" . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2539.
- ธีระพล รัตนาลังการ . "ความประหยัดจากขอบเขต ความประหยัดจากขนาดในการดำเนิน
งานของธนาคารพาณิชย์ไทย" . สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย . 2533.
- บรรเจิด พรหมโสภณ . "การประหยัดต่อขนาดของสาขานาธนาคารพาณิชย์ : ศึกษาเฉพาะ
กรณีธนาคารพาณิชย์ไทย" . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2535.
- พรายพล คุ่มทรัพย์ . "การประหยัดจากขนาดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย" . เศรษฐ
ศาสตร์ปริทัศน์ . 2515.
- รัตนา อิทรหนองไผ่ . "การประหยัดต่อขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตการ
ผลิตของธนาคารพาณิชย์ไทย" . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2535.
- "รายงานผลการวิเคราะห์และวินิจฉัย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ"
. คณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มเติมประสิทธิภาพการบริหารจัด
การระบบการเงินของประเทศ . 2541.

วิญญา ภัทรสุข . องค์กรอุตสาหกรรม . คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2533.
 ชุมนีย์ เหมะประเสริฐสุข . "ประสิทธิภาพในการบริหารเงินให้กู้ยืมของธนาคารไทย" .
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
 2530.

ภาษาอังกฤษ

- Allen N. Berger , William C. Hunter ,and Stephen G. Timme . "The Efficiency of Financial Institutions : A Review and Preview of Research Past , Present, and Future" . Journal of Banking and Finance 17 (1993) : 221-249.
- Asgar Zardkoohi and James Kolari ."Branch Office Economies of Scale and Scope : Evidence from Saving Banks in Finland" . Journal of Banking and Finance 18 (1994) : 421-432.
- Daniel M. Gropper . "An Empirical Investigation of Changes in Scale Economies for the Commercial Banking Firm 1979-1986" . Journal of Money, Credit ,and Banking 23 (1991) : 718-727.
- Dennis J. Fixler and Kimberly D. Zieschang . "An Index Number Approach to Measuring Bank Efficiency : An Application to Mergers" . Journal of Banking and Finance 17 (1993) : 437-450.
- Edward W. Reed and Edward K. Gill. Commercial Banking 4th Edition. Prentice-Hall International Edition: 1989.
- Greg Walker . "Economies of Scale in Australian Banks 1978-1990" . Australian Economic Papers 37 (1998) : 71-87.
- Joel F. Houston and Michael D. Ryngaert ."The Overall Gains from Large Bank Mergers" . Journal of Banking and Finance 18 (1994) : 1155-1176.
- Koji Okuguchi and Takeshi Yamazaki ."General Analysis of Horizontal Merger" . Seoul Journal of Economics 7 (1994) : 279-290.
- Patrik A. Gaughan . Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructuring . (n.p.) : John Wiley&Son incorporation: 1996.
- R. Hal Mason and Maurice B. Goudzwaard ."Performance of Conglomerate Firms : A Portfolio Approach" . Journal of Finance 31 (1976) : 39-48.

- S. Karafolas and G. Mantakas . "A Note on Cost Structure and Economies of Scale in Greek banking" . Journal of Banking and Finance 20 (1996) : 377-387.
- Sherrill Shaffer . "Can Megamergers Improve Bank Efficiency?" . Journal of Banking and Finance 17 (1993) : 423-436.
- Stavros Peristiani . "Do Mergers Improve the X-Efficiency and Scale Efficiency of U.S.Banks? Evidence from the 1980s" . Journal of Money, Credit, and Banking 29 : 326-337.
- Stephen A. Rhoades . "Efficiency Effects of Horizontal (in market) Bank Mergers" . Journal of Banking and Finance 17 (1993) : 411-422.
- Stephen A. Rhoades . "The Efficiency Effects of Bank Mergers : An Overview of Case Studies of Nine Mergers" . Journal of Banking and Finance 22 (1998) : 273-291.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

พระราชกำหนด

แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 4)

พ.ศ.2541

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2541

เป็นปีที่ 53 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 218 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงทรงพระกรุณาฯ ให้ตราพระราชกำหนดขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกำหนดนี้เรียกว่า “พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541”

มาตรา 2 พระราชกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปเป็นมาตรา 3 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505

“ มาตรา 3 ทวิ พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในเคหสถาน สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล และเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 35 วรรคสอง มาตรา 48 และมาตรา 50 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย “

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นบทนิยามคำว่า “สถาบันการเงิน” ระหว่างบทนิยามคำว่า “บัตรเงินฝาก” และบทนิยามคำว่า “รัฐมนตรี” ในมาตรา 4 แห่งเดิมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505

“สถาบันการเงิน” หมายความว่า

- (1) บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์

(2) นิติบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 38 ทวิ มาตรา 38 ตริ มาตรา 38 จัตวา มาตรา 38 เบญจ มาตรา 38 ฉ และมาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505

“ มาตรา 38 ทวิ ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ควบกิจการเข้าด้วยกัน หรือควบกิจการเข้ากับสถาบันการเงิน ไม่มีผลเป็นการโอนใบอนุญาตของธนาคารพาณิชย์เดิมไปเป็นของธนาคารพาณิชย์ใหม่หรือสถาบันการเงิน

มาตรา 38 ตริ การโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดหรือบางส่วนที่สำคัญให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงินต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี

เมื่อได้รับความเห็นชอบการโอนกิจการจากรัฐมนตรีแล้ว ให้ดำเนินการโอนกิจการได้ ทั้งนี้การโอนสิทธิเรียกร้องในการโอนกิจการนี้ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของลูกหนี้ที่จะยกข้อต่อสู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 38 จัตวา ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ใดมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะควบกิจการกับธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงินหรือโอนกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนที่สำคัญให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน ให้คณะกรรมการธนาคารพาณิชย์นั้นจัดทำโครงการแสดงรายละเอียดการดำเนินงานเสนอต่อรัฐมนตรี ถ้ารัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นชอบกับโครงการดังกล่าว ให้รัฐมนตรีประกาศการให้ความเห็นชอบในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ ในประกาศดังกล่าวจะกำหนดระยะเวลาดำเนินการและเงื่อนไขใดๆก็ได้

ในการดำเนินการตามโครงการที่ได้รับความเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง ถ้าธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับทบทบัญญัติดังต่อไปนี้ ให้ได้รับยกเว้นมิให้นำทบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้บังคับ แล้วแต่กรณี

(1) มาตรา 237 มาตรา 1117 มาตรา 1185 มาตรา 1220 มาตรา 1222 มาตรา 1224 มาตรา 1225 มาตรา 1226 และมาตรา 1240 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2) มาตรา 50 มาตรา 52 มาตรา 102 ประกอบกับมาตรา 33 วรรคสอง มาตรา 137 มาตรา 139 วรรคหนึ่ง มาตรา 140 มาตรา 141 มาตรา 147 และมาตรา 148 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

(3) มาตรา 94 (2) มาตรา 114 และ มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ทั้งนี้ เฉพาะที่เกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินเนื่องในการควบกิจการหรือโอนกิจการ

ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลในการดำเนินการตามวรรคสอง ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่ควบกันหรือที่รับโอนกิจการต้องร่วมกันรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น

มาตรา 38 เบญจ เมื่อได้มีประกาศการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรี ตามมาตรา 38 จัตวา แล้ว ให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่ควบกันหรือโอนหรือรับโอนกิจการ ในการนี้ให้นำบทกฎหมายเกี่ยวกับการประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อควบกิจการหรือโอนหรือรับโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินนั้นมาใช้ บังคับ และให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินนั้นงดรับลงทะเบียนการโอนหุ้นเมื่อพ้นเจ็ดวันนับแต่วันที่มีประกาศการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรีตามมาตรา 38 จัตวา จนถึงวันประชุมผู้ถือหุ้น และเรียกประชุมผู้ถือหุ้นโดยจัดส่งหนังสือนัดให้ผู้ถือหุ้นทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันแต่ต้องไม่เกินสิบสี่วัน ทั้งนี้ ให้โฆษณาคำบอกกล่าวนัดประชุมในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันประชุมด้วย ในการประชุมถ้ามีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนเสียงของผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุม ให้ถือว่าการควบกิจการหรือโอนหรือรับโอนกิจการนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมาย

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีหุ้นในธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินใดไม่ต่ำกว่าร้อยละเก้าสิบ เมื่อได้มีประกาศการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรีตามมาตรา 38 จัตวา แล้ว ให้ถือว่าการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรีเป็นมติของผู้ที่ประชุมผู้ถือหุ้น และการควบกิจการหรือโอนหรือรับโอนกิจการนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ห้ามมิให้บุคคลใดฟ้องธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินตามมาตรา 38 จัตวา เป็นคดีล้มละลายในระหว่างดำเนินการเพื่อควบกิจการหรือโอนกิจการตามที่ได้มีประกาศการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรีตามมาตรา 38 จัตวา

ให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินตามมาตรา 38 จัตวา ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมและภาษีอากรต่างๆ บรรดาที่เกิดจากการควบกิจการหรือโอนกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยจะกำหนดให้เป็นการทั่วไปหรือเป็นการเฉพาะรายก็ได้

คณะกรรมการของสถาบันการเงินที่ควบกันแล้วมีสิทธิยื่นขอจดทะเบียนการควบกิจการได้ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้ประกาศการให้ความเห็นชอบของรัฐมนตรีตามมาตรา 38 จัตวา

มาตรา 38 ฉ ในการควบกิจการของธนาคารพาณิชย์เข้าด้วยกันหรือควบกิจการเข้ากับสถาบันการเงิน หรือโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงิน หากมีการโอนสินทรัพย์ที่มีหลักประกันอย่างอื่นที่มีใช้สิทธิจำนอง สิทธิจำนำ หรือสิทธิอื่นเกิดขึ้นแต่การค้ำประกัน ให้หลักประกันนั้นตกแก่ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินที่ควบกันหรือที่รับโอนกิจการแล้วแต่กรณี

มาตรา 38 สัตต ในการควบกิจการของธนาคารพาณิชย์เข้าด้วยกันหรือควบกิจการเข้ากับสถาบันการเงิน หรือโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงิน ถ้ามีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินที่ควบกันหรือที่รับโอนกิจการ แล้วแต่กรณีเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว และอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้ามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียน

นายธนวิทย์ สุทธิรัตนกุล เกิดเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2520 ที่เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ.2535 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ที่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี เศรษฐศาสตร์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ปริมาณวิเคราะห์ ในปี พ.ศ.2539 เมื่อจบการศึกษาได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเงิน

